7
7 D
3

FRANCISCI CONTARENI V. CLARISS.

DE REBVS IN HETRVria à Senenſibus geſtis cùm aduerſus Florentinos, tum aduerſus Ildibrandinum Vrſinum Petilianen. comitem, Libri tres,

A Io. Michaële Bruto nunc primùm in lucem editi.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD HÆREDES SEBAST. GRYPHII.

M. D. LXII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

ANTONIVS GRYPHIVS F.

LECTORI. S.

EDIMVS tua cauſa, amice Lector, Franciſci Contareni viri clariſs. Commentarios, quos is Venetæ Reipubl. Legatus de rebus à Senenſibus in Hetruria geſtis Nicolai Quinti Pontificatu, doctè atque eleganter conſcripſit. Id autem muneris debes Io. Michaelis Bruti ſtudio atque induſtriæ, qui illos obrutos penè tenebris antiquitatis, vt multa alia præclara, quæ à nobis propediem eduntur, obtulit nobis excudendos. Tantum autem in his emendandis laboris atque operæ conſumpſit: vt à ſecundi libri initio ad tertij vſque finem, tanquam ex peregrina lingua vertendos illos in Latinam ſuſceperit, omnia mutarit, multa ſuſtulerit, multa ex ingenio addiderit, quæ vbi licuiſſet, commutare eundem tollere, addere neceſſe eſſet. Res quidem dignæ cognitu tametſi neglectæ ab illius ætatis ſcriptoribus, ita ab eo ſcriptæ videbantur, vt ſi fides eſſet quærenda, ab eo ſcriptas conſtaret, qui iiſdem ſemper ferè gerendis interfuiſſet: ſi orationis nitor atque elegantia, ita à principio purè, latinè, ornatè; vt non Contareni Commentarios legere te, ſed Cæſaris, ſi res rebus æquarentur, arbitrarere. Sed vbi incipit à ſe ipſe deficere, credo quòd homini diſtricto magnis negotiis, non licuit ſemper eodem ſtudio vti iis quæ ſcriberet perpoliendis, non à viro docto alioqui & diſerto, ſed ab imperito & barbaro neſcio quo conſcriptos diceres. Itaque vbi etiam Brutus abſoluti huius operis laudem ſibi vindicaret, nemo quidem tàm iniquus rerum æſtimator videbatur futurus, qui illi eſſe hoc vitio dandum cenſeret. Nam extat adhuc apud illum exemplar, ſi cui hoc fortè hoc inſpicere libebit, quod quidem ſi cùm eo contuleris quod à nobis excuſum eſt, facilè intelligas, quantum de ſuo Brutus eo corrigendo, ornando, augendo, addiderit, non ſolum vt rerum cognoſcendarum ſtudio in legendo, ſed genere etiam ſcribendi tenereris. Ea autem de re te monitum voluimus, vt quod ille modeſtiæ laudem captans ſibi diſſimulandum cenſuit, nobis indicantibus cognoſceres, quos minimè diu hoc potuit celare. De Franciſco Contareno (id quod nobis fama compertum eſt) hoc vnum poſſumus afferre, natum Venetiis ex familia longè nobiliſsima, & quæ ſemper viros extulit, cùm meritis in illam Rempub. maximis, tum gloria, nomine, fama, honoribus domi & foris maximè claros. Cùm autem ea vna gens ſit, quæ, vt accepimus, ſobole & propagatione facilè cæteris in ciuitate præſtet, in magno hominum numero non facilè fuerit affirmare quo is patre, auo, maioribus fuerit. Nam Brutus, cùm hæc ipſi excuderemus, in Hetruria agebat, ne nobis cùm ſatis procul à patria abeſſet, hominis perdiligentis ſtudium hac in re quicquam prodeſſe poſſet. Scripſit Contarenus principium ſumens à Facij hiſtoriæ fine, quæ dum de pace Romæ per Legatos Principum apud Nicolaum Quintum Pontificem agebatur, ſunt à Senatu Veneto & Alphonſo Rege, tum à Senenſibus cum bellum Aldibrandino Vrſino intuliſſent, Pitilianenſium Regulo geſtæ. Ac quoniam res erant huiuſmodi à Contareno ſcriptæ, quæ ab eius ætatis ſcriptoribus, qui eſſent modò alicuius nominis ſilentio præteritæ in obliuione planè hominum laterent: placuit ſubiicere teſtimonia tum ex Iacobi Cardinalis Picolhominei epiſtolis viri magnæ per ea tempora autoritatis, tum ex Platina de Vitis Pontificum Romanorum ſumpta: ex quibus multa digna cognitu, quæ ad Aldibrandinum atque ad Euerſum Arguillariæ comitem (vt vocant) pertinere videantur, intelliges.

Vale interim, lege, ac nos de hoc noſtro iſto ſtudio ama. Lugduni, Calend. Iulijs. M. D. LXII.

AD VINCENTIVM MALPILIVM VIRVM CLARISSIMVM IOANNIS MICHAELIS BRVTI IN Franciſci Contareni Commentarios, de rebus in Hetruria geſtis,

PRAEFATIO.

MVnus quidem magnū eſt ac planè arduum, Vincenti Malpili, quauis de re ſcribere præclarè: ſed vbi id fueris aſſequutus, ijs id quibus conſtitueris probare, eſt illud quidem longè mea ſententia, difficillimum. Siue autem de re tanta iudicare homines rectè poſſe videntur, fit quidem alienæ gloriæ æmulatione, cùm id ſibi adimi putēt, quod alijs tribuant: vt benè ſentire facilius, quàm quod ſentiunt, pronunciare poßint, ſiue ſunt ijdem imperiti, non illi quidē laudant quod præclarū eſt, probare enim ea non poſſunt, quæ non nouerunt, ſed quod ipſi modò eſſe rectū exiſtimant: vt quod eſſe iniquißimū videtur, imbecillitatē ſui ingenij pro præiudicio ſequuti, de alterius ſcriptis temerè magis ſemper, quàm verè ſtatuant. Ex hac iudiciorum prauitate tanta, illud iam pridē vſu veniſſe animaduertimus: vt quorum ſcripta, propter ſummā eruditionem & elegantiam permagni hominibus facienda ſint, propterea quòd eruditorū teſtimonio careant, quibus nunquam ferè æquis vtuntur, in ſilentio hominum ſæpè atq; interitu iaceant: ea quidem legantur, atq; adeò omnium aſſenſu, quæ etſi eſſe maximè explodenda viri docti arbitrātur, qui perpauci ſemper ferè ſunt: imperitorū laudibus, cùm ea ſemel adamarint, quæ

aſſequi pro ingenij ſui tenuitate potuerũt, efferantur. Noſtra quidem ætate, qua elati plurimi gloriæ cupiditate, iam orbem terræ ſuis ſcriptis referſerunt: quibus in hac laudis contentione noſtri homines primas deferant, planè omnes videmus. Nam patrum noſtrorum memoria, quod nobis etiam adoleſcentibus meminimus in vſu fuiſſe, tanquam parum malè illa ætas mereretur de ſuorũ ingenijs, niſi priſcis etiam ſcriptoribus iniqua eſſet, Ciceroni, ſi dijs placet, habebat, quos in eloquentiæ ſtudijs, magno id quidem ſuo dedecore, anteferret, & Gellij, Apuleij, Plinij, Martiani ſcripta optimo ingenio adoleſcentibus imitãda proponebat. Qua de re tam turpi quid ſentiã, nunc piget referre: quando quæ de ea doctorum hominũ ſententia ſit, ſatis omnibus exploratũ eſſe intelligo. Sed fuit illud ætatis vitium, quod tolerabile magis videatur: hoc hominũ, & quidem vt ab ingenio ſæpius manans quàm ab inſcitia, vlla vix ratione tolli & conſilio poſsit. Verùm etſi ea eſt temporũ ratio, vt fraudi id ſit, quod dari laudi debet: neminem tamẽ deterrebit, qui eorũ quæ agit præmium, non ex opinione magis imperitorũ & maleuolorum petendum, quàm ex ipſo ſtudio benè agẽdi ducat, quò minus pergat cùm alijs de rebus ſcribere, quæ digna laude ſint, tum de ijs maximè quæ eſſe exemplo hominibus ad rectè viuendum & laudabiliter, poſsint. Quo quidem in inſtituto ita à prima mea ætate ſum verſatus, vt non ſolùm mihi iam in eo elaborandum putem, quemadmodum ipſe quotidie aliquid ſcribendo, multis vſui ſim: ſed vt doctorum virorum ſcripta in lucem efferendo, & eorum ſimul nomini conſulam, quod ita modò vindicari ab obliuione hominum poteſt, & ijs ſim adiumento, quod quidem pulcherrimum eſt, qui ſe plurimas vitæ commoditates atque ornamenta conſequuturos ijs legendis arbitrantur. Hoc autem à me ſuſceptum inſtitutum laudis cùm meæ conſtantiæ ducerem mihi eſſe

*retinēdum, iam alterum ab hinc annum Lugduni curaui
imprimendos Bartholomæi Facij cōmentarios, quos ille de
rebus geſtis Alphonſi Regis Neapolitanorum, luculenter
in primis, vt ea ferebāt tēpora, & diſertè ſcripſit, & nūc
qui iis ferè annexi ſunt, à Franciſco Contareno, magnæ ho-
mine nobilitatis atq; eruditionis multæ, cōſcriptos de rebus in
Hetruria geſtis, conſtitui in lucem proferre. Atq; horum
mihi exemplar vetuſtiſſimū, cùm diu in obſcuro latuiſſet,
Ioſephus Ioua homo pereruditus & ſtudioſus in primis anti
quitatis mihi cōmodauit: vt ſi quid ex his emolumenti no-
ſtris hominibus cōtingat, quod minimè deſpero futurū, hoc
vni illi referre debeant acceptū. Cùm enim ſuperiore anno
Lucam veniſſem, Contareni cōmentarios mihi tradidit le-
gendos, ex Aenaria Inſula ab eo aliquot ab hinc annis alla-
tos, quos quidē vt tuo nomini inſcriptos claro in primis &
illuſtri, in cōmunem vſum hominū proferrem, multa qui-
dem tua in me merita, ſed tua virtus mirifica atque excel
lēs maximè perfecit. Cùm multis autē illa in rebus ſemper
perſpecta omnibus & teſtata eſt, tū in hac vna in primis.
Ea verò quanti faciēda ſit viderint alij, apud me ſemper
vt debet, plurimi erit. Florenti enim tua ætate, ampliſſimo
genere natus, magnis vndique affluens fortunæ bonis, clien
telis, amicitijs, propinquitatibus florēs, quæ omnia, niſi cum
ſumma virtus adeſt, & prudentia quadā eorum quæ agi
mus moderatrix, exitio ſæpè eſſe hominibus ſolēt, in optimis
etiam ingeniis, ita te geris, vt in his cōſpici magnitudinem
animi tuam modò & cōſtantiam velis, eadē tibi patriæq;
adeò ornamento ſint, ſalutaria cæteris quos dignos tuo be-
neficio, aut ſingularis virtus, aut digna ars libero homine
aut elegantia morū ac vitæ reddit. Nā quod vix alij lon
go vſu rerū, atque eruditione multa & ſtudio conſequun-
tur, bonitate ipſe ingenij aſſequutus es, vt in quos homines
vtēdum liberalitate ſit, optimè teneas: ſi qui ſe autem ita*

cōpararunt, vt in improbos homines effuſi videri velint, etiam ſi maximi ſæpe Reges & potentiſsimi eo morbo laborant, execrandos illos meritò putas. Exulat enim ſæpè à Regia virtus, cùm nō ij ſint Reges quos aut naturæ ſolertia aut domeſtica virtus Regno dignos effinxit, ſed quibus eā dignitatem temeritas fortunæ conciliauit: dominātur quæ nequitia, libido, auaritia ſuadet, quòd illa minus cognoſci (ſenſu enim non percipiūtur) hæc quidem ſubiecta ſenſibus facilè cognoſci atq; expeti adeò cognita poſſunt. Quid autē minus dignum Rege, quàm adminiſtrantem maxima imperia, eius muneris oblitum quod auguſtiſsimū inter homines gerat, inani ſpecie obiecta voluptatis, alere domi ſcurrarū lenonūmque greges, captum animum illecebris, lenociniis, turpiſsimis libidinis incitamentis habere, præbere aures aſſentatorum vocibus, claudere ſapientium præceptionibus. improbos pati creſcere innocentium ac miſerorū calamitatibus. benè moratos & pudētes crudelitati atque auaritiæ ſuorū addicere? At tanquam iā nobis Regia maieſtas nomenq; ipſum Imperij ſordeat, titulos quidēm ſpecioſiores & ſanctiores quærimus, & quibus nobis religionis opinionem apud multitudinē imperitā, quo nihil facilius eſt, comparemus. Atque in hac re tamen non malè cum iis agitur. Quos enim tanti faciūt, quos ferunt in oculis, quos ſuis flagitiis infames miſerorū fortunis ditari patiuntur: domeſticarū virtutum teſtes illos quidem & locupletes & præclaros habent: quorum vitæ inſtituta oderūt, quos eiciūt, quos æquo animo ferunt iacere in mœrore, in ſordibus, in ſquallore, eorū teſtimonium etiam ſi flagitiorū notis turpiſſimis inſignes poſteritati tradantur, cōtemnunt: minorum ſcurrarū, ac lenonū laudibus cōtenti, quibus in cœlū feruntur. At eos tu quidē cum paucis (neque enim in multis virtus tā præclara nitet) facile pateris cū Regiā ſint dignitatem adepti, indignos illa videri: in priuata fortuna (quod

præſtan

praſtātiſſimum eſt, atque hæreditariū à patre habes ſummo homine & digno, cuius tu filius tantus eſſes) animum maieſtati Regia parem geris. Nam ſi prudentia requiritur in Rege, magnitudo animi, vita integritas, innocentia adoleſcenti tibi hi honores ſunt à tuis ciuibus delati, quibus affici in libera ciuitate principes ciues ſolent, & qui per omne vita tempus, magiſtratibus ampliſſimis functi, multa ſua fidei, probitatis, ſapientia documenta & iuſtitia dederunt: ſi magnificentia, ſi vita ſplendor (quod ſine inuidia fieri vix poteſt) in non magna fortuna, ſi cum Regis fortuna comparatur, quid eſſes facturus in maxima oſtendis: ſi lenitas, manſuetudo, facilitas: ſtudia tuorum mirifica erga te, omnium ordinum in te vno augendo ornandoque conſenſus, gratia qua flores, autoritas, quando iam apud tuos ciues, nihil non potes quod velis, vis autem modò quod te dignum ſit, nihil ſpectas quod non ciuis optimi eſſe putes, & amantiſſimi ſuorum, æquabilitatem cum omnibus tueris: amabilem te atque expetendum maximè omnibus reddunt. Sunt enim hæc quæ aditum hominibus ad gratiam, ad ſtudia populorum, ad nominis & famæ celebritatem aperiant: cætera quæ à nobilitate ducuntur ad commendationis laudem, ita poſteris ornamento ſunt, ſi eadem ab illis multis aucta ornamentis, poſteritati tradantur: id quod abs te fieri magna tua cum laude animaduertimus. Ita & Montecatinia familia tibi hoc nomine plurimum debet, quanuis illa cùm alios multos, tum Nicolaum patrem extulit, qui tibi cumulatè materiam ad gloriam ſuppeditaret: & Malpilia in quam te maternus auus adoptauit vir primarius atque optimus ciuis, non te honeſtare magis, quàm quo poſteri honeſtentur & multa æquè & præclara habere abs te monumenta virtutis, videtur. Atque cùm hæc quidem vetuſtiſſima ciuitatis & nobiliſſima in auo ferè extincta

 occidiſſet,

occidiſſet, plurimũ illi tui ciues gratulantur, quòd reuiuiſcere in te illi ac Ioanne Baptiſta fratre contigerit, & animo tibi & vitæ ſtudiis coniunctiſſimo: & tibi prolem precantur, quæ domeſticarũ tuarum laudũ æmulatrix, hominum memoriæ propagatã maiorũ gloriã, nullo vnqnã tempore obliuione & ſilentio ſinant interire. Ac quando neſcio quo fato, mihi homini nato in libera ciuitate, agere procul à meis ſed in libera ciuitate cõtigit: eſt cur maximas gratiàs habeã tribus Compagniis fratribus, quorũ cũ altero affinitate, cũ omnibus quidem ſumma es beneuolẽtia & neceſſitudine coniunctus, quòd per eos vnos non nobilitate mihi magis & ſplendore familiæ, quã egregiis animi dotibus & ſingularibus colẽdos, & amãdos inſinuari mihi in tui familiaritatẽ atq; amicitiã licuerit. Atque horũ quidẽ princeps Compagnus Iurecõſultus, cũ vix me de facie noſſet, ita de me inſtituit mereri, vt facile ille quidem oſtenderit, beneficij cauſam, nõ meo vllo in officio, ſed in magnitudine animi ſua, liberalitate, virtute poſitã eſſe. Ea autem tibi homo amiciſſimus & copioſus in dicẽdo, cũ de patre tuo clariſſimo homine & principe ciue, tum de te prædicabat, vt ſi mihi ipſe cõſtare vellẽ, te cogerer amare atq; obſeruare plurimũ ſi ſibi ille, ne fruſtrà amãdus mihi obſeruandúſq; eſſes, omni opera, ſtudio, cõſilio eniti. Ita à beneficio tu quidẽ exorſus magnã ad cæteras cauſas quæ me ad te amandũ impulerũt, acceſſionẽ feciſti. Eã verò quando nulla re alia mihi licuit æquare ſtudio & volũtate (quod facilè præſtare poſſum) id aſſequi conatus ſum, meo hoc ad te munere mittendo. Interim pro ſingulari tua illa animi æquitate qua ſuperiorẽ habes neminẽ, quicquid de eo, ſi vires mei ingenij magis quàm animi ſpectentur, deceſſerit: ipſe de liberalitate tua addens, nõ quanti fieri debeat quòd à me ſit, ſed quanti quòd ad te mittatur, expendendo, voluntatis meæ atque obſeruantiæ quaſi obſidẽ habeas, meq; vt cœpiſti, amare pergas. Valè.

FRAN

FRANCISCI CONTARENI CLARISSIMI VIRI DE REBVS IN Hetruria geſtis commentariorum.

LIBER PRIMVS.

CVm legati Romæ apud Nicolaum Pontificem Maximum, vehementer inter ſe de conditionibus pacis diſſiderent: Senatus Venetus vt Senenſibus Reipub. noſtræ ſociis opitularetur, quod iure fœderis ante icti debebat: Franciſcum Cõtarenum adhuc Patauij iuris prudentiæ operam nauantem, legatum ad bellum in Hetruria gerendum deſignat, mulctæ de nunciatione ſi ſe legatione abdicaſſet. Itaque ne ea ſpes quam de ſe conceperant ſuos ciues fruſtraretur, legationem iniit. Magni enim intererat & ad ciuitatis dignitatẽ conſeruandam,& ad totius belli rationem adminiſtrandam, ſi Florentini domi vexarentur, eorúmque manus in Hetruria diſtinerentur. Nam Alphonſo Regi ſocio, Hetruria ad bellum gerendum in primis accommodata, & Senenſis regio feraciſſima ad quemuis exercitum alendum habebatur, & ſociorum voluntati mos gerebatur, quibus ſemper cum Florentinis nobiliſſimæ inimicitiæ interceſſerant. Quibus rebus fiebat, vt publicas fœderis & priuatas Senenſium iniurias perſequeremur. Glorioſum etiã Senatui, tantas eius videri facultates, vt & in Inſubribus cum Franciſco Sfortia

Mediolanenſium Duce, & in Herruria cum Florentinis vtriſque & opibus & armis validiſſimis, manus conſererentur. Quod ſi Florentini copias in Inſubres traduxiſſent, ac cum Franciſci Sfortiæ copiis coniunxiſſent, cùm & Renatus Rex, qui iam in Italiam deſcenderat, ſe æquè cum Franciſco Sfortia inſinuaſſet: futurum erat, vt neceſſariò Alphonſus Rex Mediolanum accerſeretur. Quæ res præter quàm quòd diutinam moram importabat, fortunis etiam dedititiorũ Senatus non conſulebatur, in quorum agris tot exercitus cogi, illis noſtræque Reipu. admodũ periculoſum erat. Poſtea verò quàm nobis nunciatum eſt, Franciſci Sfortiæ ac Florentinorum legatos, infecta pace, Roma abiiſſe: Senatus Franciſcum ad legationis munus obeundum mox impellit, mandátque vt ea faciat quæ è Repub. fidéque ſua agenda ducat. Cùm igitur iam propè hyeme exacta, ipſo anni tempore, legatus ad bellum gerendum vocaretur, maturat in Hetruriam proficiſci: & ad ix. Cal. Mart. qui fuit annus Mccccliij. nactus idoneam ad nauigandum tempeſtatem, de quarta vigilia ſoluit, atque altera die ad Rauennatium litus tranſmiſit. Eſt Rauenna Gallorum Boiorum oppidum, in quo Regiam quondam Gothos habuiſſe memoriæ proditum eſt. Vrbem ingreſſus, quoad iumenta cæteráque ad iter compararentur, legatus eam per otium luſtrat, præclaram illam quidem ac ſummam antiquitatem redolentem. Paratis quæ ad iter opportuniora videbantur, equo vectus, traiecto Rubicone, Ariminum, ad Sigiſmundum Malateſtà ſe contulit, qui in ea ciuitate dominatum obtinebat. Hic enim Florentinorum ſtipendiis functus, miſſionéque honeſta dimiſſus (nam anno ſuperiore ſummæ eorum exercitus præfuerat) Ariminum hyeme aduentante, conceſſerat, valido equite ac pedite inſtructus, præſtolaturus quæ vltrò conditiones ſibi ab Italiæ principibus offerrentur. Bellum enim, deſperata pace, cùm per anni tẽpus liceret, vndique exarſurum exiſtimabatur. Miſerat ad illum Senatus probatum virum Phœbum Capellam è ſcribarum ordine, qui cum quibus poſſet rationibus, ad Alphonſi Regis ſtipendia capeſſenda induceret: Ioanni item Mauro mandarat ad Alphonſum Regem Legato, vt nihil ſibi reliqui faceret, quoad

rem

rem effeciſſet. Cumque neuter quicquam de Sigiſmũdi animo recipere Senatui atque affirmare conſtanter poſſet, vt de ea ipſa re diligentius ageret, Franciſco legato negotium dederat. Nulli enim dubium erat, tantæ in re militari opinionis Ducem, tot fortiſſimis militibus imperantem (nam ad duo mill. equitum mille pedites ducere ferebatur) ſi partium noſtrarum faceremus, magno vtrique noſtrum vſui futurum. Petebat hic a Rege præter multa auri pondo, quo alias inſuper ſibi copias compararet, magnificẽtiúſque atque ornatius in aciem prodiret, Regis ſororis filiam quam dari nuptum filio cupiebat. Rex vtranque rem, vt pote haud factu facilem, reiicere: Venetus inſtare, vt quas meliores conditiones poſſet, acciperet: quando quidem non longè iam vernum tempus abeſſet, belláque fama plurimùm conſtarent. Multis cum Sigiſmundo verbis vltrò citróque habitis, tandem quicquid Senatus mandaret, vir Reipub. noſtræ ſtudioſus agere conſtituit. Fortè eò loci Iulius Cæſar florens atque illuſtris adoleſcens, in réque militari promptiſſimus, quique exacto anno, ſub Florentinis cum ſexcentis equitibus ac ducentis peditibus meruerat, cuiuſque pater in Camertes principatum obtinuerat, ſæpéque à Senatu amicus appellatus erat, legato occurrit. Poſtulabat hic, Sigiſmundo deprecatore vſus, cuius filiam in matrimonium duxerat, quod pater de Repub. noſtra benè meritus eſſet, ob hancque cauſam & ciuitate noſtra donatus & in Patritiorum ordinem aſcitus eſſet, vt inter eos qui ſub ſignis Reip. militabant ſtipendia ſibi facere liceret. Legatus quanquã in Hetruria duces copiarum quos magis idoneos iudicaret, comparare conſtituerat, hoc ſibi certis de cauſis faciendum non exiſtimabat. Ne tamen Cæſarem à propoſito abſterreret, reſpondet, nihil ſibi hac de re à Senatu præcipuè mãdatum eſſe, non ob aliam cauſam, niſi quòd eum legato occurſurum non exiſtimarat. Quòd ſi aliquid quod è re ſua eſſet, cognouiſſet, fuiſſe ei ſcripturum. In Hetruriam vel veniret ipſe vel mitteret ad ſe, vt quicquid Senatus de re ſua ſtatueret, acciperet. His ita geſtis, Arimino abſceſſit. Alpes ingreſſus Vrbinum properè ſe contulit. Nonnulla enim ei cum Federico eiuſce ciuitatis Principe agenda erant. Aberat in

Hetruria Federicus belli gerendi cauſa. Octauianus tamen Vbaldinus, perdoctus & ſummæ humanitatis vir ſummæ rei præerat. Quo cum multa de Repub, & ſummis vtriuſque rebus cùm egiſſet, vlterius non eſſe cunctandum arbitratus, Peruſium ire pergit. Peruſini & ſi noſtro iure noſtráque ciuitate donati erant, ob fœdus tamen quod cum Franciſco Sfortia & Florentinis percuſſerant, ab omnibus in hoſtium partibus adnumerabantur. Qua re adductus, legatus, tametſi ſancti iure gentium legati haberentur, iúſque legationis apud omnes inuiolabile eſſet, tamẽ commodiſſimum eſſe ſtatuit ad eos præmittere, qui fidem publicam impunè ſtandi, abeundíque acciperet. Nam vt omnia prius tuta, ſic tum belli cauſa diſcriminis & erroris eadem plena erant. Quam rem ſimulatque Peruſini acceperunt, cupidiſſimè legato præſtiterunt. Cùm aliquantum itineris emenſus eſſet, offendit opus, quod quia memorabile viſum eſt. non eſſe ſilentio prætereundum ſtatuimus. Eſt mons ab ſummo ad ïmas radices ad multum ſpatij abſciſſus, ad id vſque loci quem Foramen incolæ appellant. Ibi perforatus ac peruius fornicem in tantum altitudinis, quantum haſtati modus caperet, efficit: latitudinis quantum octoni pedites incederein ordinem poſſent. Non mediocris verò aquæ vis quæ ex ipſis montibus in præceps fertur, in alueum tracto monte deducitur, ibíque conciſa petra manu ſtrata ex lapide via eſt. Hoc T. Veſpaſianus Imperator Cẽſórque (vt ex epigrammate conſtat) quò aditus facilior per Italiam pateret, faciendum curauerat. Vt Peruſium ventum eſt, à Magiſtratibus quos Senatus verbis ſaluere iuſſerat, certior fit, pridie eius diei equitum turmas peditúmque manipulos aliquot, ad Politianum montem conſediſſe in inſidiis, vt illũ Cluſium tendentem, de via exciperent. Admonent, famam per totam Hetruriam ferè percrebuiſſe ingentem illum auri argentíque vim, ad belli ſumptus & ad comparandos exercitus ab vrbe exportaſſe. Eò pleróſque animum adieciſſe. Niſi cautè & diligenter incedat, fore vt in poteſtatem hoſtiũ veniat. Legatus his agit gratias atque ad Põtificis Maximi legatũ qui vrbi præ[e]rat, diuertit. Quẽ cũ verbis Senatus ſaluere iuſſiſſet, multáque de repub. contuliſſet: idem ferè de hoſtium

ſtium inſidiis edocetur. Nec ita multò poſt, vnus ex Legati ſpeculatoribus, quos iuſſerat præire, reuertit, affirmátque inimicorum copias ad Mōtem Politianum aduētare. Quāquā explorata re, multiplices curæ Legatum animi dubium habebant. Nam & anni tempus illum ad res gerendas depoſcebat: & nihil æquè in Senatus ac ſociorum rem eſſe intelligebat, quàm vt inde maturè diſcederet, & ad exercitum ſe reciperet. Id verò, infeſtis vndique itineribus, ob eas copias quæ pridie ad Politianum Montem conſederant, ſine magno diſcrimine fieri haudquaquam poterat. Reliquum erat, vt noſtrorum copiæ accerſerentur, vt vel hoſtes loco depellerent, vel tutū Legato iter expeditúmque redderent. Immorari verò Peruſij quoad hæc pararentur, moræ omnino eſſe coniiciebat: Franciſcúmque Sfortiam ac Florentinos quibus cum Peruſinis fœdus erat, denique ipſos Peruſinos hoc ægrè paſſuros, animo ſuccurrebat: nec in dubium veniebat, quin ſimulatque hoſtes, hæc illum conari intellexiſſent, idē etiam ſibi eſſe agendum cenſerent. Quibus rebus fiebat, vt nouus tumultus, nouúmque bellum exoriretur: & cùm Legatus vbi primùm poſſet, ducere copias in Florētinos & arma inferre hoſtibus decreuiſſet, ei bellum propulſare neceſſe eſſet. Itaque cùm in his anguſtiis Legatus verſaretur: aſtu potius & virtute animi quàm armis cum hoſte eſſe agendum putauit. Has autem difficultates omnes in hunc maximè modum ſuſtulit. Literulas dat admodum paruas ad militum Duces qui Cluſij, Scytoniæ cæteriſque locis finitimis in hybernis erant, eáſque ſub vilis zonæ fibulis defixas condit, fidóque tabellario credit. Eis per literas præcipit, vt ſine tumultu, pugnaciſſimum quemque militem armatum educant, & ad cōſtitutam horam ad Thraſymenū lacum inſtructi ſe conferant, ibique præſto ſint, donec aliud imperetur: neue dubitent finibus Senenſium excedere. Quatuor deinde ſpeculatores præmittit, qui in ordinem ſe locent, ita vt primus non longè à Politiano Monte dumetis vepribúſque ſe abdat. Interdiu fumo, noctu igne quid hoſtis agat, alius alij denunciet, vt Legatus quid etiam ſibi agendum eſſe ſtatuat, vtrum inde mouere an ſe loco continere quam celerrimè intelligat. Id autem eo conſilio, vt ſi cum

hoſte contendere non eſſe ex vſu putaret, in tempore recipere ſe poſſet. Cùmque adueſperaſceret, atque in foro circum Legatum multi adeſſent frequentes, tabellarius, vt ab eo iuſſus erat, cum cōmentitiis Senatus literis multo cœno atque illuuie oblitus, illum adit: quibus lectis, in corona pronuntiat, perendie ſe diſceſſurum, & ad Sigiſmundum Ariminum rediturum. Ab omnibus creditum eſt. Nanque ab re non fuerat, factúque veriſimile videbatur, cum Sigiſmundi res adhuc fama referente, eodem loco eſſent. Poſt triduum verò ſub lucem, ne Peruſinis tempus quicquā ſuſpicandi cauſam afferret, per eam portam quæ Ariminum ducit recipere impedimenta iuſſit. Sarcinarum cuſtodi præcipit, vt cùm tria millia paſſuum proceſſerit, periſtromate impedimētis detracto, ne ob hanc cauſām ſignificatio hoſti fieret, per ſaltus ac montium decliuia iter deflecteret, rectáque Cluſium tenderet. Legatus aliquantò poſt ſequebatur. Multi ex principibus ciuitatis extra vrbem eum comitati ſunt officij cauſa, pro ſummo eorum in illum ſtudio, & quòd noſtra Reſp. benè ſemper erat de Peruſinis merita: inter hos Pandulphus Ballionus aderat, dux inter paucos excellens, qui quadringentis equitibus ac ducentis peditibus præerat, ac non longè ab Thraſymeno lacu hyemabat, anteáque ſub Senatu meruerat. Legatus omnes miſſos facit, Pandulphū retinet, qui rurſus ſub Reipu. ſignis militare cupiebat. Quid ſui conſilij ſit, aperit. Cluſium ſe contendere velle demonſtrat: omnia deinceps quæ facta dictáque eſſēt, eodē illò pertinere ait, vt hoſtes hoſtiúmque ſpeculatores, quos Peruſij obuerſari intellexerat, falleret: ab eo ſe intimis precibus petere, vt confeſtim ad ſuos qui ad Thraſymenum in hybernis eſſent, mitteret præciperétque vt armati atque inſtratis frenatiſque equis parati expectarent, quantíque illū faciat oſtēdit. Firmiſſimum pignus habere ſuæ erga illum voluntatis, quòd fortunas, caput denique ſuum audacter atque intrepidè eius fidei, necdum expertæ, crediderit. Multa illi quæ honeſta ſibi fore intelligat atque vſui, pollicetur. Pandulphus pro tanto in ſe ſtudio, Legato gratias agit, obedientérque dicto paret. Cùm ad ripas Thraſymeni Lacus ventum eſſet, inſtructæ vtrinque acies in conſpectum venere.

Hinc

Hinc noſter miles, hinc Pandulphi cernebatur. Magna militũ alacritate & ſtudio Legatus excipitur: coactiſque vtriúſque copiis ad locum tandem tutum propter Cluſium peruenit. Tum maximè quid Legatus molitus eſſet, Pandulphus deprehendit: non ita illum ſe, eius militibus permiſiſſe, quin ſuos quoque præſto eſſe iuberet: ac cùm bona illius venia diſceſſit: ille cum reliqua copiarum parte Cluſium ingreditur. Ea quæ conſecuta eſt, nocte, Legatus vigiles pro muris excubare iuſſit. Nam Cluſij munimenta, ob vetuſtatem vrbis, quæ quondam, Porſenna Rege, æmula Romani nominis fuerat, magna ex parte collapſa ſunt. De tertia vigilia iterum ſpeculatores dimittit, qui explorarent quid hoſtis ageret. Manè compertum eſt, eum diſceſſiſſe, literis Peruſio acceptis, quibus ſignificabatur Legatum regredi Ariminum ſtatuiſſe. Cognito hoſtium diſceſſu, cum expeditis militibus, magis itineri quàm prælio paratis ad Ferdinandum Calabrorum Ducem, qui Alphonſi Regis patris exercitui præerat, & ad Federicum Vrbinatium principem contendit, qui ad xij mill. paſſuum aberant. Iter ingreſſo ex ſpeculatoribus vnus aduolat, hoſtémque adeſſe nuntiat: redierat enim ſimulatque de Legati aduentu acceperat. Noſtris non mediocris animis formido inceſſit, quippe qui propemodum inermes atque incompoſiti laxius vagabantur. Legatus canere receptui iubet, atque in editiorem quendam locum agmen ſubducit, aciémque inſtruit. Cùm verò hoſtis aliò deflexiſſet, in oppidum cui Sarteano eſt nomen ſe recipit, extemplóque Ferdinandum de ſuo déque hoſtiũ aduentu certiorem facit, rogátque copiarum quantum ſibi præſidio ſit, ad ſe quàm primùm mittat. Interea militem intra Sarteani mœnia continebat. De media nocte Ferdinandus ad Legatum mittit quingentos delectos equites ac pedites mille in quibus centum inerant Germani, qui ænea tormenta modicæ magnitudinis, ducenti qui ſcorpiones manu geſtabant: reliqui omnes clypeati erant haſtatíque. Non longe ab oppido, mons aberat, qui ſe paulatim ad planiora demittebat: infimus apertus, à ſuperiore parte, multa arbore multiſque vinetis conſitus, quà verò nobis iter faciendum erat, in radicibus montis, via quæ vix quaternos

milites caperet, patebat. Hoſtis, vt ab exploratoribus compertum eſt, in montis iugo ſecundum arbores in inſidiis delitèſcebat, ac Legati aduentum præſtolabatur. Is milites oppido educit ſuóſque & auxiliares conſcendere montem iubet, validioríſque alæ Præfecto ccc. equitum mandat, vt alio itinere, ne ab hoſte conſpici poſſit, ſummum iugum montis petat, & cùm cœptum prælium videat, ſe à tergo obiiciat: aciem deinde pro loci natura inſtruit, ante omnes Clypeatos locat, paulúmque infrà eos, haſtatos diſponit, qui impetum hoſtis excipiant, veritus ne supernè inceſſeretur: infimo loco tormentarios omnes ſtatuit, equites in ſubſidiis locat, ac per tranſuerſum montẽ ire in hoſtẽ iubet. Clypeatis haſtatíſque imperat, vt ad primũ tubæ ſonũ ſe loco contineant, tum qui tormenta ſcorpionéſque manu geſtabant, eminus glandibus plumbeis ac ſagittis hoſtem inceſſant: qui præſidio eſſe impedimentis erant iuſſi, impigrè ſimul incedere iubet. Cùm infra teli iactum hoſtis conſpiceretur (nam è ſyluarum latebris ſenſim exierat) Clypeati, vt imperatum erat, ſe loco continent, cùm alij interim tormentis & ſcorpionibus hoſtem peterent: qui nos telis, pilis, ſaxíſque impetebat. Pugnabatur à noſtris iniquo atque alieno loco, magíſque tumultus quàm prælium erat. Interea noſtri equites iugum aſcendunt: quod cùm hoſtes animaduerterent, qui iam per prona deſcendebant, primùm trepidè ſtare, poſt pedem referre, mox terga dare metu pudorem vincente cœpit. Quoniam verò aſcenſus arduus erat, pedéſque nimium defatigabatur, eques per ſaltus penè inuios haud inſequi poterat, receptui Legatus cani iuſſit. Neque enim exiſtimabat difficilè factu futurũ hoſtẽ noſtros defatigatos, præſidio equitum deſtitutos, ſiſtere poſſe, atque eam copiarum partem ad internecionem delere. Dum hæc geruntur, qui præire cum impedimentis iuſſi erant, iam multùm itineris proceſſerant, atque in tutum locum ſe receperant. Sub veſperam tandem ad oppidum Sanctum Clericum appellant, peruenit. Quò Federicus Vrbinatium Princeps ac reliqui Regij Duces obuiam Legato venerunt, eúmque ad Ferdinandum deduxerunt: quem quidem accepta ſalute redditáque, impenſius rogare inſtituit, vt communi ſaluti

ac digni

ac dignitati quod tanto Rege dignum erat, conſuleret. Statuendum enim Patri fuiſſe, vtrum pacem an bellum mallet, quando bellum geri placuerit, nunc cùm iam hyems in exitum ſit, educendum militem ex hybernis, ſtipendia repræſentanda, mercede nouum militem conducendum, hoſtiū in belli apparatu præueniendum, quando omnis militaris res in celeritate poſita ſit, omnino eſſe. Demonſtrat nihil duobus ſuperioribus annis eſſe actum, oppida quæ tantis impēſis ac periculis vi cœpiſſet, omnia in hoſtium poteſtatem eſſe redacta. Admonet ſi ſuperior bello ſit, quantum laudis quantúmque Imperij Patri cedat. Nam per fœderis leges, omnia ferè bello quæſita Regi in Hetruria cedebant, in Inſubribus omnia præter Cremonam, quæ cis Abduam amnē eſt poſita vrbs, Senatui adiudicabantur: victos quis rerum exitus maneat, declarat: quibus deinde poteſt rationibus hortatur, vt Sigiſmundum Ariminenſium Regulum mercede conductum adhibeat, illum omnem eiuſce rei facultatem Senatui permiſiſſe. Ad quæ ita Ferdinandus reſpondit, vt propediem diceret ſe ſtipendia militibus perſoluturum, cætera Patri ſibíque curæ æquè fore, quæ quidem ad victoriam conſequendam intelligeret pertinere: idque eò magis quò æquè & ipſe ſciat, quantum ſemper in omnibus rebus bellicis præſertim celeritati tribuendum ſit. De Sigiſmundo ac reliquis Ducibus mercede conducendis, quid Pater conſtituat, expectari oportere: Legatum & ipſe viciſſim obteſtatur, vt pro ſua virili victoriæ etiam ſtudeat. Legatus ad multam noctem cum eo collocutus, diſcedit. Multa in Ferdinando comitas atque ingenij dexteritas uiſa, tantum autē in Remp. noſtram ſtudium vt cum legato certare, vinceréque etiam velle videretur. Cupiebat Senatus vt Federicus in Inſubres copias traduceret: eius loco Sigiſmundus Regis ſtipendia capeſſeret, atque cum Ferdinando in Hetruria gereret bellum. Federicus verbis Legati adductus voluntati Senatus morem geſſit. Vna modò res obſtare videbatur, quò id minus ex ſententia cederet. Præerat Venetorum copiis Iacobus Picininus, cui quidem vt pareret, Federicus minimè animum inducere poterat, vnus per ea tempora maximè ex omnibus Italiæ ducibus clarus habitus. Petebat

igitur tanquam copiarum Regiarum Dux, ſtipendiis tamen à Senatu perſolutis, ſibi vt rem gerere nullius imperio addicto, liceret. Legatus integram rem ad Senatum reiecit, Senáſque profectus eſt: qui cùm circiter tria milia paſſuum, abeſſet, omnis Senenſium militia, tota plebs, omnéſque ordines obuiam illi proceſſerunt, vt non ad bellum gerendum, ſed de bello proſperè feliciterque geſto, triumphum agendum videretur aduentare. Poſtridie eius diei, Magiſtratu adito, per eum aduocata concione, huiuſmodi ad populum orationem habuit. Vellem Dij immortales effeciſſent, vt ſicut de propulſandis iniuriis, quæ ab inimicis noſtris nullo belli iure quotidie nobis inferuntur, deque conſeruanda tuendáque libertate iſtius veſtræ ciuitatis præclaræ, verba facturi ſumus: ita pacatis Italiæ rebus, de pace ciuitatis, de ciuium veſtrorum otio verba faceremus. Gratioſa nempe oratio eſſet, & quæ nullius inuidiam moueret: res verò ipſa quoniam per ſe eſt ſalutaris, Senatui Veneto iucundiſſima etiam gratiſſimáque accideret. Sed quoniam ita volentibus fatis, effectum eſt, vt inuiti arma ſumpſerimus, iámque ad bellum non voluntarium, ſed neceſſarium prouocemur: quando Nicolai Pontificis Maximi autoritas, nihil ad pacem tranſigendam profuit, nihil Italiæ incolumitas mouit: in rem veſtram eſſe videtur, viri Senenſes, vt in commune conſulamus, quo pacto ciuitatem hanc veſtram, ab inimicorum iniuriis, ab tanta vaſtitate & populatione agrorum vindicemus. Ardet enim inter vos ac Florentinos finitimos veſtros, immortale odium, & nunquam vulnus ſanabile, vetus & antiqua ſimultas. Hi ſuburbia veſtra exciderunt, aras, delubra combuſſerunt, & quod æquo animo haud ferendum eſt, ſacras huiuſce vrbis valuas ad perpetuam nominis veſtri ignominiam clauis ferreis cōfixerunt. Stabitis, Ciues, oſcitantes præſtolaturi, quid de vxoribus, liberis, de aris & focis, de libertate incolumitatéque veſtra hoſtis ſtatuat. Actum eſt de vobis ſi hæc expectatis. Si memoria vlla Romani nominis in vobis viget, viri Senenſes, à quibus vos originem trahere gloriamini, hæc adeò patriæ veſtræ pernicioſa, nullo modo toleranda ducetis, ſed fœdere cum Alphonſo Rege primùm & Senatu Veneto percuſſo, tum

veſtris

veſtris copiis cum Regiis noſtriſque coniunctis, bellum aduerſus Florentinos communes hoſtes gerendum decernetis. Non deerit vnquam Senatus Venetus ſociis ciuitatibus: qui quidem cùm iis quibus iure fœderis debebat, ſemper nimium fauit, tum in magnas quandoque difficultates incurrit. Teſtis eſt Florentina Reſpub. cuius cauſa tam multa variáque bella cum Philippo Maria Mediolanẽſium Duce geſſit: teſtis Bononia teſtis eſt omnis Italia, teſtis Mediolanum, quod iure meritóque huiuſce belli ſeminariũ quoddam appellarim, cuius libertati cùm Senatus ſtuderet, eandem hoſtes occupare armis niterenrur, in hoc tàm graue bellum incidit, quo etiam, ob eandem cauſam, omnis Italia exæſtuat, ſinguli autem de ſua libertate ſoliciti in diſcrimẽ vocantur. Vt verò vos piuni iuſtúmque bellum fouete intelligatis, alacriúſque de eo ſuſcipiendo decernatis, operæ prætium videtur paulò altius eius originem cauſáſque recenſere. Deleto exercitu noſtro apud Carauagium, Franciſcus Sfortia ab Inſubribus quorũ ſummæ Imperij præerat, ad nos defecit. Senatus eius auxilio vti in tanto rerum diſcrimine ſatius exiſtimauit, quàm rem Venetam labantem & proclinatam deſtituere. Miſſi ab Senatu ſunr, qui pacta inita iureiurando vtrinque firmarent. In conditionibus cauebatur ne ei mercenariorum militũ, peditum equitúmue v. mill. amplius habere liceret. Quod ideo à nobis decretũ eſt, vt & noſtræ Reipub. ſaluti & Inſubrum libertati conſuleremus. His ita tranſactis, nihilo ſegnius per Franciſcum Sfortiam agebatur: quin etiam Carolum Gonzagam qui Laudẽ oppidũ ditionis eius fecerat, ab Inſubribúſque, exacto ſtipendiorum tempore, ad ſe defecerat, vltra præſcriptum numerum conductum habuit. Miſit Senatus illico, qui cum eo de hac re expoſtularent. Non paruit Senatui. Quæ res cùm Patres malè haberet, qui eum minimè ſtare conuentis intelligerent: nouum cum Inſubribus fœdus, inierunt. Hoc fœdere eorum libertas ſeruabatur, Laudéſque oppidum ob regionis propinquitatem eis adiiciebatur, ita tamen, vt pro ſumptibus ad bellum, certam pecuniæ vim Sfortiæ ſoluerent: cui nonnulla Ligurum Inſubrúmque oppida ex fœdere contribuebantur. Alexander Sfortia ad Se-

natum profectus, iureiurando adactus quæ viſa Senatui erant, fratris nomine confirmat. Verùm dum hæc ita geruntur, Sfortia Mediolano potitur, legatúmque noſtrum virum optimum, qui ea tempeſtate apud Mediolanenſes degebat omni cruciatu antea enectum, præcipitem dari iubet. Aegerrimè Senatus tulit, & fœdus modò ictum rumpi, & legationis ius, quod apud omnes nationes ſanctum ſemper habitum eſt, violari. Toleranda tamen hæc vtcunque duxerat, tametſi rupti fœderis & vlciſcẽdi Legati æquiſſimæ belli gerendi cauſæ præſtarentur. Qua in ſententia cùm eſſet, audit Franciſcum Sfortiam, qui anno ſuperiore in Inſubribus rerũ potitus erat, Florẽtinóſque eius ſocios veteres copias inſtaurare, nouum militem mercede conducere, omniáque ad bellum gerendum neceſſaria ſummo ſtudio parare: cùm quidem conſtanti fama per Italiam ferretur, de Renato Rege cis alpes aduocando, déque iſta veſtra ciuitate ac Lucenſium occupanda ab iis conſilia iniri. Hæc potiſſimùm cauſa fuit, cur cum Alphonſo Rege fœdus & vobiſcum ſimul inierimus, quando hac vna re communis vtriuſque noſtrûm ſalus magis magíſque conſeruabatur, cui quidẽ infeſti hoſtes, omnia in communem omnium noſtrũ perniciem moliebantur. Militem igitur confeſtim parauimus, & ad fines noſtros qui eos tueretur, deduximus. Rex rurſus copias coegit atque in Hetruriam miſit: vos, quod ſine veſtro incõmodo fieri potuit, largè & liberaliter commeatus Regio exercitui præſtitiſtis. Hæc cauſa hæc origo huiuſce belli fuit: quam ſi iniquam iudicatis, nihil vlterius loquor, ſin iuſtam eſſe eandem ſtatuitis, vos quidem æquum eſt, effrenatam hanc hoſtium dominandi libidinem, nobiſcum armis retundere. Neque ſanè id cuiquam in dubium venire debet, tantis impenſis in bellum, aliud cupere Florentinos, aliud velle, minimè eo contentos vt Franciſcus Sfortia rerũ in Liguribus atque in Inſubribus potiatur. Alere enim dominum, atque eundem quidem eouſque reddere impotentem, vt patriæ quandoque formidabilis pernicioſuſque eſſe poſſit, ſine ingenti emolumento, incomparabilis omnino ſtultitiæ eſſet. Credendum igitur, id quod nõ ab re eſt, & nos certe ſcimus, alia eſſe quæ hi moliuntur,

Florentinóſq; antiquarum ſimultatũ memores omni ſtudio eniti, vt ciuitate hac veſtra, Lucenſiúmque, ac totius Hetruriæ imperio potiantur, quò illos quidem non hoc tempore modò, ſed multò etiam ante hãc ætatem adieciſſe animum, minimè ignoratis, Rex item Alphonſus vt Regno expellatur, opimáque ſpolia inter victoriæ ſocios tantum in Italia Regnum diuidatur. Quid enim aliud præſefert, tam repentinus Renati Regis, tam alieno tempore in Italiam tranſitus? quæ quidem res quantas ſtrages Italiæ portendat, quot bella, quot clades, quiuis diiudicare facile poteſt. Quid igitur, viri Senenſes, vobis eſſe faciundum cenſebitis? niſi vt vno eodémque animo ad iniurias communes repellendas coëamus, in conſiliíſque ac belli omni apparatu, hoſtem (id quod viros fortes facere æquum eſt) præueniamus? Alterũ enim fœderi, ſi id modò cum Alphonſo Rege & vnà nobiſcum vobis incundum duxeritis, alterum celeritati in adminiſtrandis rebus, & magnitudini animi tribuendum erit. Si hæc agimus, ciues, victoria in manibus eſt, quæ in ipſo limine moratur, cum nos interea omnia admonere videantur, vt ſaluti Italiæ deeſſe haud velimus. Nam Alphonſus Rex ſummi animi, ſummæque potentiæ, vt ſimul Franciſcum Sfortiam ab iniuſta Mediolanenſis Imperij poſſeſſione deturbet, & Renatum ita abſterreat, vt eum in Galliam redire cogat, vt rebus denique ſuis atque imperio conſulat, magnas conductorum militum copias mittat, neceſſe eſt. Nos verò in Inſubribus Liguribúſque bellum arduum quidem & dificile ita geremus, vt certam victoriam nobis de hoſtibus polliceamur. Neque tamen Reipub. veſtræ deerimus. Eſt, Diis gratia, vnde hæriant. Exercitus enim parabitur, quo libertatem veſtram tueri, vltróque inimicis bellũ inferre poſſitis. Ob hánceque cauſam nos Senatus ad vos miſit, vt vobis præſto adeſſemus, & amplitudini incolumitatique veſtræ Reip. conſuleremus. Hæc verò ciuitas propter ſitus opportunitatem, copiam commeatuum, vires, potentiam: occaſionem nobis rei feliciter gerendæ certiſſimam promittit. Statuite, viri Senenſes, quæ veſtris maioribus digna ſint: qui de re proſperè ac feliciter aduerſus Florentinos geſta, ſibi poſteríſque perennem ſæpè gloriam peperere.

perere. Induire Romanos animos à quibus vos ducere originem putatis. Eripite hanc patriam, focos, aras, Deos Penates ab inimicorum impiis manibus. Efficite veſtra virtute, vt in libera atque incolumi ciuitate, vti à patribus accepiſtis, liberi veſtri conſeneſcant. Quod quidem vobis planè ſpondeo futurum, ſi cum Alphonſo Rege ac Veneto Senatu, quod Reipub. veſtræ felix fauſtum, fortunatúmque ſit, fœdus percutietis, bellúmque in Florentinos cõmunes hoſtes decernetis. Cùm Legatus concione exceſſiſſet, nemini contrà eniti oratione neceſſe fuit, adeò propè populus omnis legati erat. Ghinus tamen Bellantes magnę apud Senenſes vir autoritatis, quíque Alphonſi Regis ac Senatus Veneti partium exiſtimabatur: quò ſtudium ſuum omnibus palàm faceret: ac plebem ad arma ſumenda impelleret: plenus fidei, ſed haud magna cum re, eadem ferè quæ Legatus in medium proponit. Singillatim deinde enumerando quoties collato marte cum Florentinis dimicatum eſſet: ad orationis exitum. Afferte, inquit, medio foro præclara patrum noſtrorum monumenta: in obſcuro ab his parta decora hoc tempore iacere ne ſinatis: quibus quondam patriis diis iuuantibus Florentinos hoſtes perpetuos ad internicionem redegerunt, & hæc mœnia hanc veſtram ciuitatem ab immani eorum ſeruitute vindicarunt. In his afferri iubet vexillum & aliquot militaria ſigna, quibus olim Senenſis Florentinis latiſſimam ſtragem dederat: quæque adſeruata erant ad rei benè felicitérque geſtæ memoriam. His in foro propoſitis nihil potius Senenſibus fuit, quàm vt fœdus cum Alphõſo Rege ac Senatu Veneto ſummo omnium ſtudio iniretur: bellúmque ſacris prius ritè peractis, Florẽtinis omnibúſque tum Alphonſi Regis, tum Senatus hoſtibus indiceretur. His ita geſtis cùm antequàm Legatus ad bellum gerendum proficiſceretur, Florentini intempeſta nocte per anfractus ac prærupta montium, furtim Senenſibus nihil tale verentibus intra primam & ſecundam portam, quam Camoliæ appellant, ſeſe quaſi reptãdo inieciſſent, primámque portam, tigno per tranſuerſum acto, clauibus ferreis confixiſſent, ne Senenſes ſuis ire auxilio poſſent, delubra, & prophana loca omnia, quæ intra portas erant igni flammíſque dediſſent:

hanc

hanc tantam Senenſibus illatam iniuriam ſibi vindicandam Legatus cenſuit. Itaque Auguſtinum Placentinum ad ſe vocat, qui machinarum bellicarum tormentorúmque inuentor, longe omnium peritiſſimus per ea tempora habebatur. Hic aquam eo artificio conficiebat, vt cúm quippiam ea madefieret, ac ſuccenderetur, nulla aquæ vi ſed oleo tantum extingueretur. Ei mandat, vt huiuſcemodi aquam paret. Cordatos deinde nonnullos & ad rem tantam audendam gerendámque idoneos deligit centuriones. Eis ſpe facta ingentium præmiorum imperat, vt ad Florentinam propiorem portam continenter ſub veſperum eant, velúmque ea madefactum aqua, portarum foribus infigant, ac ſuccendāt, flammis deinde omnia dedant. Rogat vt huic rei ſedulam nauare operam velint. Ea res haud parui eſſe periculi videbatur. Nam Florentinorum hybernaculis omnia Senenſes verſus propè completa erāt, per medióſque hoſtes iri oportebat. Tandem re peracta, adeò trepidaſſe Florentini dicuntur, vt ad arma conclamatum ſit, militibúſque vt tota vrbe excubarent imperatum, ac vigiles pro portis ac mœnibus extemplò conſtituerentur. Nec multùm abfuiſſe fama eſt, quin aliquid inteſtinæ ſeditionis per huiuſmodi tumultum oriretur, exulúmque reſtituendorum mentio haberetur. Exuſtis foribus & aliquot priuatis ædificiis ſuccenſis, ſatis iniuriæ Senenſium factum Legatus exiſtimauit. Hybernorum tempore, inter Florentinos ac Senenſes crebra magis quàm digna dictu prælia nulliúſque penè certaminis conſerebantur, in quibus modò Florentinus, Senenſis modò ſuperior habebatur. Quotidie tamen depopulationes excurſionéſque agrorum vtrinque fiebant. Interea Legatus quò militem labori ac cæteris militaribus operibus aſſuefaceret, & ab inopia aliqua ex parte leuaret (nam per hyemis tempus menſtrua ſtipendia ad diem ſoluta nō erant, militéſque in maxima annonæ, atque omniū rerum caritate verſabantur) ſtatuit vt omnis Senatus ac Senenſium equitatus peditatúſque ad præſcriptam diem tribus ab Sena paſſuum millibus præſtò adeſſent. Quem in locum quidem cùm militum circiter tria millia conueniſſent, admonet Legatus vt arma expediant, ac corpora curēt, maturéque ſe quieti dēt:

noćte in expeditionem eſſe eundum. De tertia vigilia ſignũ dari ac ſilenti agmine militem procedere, vtque magis fulgorem armorum celaret thoraces ac loricas lacernis ac militaribus ſagulis cooperiri, criſtas & inſignia detrahi iubet. Tandem cùm non longè ab eo loco cui nomen ſancta Maria in Pruneto, ventum eſſet, milites opportuno loco bipartitò in inſidiis condit. Futurus eo loco erat luce inſequenti celebris nundinarum dies: quò Florentinorum permulti quotannis emendi venundandíque cauſa conuenire conſueuerant, magnúſque ob eam ipſam cauſam pecoris numerus, frumenti item ac vini aliarúmque rerum ingens modus conuectus erat. Cùm huc frequẽtes conueniſſent, omniáque eſſe in tranquillo viderentur, extemplò noſtri ex inſidiis in locum aduolant, & quæcúnque in promptu ſunt diripiunt. Multi capti, qui ſe poſtea pecunia redemere: multũ vini frumenti, aliarúmque rerum redemptum. Prætor loci è noſtrorum manibus vix elapſus, vexillum tamen eius captũ, Senenſibúſque dono datum. Ea re effectum eſt, vt milites alacriores ad bellum poſtea eſſent, nouáſque ſibi quotidie expeditiones depoſcerent. Nec ita multò poſt noſtri itẽ ad locum quem Molinum appellant, occurrunt, pecoris multũ ac vini abigunt, multos captiuos faciunt, locúmque adorti primo impetu capiũt. Exacta propè hyeme, cùm iam prima ac dubia veris ſigna apparerẽt, Legatus Senẽſibus ſuadet, vt nouum exercitum comparent, ac ſtipendia quæ iam militibus proceſſiſſent cum fide exoluãt. Ipſe & veterem reficere & nouum comparare, omni ſtudio diligentiáque curabat. Neque enim in dubium veniebat, quin exercitus, qui prior ex hybernis exiret, magnam ſuis victoriæ ſpem daret. Hæc ab Legato & Senenſibus impigrè gerebantur, vt & agrum Senenſem à Florentinorum populationibus, id quod futurum expectabant, vendicarent, & priores ex hybernis copiis eductis capeſſerent bellum. Alphonſi Regis copias, quas ab Ioanne Mauro noſtræ Reipub. ad Regem Legato ingentes cogi didicerant, propter itineris longitudinem, temporúmque inclementiam, tardius ſibi affuturas ſuſpicabantur. Reliquum erat, vt vehementius à Ferdinando filio contenderent, vt ſtipendio militibus, quod his ſuperiore

anno proceſſerat perſoluto, conaretur ita hyberna diſſolue re, vt belli gerendi principio, pro patris ac fœderatorum dignitate cum Regiis copiis præſto adeſſet. Cùm hæc gererentur, legatus in magnam admirationem adducebatur, & quid cauſæ eſſet ignorabat, cùm tot præſtantes duces ſub Florentinis ſtipendia facerent, cur noſtros milites ab incurſionibus populationibúſque non arcerent, ac, cùm ſuperiores eſſent, cur nos vltrò bello non laceſſerent, cur cunctarentur ac, quoad maiores copias cogeremus, interim tantam ſui agri vaſtitatem perferrent. Ex ſpeculatoribus verò à quibus quotidie de Florentinorum conſiliis certior fiebat, hanc huius cunctationis cauſam reperiebat, ſæpenumero ad populum latum eſſe, præſtarétne è repub. q; eſſet, Senenſes bello premi, decretum eſſe ne vrgerentur: id autem ob eam cauſam, ne Alphonſi Regis ditioni ſe aut Senatus Veneti tēpore coacti ſubderent, quæ quidem res impunitatem noſtris licentiámque conceſsit. Exploratum etiam nobis erat, omnes propè copiarum Duces, qui ſub Florentinis ſuperiore anno meruerant, perfunctos eſſe militia, neque iterum niſi nouis longéque melioribus conditionibus, vt ſtipendia faciant adduci poſſe: Florentinum populū curare vt iterum mercede conducti accerſerentur. Huius rei hæc cauſa fuerat: quòd Florentini ſimulatque de pace conuenire qua de re per Nicolaum Pontificem agebatur, poſſe exiſtimarunt, conducendis militibus diem perexiguā ſtatuerant, qua ſpe lapſi, in huiuſcemodi difficultates inciderant. Legatus optimum factu eſſe ratus, ſi ad ſingulos Florentinorum Duces perſcriberet, vt ſi vel in Inſubribus, vel in Hetruria ſub Veneto Senatu ſtipendia facere vellent, modò è ſuis quempiam ad ſe mittant, fore vt æquas conditiones accipiant, magna omnes his literis voluptate affecit. Nam hac re percepta, Florentinos ad quas vellent conditiones ſe perducere ſperabant, quippe qui intelligerent, à quibus mercede conducerentur, haud defuturos. Quæ res vbi melioribus quàm antea conditionibus tranſigi nequiret, ſub Senatu ſtipendia ſe vberiora facturos ſperabant. Itaque omnes, certos è ſuis homines ad Legatum mittunt, quos quidem ille comiter exceptos omnium primum edocet, quid facultatis ab Senatu in conducendis

militibus habeat: plenámque ſibi huius rei poteſtatem factam demonſtrat. Vnum quenque deinde ſeorſum rem otis arbitris, appellat: atque optimas pro cuiuſque dignitate ac virtute conditiones affert, longéque honeſtiores, quàm iis quas à Florentinis proponi per ſpeculatores acceperat. Hæc ideò Legatus agebat, quòd Florẽtinorum ærarium ad exinanitionem redactum, omnéſque obduruiſſe ad tributi vocem pro comperto habebat. Hoc autem commento fieri poſſe ſperabat, vt militum petitiones indies laxiores fierent, vnde vel pax æqua deſperato bello, ſequutura eſſet, vel militum animi ita ab Florentinis abalienarentur, vt mutuò indignationi atque odio eſſent. Quod legatũ haudquaquam fefellit. Nam ſimulatque nuncij ad Duces redierunt, adeò eorum immoderata poſtulata ſunt viſa, vt cùm latum de his ad populum eſſet, rationibus ſubductis, pecuniæ ſumma quæ pro militibus ex hybernis educendis Florẽtinis impendenda erat ad-*-nummum aureorum confecerit. E ducibus porrò qui tum Florentinis merebant, de quibúſque eſt ad populum latũ, Aſtorgius Fauentinorũ Princeps, pedites quingentos, ad mille quingentos equites ducebat: Alexander Sfortia Piſaurenſium pari numero militũ præerat. Simonetus Caſtroperius ad mille ducentos equites, ducẽtos quinquaginta pedites, Malateſta Ceſenatium Princeps ad quingentos equites & centum pedites, totidem equites Michael Cotiniola, Thaddæus Imolenſium Princeps ad ſeptingentos & triginta equites, Carolus Oddus ad quingentos, Io. Franciſcus Pignanus totidem & præterea pedites centum ducebat. Alij erant obſcurioris famæ duces ac centuriones, in quibus mille & quingenti equites ac totidem pedites numerabantur. Vltra hos auxiliares erant copiæ, quas Frãciſcus Sfortia Mediolanenſium Dux, poſt Renati Regis in Italiam aduentum Florentinis ita petentibus, in Hetturiam miſerat. Hæ mille & ſexcentorum equitum eſſe, octingentorum peditum ferebantur: præter imbellem turbam ad x mill. numero, mercenariorum militum, peditum equitúmque, quatuor millia. His ad populum latis, plerique in concione vociferabantur, de pace agendum potius, quàm Florẽtinam Remp. prædæ militibus dedendam. Nihil lucri ob tantas impenſas ciuitati

ciuitati ceſsiſſe,quibus ſit reſpub.in magnum diſcrimen adducta.De pace iterum cum populo agi, eo conſulto, quicquid iuſſerit de eo ſtatui oportere. Coſinus Medices vnus ex principibus ciuitatis ſummis opibus ſummáque potentia atque autoritate in Repub. cùm Franciſci Sfortiæ partium & eſſet & haberetur, bellum ſuadere omni ſtudio nitebatur. Hortari populum,rogare, vt exploratam victoriã è manibus elabi ne ſineret: occaſionémque benè gerendæ rei quam antea vix optare auſus eſſet, non amitteret. Alphonſi Regis & Senatus Veneti in Hetruria atq; in Inſubribus labare partes coepiſſe: omniáque quæ Regis exercitus iã annum tertium occuparat, in poteſtatẽ redacta: & in Gallia Franciſco Sfortiæ omnia benè ac feliciter euenire: iã ad c c. Senatus oppida partim vi cepiſſe, partim accepiſſe in deditionẽ, vnã modò victoriã ſupereſſe: qua quidẽ parta à nemine amplius ciuitatem in ſalutis & libertatis diſcrimẽ deuocari poſſe.Paratum ſe,ne fortunam Reipub.omnino deſtituant,deferántve omnem pecuniam militibus repreſentare, quæ ſibi cùm id per Reipub. commodum fieri poſsit, ex ciuitatis vectigalibus perſoluatur. Decretum tandem eſt in eam ſententiam factum, vt ſi pax modò æqua haberi poſsit, ea vt bello præferretur, iniquæ paci & parum ciuitati honeſtæ præferretur bellum.Hoc cùm intelligerent Florentinorum Duces ad legatum confeſtim mittunt, vt & rebus ſuis in tempore conſulerent, & turbandæ pacis ſcrupulum iniicerent. Ita qui prius exiguam ſpem tranſitionis præbuerant,nunc vltrò vt ad noſtros tranſire liceret, poſtulabant. Legatus ignorãs quidnam Franciſcus Sfortia ſibi eſſe agendum ſtatueret, & an Florentini in ſententia manerent, quídve Alphõſus Rex ac Senatus ſibi è re ſua eſſe cenſuiſſet,veteribus Senatus copiis,nouis in ſupplementũ militibus ſcriptis,per hanc ipſam occaſionem pleróſque ex Florentinis Ducibus, quos in re militari eſſe præſtantiores cognouerat, mercede conducit, ea tamẽ lege, vt hi poſtea ad ſenatum mitterẽt, qui ſi id eſſe è repub.duceret, acta cum legato tranſactáque omnia perpetua ſua autoritate firmaret. Libera enim huius rei facultas Senatui permittebatur.Hæc ideò Legatus agebat, vt moræ aliquid interponeret, & ſi bellũ geri placeret,hos duces cõ-

paratos haberet,ſin pacē ſenatus mallet non neceſſario ſum ptu grauaretur. Nam commutatione rerum facta (id quod iure poterat) minime conuenta approbaturum apparebat. Simonetus Alphonſo ſenatuíque tranſitionis ſpem fecerat, poſtea minus conſtare Legato viſus eſt * Interea pleráq; ex Florētinorum oppidis quoniam exercitus hyberna nimium iis grauia fuerant, cùm neque finem vllum neque modum ſuarum ærumnarum cernerent, ad legatum miſerunt (quòd eum rem magis ſilentio tectuum cōfidebant) qui ſe vel Regi vel Senatui dederēt: cui rei danda opera erat vbi primùm per anni tempus liceret. Factionē item inteſtinam Rex Legatúſque intra ipſa Florentina moenia alebant, in nonnullorum perniciem, niſi ceſſatum à bello eſſet, exarſuram. Dum hæc agūtur, legationem Florentini ad Sfortiam decernūt, vt quid populus iuſſerit per eos dies cognoſcat, ſimul poſtulant, vbi is paci annuat, Bartholomæum Coleoneum clarum in primis & ſingularis opinionis ducem, per emeriti ſtipendij ſpeciem, quoad pax tranſacta ſit, ab tranſitione quam ad nos facturum celebris fama erat, omni ratione fruſtretur. Hæc Franciſco Sfortiæ nuntiata eò æquiore animo ferenda viſa ſunt, quòd ſenatum ſeptingenties nummûm aureorum mill. congeſta ad bellum gerendum, habere acceperat. Bartholomæi etiam tranſitio eum ad pacem capeſſendam promptiorem alacriorémque efficiebat. Nam cùm ſub Veneto ſenatu equitum xv. millia, peditum quatuordecim, præter collectitiorum manum, ſtipendia facerent, vbi is ad hoſtem tranſiret, ei neque militum numero, neque Ducum excellētia erat æqua cum Veneto contentio. Quod ſi eſſet futurum minimè pari iuſtóque exercitu cum eo contendere potuiſſet. Itaque haud dubia re, pacem omnino ſequi conſtituit, negotiúmq; dat tractandæ pacis Simoni cuidam Eremitæ, obſcuro loco nato homini, ſed fama ſanctitatis & religionis claro. Senatus qui & pacis ſemper ſtudioſus habitus erat, & Bartholomæi tranſitionem non planè habebat exploratam (nam ſe in oppida ſua receperat per finiti ſtipēdij ſpeciē, legatóſque hoſtium admittebat, nec planè nobiſcum tranſegerat) ad pacem animum adiecit. Mouebat etiam Senatum, quòd * pro ſuggeſto relatū eſſet, Alphōſum Regem

clàm

clàm nobis cum Florentinis ac Franciſco Sfortia, per Commarchum Troiæ Regium purpuratum ac reliquos ſæpenumero pacem tentaſſe, ac Romæ omnem pacis mentionem diſcuſſiſſe. Sed quod nobis minus conſtat, non videtur id pro certo eſſe proponendũ. Tandem v. Idus April. apud Laudem Pompeij, quod oppidum in Ciſalpina Gallia Abdua flumine abluitur, inter Senatum & Franciſcũ Sfortiam pax eſt firmata. Conceſſerat enim eò Senatus nomine, Paulus Barbus acris ingenij vir & præſtantis virtutis, cum publicis mandatis, atque ita cõceſſerat, vt à nemine antea cognitus fuerit, priúſque eò ſit profectus, quàm diſceſſiſſe ab vrbe exiſtimaretur. Is igitur ſimulátque de pace conuenit, de eo déque pacis conditionibus, Legatum certiorem facit, Senenſiúmque dignitatis rationem habitam eſſe demonſtrat. Eodem ferè tempore ab Senatu ad Legatum duo tabellarij venerant: quorum alter literas afferebat, quibus pacẽ tranſactam ſignificabatur: alter quibus legatus iubebatur ab conducendis militibus & à pecuniis erogandis ſuperſedere. Hi ea vſi celeritate dicuntur, vt niſi in hoſtium inſidias præcipitatis moræ nonnihil eſſet allatum, triduo ad legatum c c c. mill. paſſuum confectis, peruenire potuerint. Cum à militibus qui in inſidiis delituerant, quæſtioni ſubderentur: vi coacti, literas oſtendũt, ac pacem inter Principes factam edocent. Quod vnum omnium illi ægerrimè ferentes, tabellarios malè mulctatos, cùm nudati ac virgis cæſi propè ad necem fuiſſent, cruore & ſanguine madentes ad legatum ſine literis dimittunt. Qua re animaduerſa, Legatus ad Florentinos literas dat, déque militum in Tabellarios contumelia atque iniuria queritur, & quàm ægrè tantam rei indignitatem ferre debuerit, demonſtrat: ſimul literas à militibus interceptas depoſcit. Illi ſe Legato ita literis purgant, vt non minus hoc ſibi moleſtum accidiſſe oſtendant, literáſque vt patefactæ erant, ad illum perferendas curant. In his ſunt repertæ literæ Pucij Regij Purpurati, qui apud noſtram Rempubl. legatione fungebatur ad Ferdinandum Regis filium, quibus legatus certior fiebat, pacem inſcio Rege, factam. Relinquebatur tamen illi locus in conditionibus pacis, certo præfinito tempore, vbi vellet pro eius dignitate in pacis

ROMA EMANUELE

ſocietatem veniendi, quod per Franciſcum Sfortiam Florentinorum cauſa factum conſtabat. Regi inſuper duo munitiſſima in Hetruria oppida bello quæſita adſeruabantur. Pax citius tranſacta, quàm de ea agi excogitari potuerit: vt non ab re delectus Eremita videretur, qui de re tanta ageret, quæ tota in ſilentio poſita & celeritate eſſet, cùm omnes Italiæ Principes aut noſtrarum partium, aut Sfortiæ & Florentinorum haberentur. Neque autem cuiquam in dubium veniebat, quin hi qui in pace agebant, faciendæ paci moram atque impedimentum afferre conarentur. Nam pacatis rebus quò tanta belli moles prouolueretur, incertum erat. Veriſimile quidem videbatur, ſatius cæteros exiſtimare Hetruriam Galliámque vexari, quàm intactam bello reliquam Italiæ partem abſumi. Hanc rem ſimulatque Renatus Rex accepit, periniquo animo tulit: quippe qui Franciſci Sfortiæ ac Florentinorum pollicitationibus, in ſpem Regni recuperandi atq; Alphonſi Regis eiiciendi erectus ob eam vnam cauſam tantum exercitũ tantis ſuis ſumptibus in Italiam traduxerat. Ferdinandus item ſumma animi moleſtia afficiebatur, tum quòd de pace conueniſſe inſcio patre, intelligebat (quod haudquaquam Regiæ exiſtimationi conuenire arbitrabatur) tùm quòd in conditionibus pacis adiiciebatur, Senenſes Alphonſi Regis militem à Florentino pedite equitéve laceſſi haud permittunto: ſi ſecus faxint pacis fractæ deſertæq; rei ſunto. Indecorũ ſibi enim Ferdinandus ducebat, à Senatu Veneto & Senenſibus ſibi præſcribi cùm vni Alphonſo patri mereret. Quid etiam conſilij Pater ſibi capiendum ſtatueret ignorabat, ob ídque vehementius cupiebat, ne ratam pacem Senenſes haberent: ſed rem totam in certam diem reiicerent, quoad intelligerent, quid ille eſſe maximè è re dignitatéque ſua ſtatuiſſet. Itáque ad Senenſes Legatum mittit cum iis mandatis, vt magiſtratus ac principes ciuitatis conueniat, hortetúrque ſingulos ne paci aſſentiántur, priuſquàm eam Rex ratam habeat, quod quidem ni faciant, rupti fœderis quod paulò antea icerint, iure meritoq; accuſentur, néve pacem amplexi in maius diſcrimen quàm quód illis belli tempore fuerit ſubeundum, incidant. Edocet eorum omnem maritimam oram piratarum

excurſionibus ac latrociniis patere, quos omnes in ditione Regis eſſe conſtaret, Gauranúmque & Caſtellionum oppida item Regis eſſe, cui quidem per certas pacis conditiones aſſeruenrur: quæ quidem ad eorum maritima oppida infeſtanda opportuniſſima ſint: denique roget pro vetere amicitia ac nouo fœdere, ne præpotentem Regem & propenſo in eam Rempub. animo, ſibi infeſtum reddant. x. mill. delectorum militum ſuis ſtipendiis alere, quibus iam vt in Hetruria bellum gerant trimeſtre ſtipendium ſit repræſentatū. Ex his Ferdinādum filium & Federicum Vrbinatium Principem cum armatorū quinis millibus in feraciſſimo eorum agro, in viſceribus Senenſis Reipubl. conſidere: reliquam copiarum partem qui ducant, idoneos homines & ſpectatæ virtutis ad profectionem eſſe paratos, ſi qua Rex contumelia afficiatur: huic rei vt faciat fidem, iubet nomina ſubiicere. Nam præter Ferdinandum qui cum tribus millibus equitū, Federicum qui cum duobus millibus iam tertium annum in Hetruria rem gerant, hos Duces etiam comparatos habere, Neapoleonem & Militem Vrſinos ambos: hos equitum ad mille numero habere: Iacobum Ferratium c c c. Carolum Campobaſſum D. præeſſe. Reliquum copiarum ad x. mill. peditum eſſe. Quæ omnia ita eſſe Contareno conſtabat: quòd Ioannis Mauri literis, & Marci Aurelij (is apud illum magiſter epiſtolarum agebat) perdocti viri & magni conſilij quotidie de iis quæ fiebant, docebatur. Hæc ab Ferdinandi legato priuatim publicéque efferebantur. Itaque plerique ex principibus ciuitatis, quorum antea ſtudium ſummum eſſe in noſtram Rempubl. videbatur, cùm inter Regem & Senatum conueniret: nunc ſigna ab alienati animi non obſcura præ ſe tulere. Hi potiſſimum erant, qui cùm nouis rebus ſtudebant, tum quòd illis militia quæſtui erat, omnino pacem quàm bellum malebant. Ab his ad multitudinem concitandam, iis rumoribus ciuitas implebatur. Nunquàm Senenſem Populum tantā contumeliam paſſurum. Ita parui eum Venetum Senatum feciſſe, vt illo inſcio, pacem cum hoſtibus iunxerit, aduerſus quos ipſe, eius cauſa ſuſceperit bellum. Modò is pace potiretur, quid ſaluti dignitatíque ſociorum conduceret, haud illi curæ fuiſſe. Non eſſe quidem

è Republ. vt cum Alphonſo Rege in controuerſiam eiuſce rei gratia veniant, magnæ eodem potentiæ Principe, & fœdere cum ciuitate recenti coniuncto. Hiſce rumoribus non parua plebis pars aſſentiebatur. Mouebat nonnullos priuatum commodum, quod ſibi ingens ex captiuorum numero, vbi ſe illi redimerent, pollicebantur. Si quidem longè plures exceptos à noſtris, quam ab hoſtibus, conſtabat: pecunia autem illos propediem redemptum iri minimè dubitabant. In conditionibus enim pacis erat, vt qui capti per belli tempus eſſent, liberi vtrinque ſine pretio dimitterentur. Legatus tamen ex his plures in officio continuit: ſi qui autem ſua ſponte à bello abhorrebant, ac paci ſtudebant, qui eſſe aduerſæ factionis ante eum diem exiſtimabantur, eos omnes curat omni ratione ad ſe allicere. At cùm dies promulgandæ pacis appeteret, Florentiníque enixius poſtularent, vt de Senenſium ad pacem animo eos certiores faceret, & vtrum Senenſes, in numero hoſtium habendi an amicorũ eſſent, ſiq; eos ſtudium pacis moueret, daret operam, vt in tempore legibus pacis parerent, captiuos reſtituerent, pacem promulgarent: Legatus inconſtantiam Senenſium veritus, quòd eſſe in capiendis conſiliis mobiles dicerentur, his rebus antea occurrendum atque omnibus conſiliis eſſe præuertendum exiſtimauit. Nam Ferdinandi Legatus & ſuo & Regis nomine omnes ambire, prehenſare, rogare, obteſtari non deſiſtebat, deteſtari interdum atque execrari qui patria virtute proiecta, fœdam pacem miniméque ciuitati honeſtam & ſalutarem futuram, tam neceſſario bello & glorioſo præferrẽt. Quanti verò ea res momenti eſſet Contarenus intelligebat. Senenſibus enim pacem ratam habentibus, ſatis veriſimile videbatur, neceſſariò Regi eſſe pacem probandam, omni alia via præcluſa atque aditu ad bellum in Hetruria gerendum. Itaque qui ſuapte natura ad pacem inclinabant, prius admonitis, ac ſibi omni ratione conciliatis, aliíſque plurimis vt obtemperare Senatui ſuadenti pacem, quàm trahentibus ad bellum mallent, facile in ſententiam traductis, fretus cauſæ æquitate, populo à magiſtratu frequenti conuenire iuſſo, in concionẽ proceſſit: vbi ita Senatus cauſam à nonnullis oppugnatam reſtituit

ſtituit, vt cum omnes qui ferre ſuffragium erant iuſſi, ad CCCL. eſſent, vix duodeuiginti reperti ſint qui ab Legato diſſentirent: qui etiam ob eam ipſam cauſam ceu pacis atque otij oſores in populi grauem offenſionem atque odium incurrerunt. Hæc verò maximè ad populum mouendum cauſámque obtinendam Legato profuerunt. Nam planè inter omnes conſtabat Senatum ab Franciſco Sfortia & Florentinis ſæpe numero ſolicitatum, vt datam Regi ſocietatis fidem proderent, pacéque & fœdere ſecum iungeretur. Quod ſi feciſſet, præter ea quæ per pacis conditiones reſtitui in integrum oportebat, eam Galliæ Ciſalpinæ partem quam Inſubres Abduæ Glaream appellant, quod præmium initæ ſocietatis eſſet, adiudicabant. Venetum id abnuiſſe ac ſociale ius publicámque fidem omni ſuo commodo emolumentóque prætuliſſe. Apparebat inſuper in eo fœdere quod Senatus quartũ iam ab eo tempore annum cum Senenſibus percuſſerat, Veneto ius eſſe pacẽ vbi vellet, ac qui cum viſum eſſet, ſuo ac Senenſis populi nomine, eo etiam inconſulto, iungere. In nouiſſimo verò fœdere, quod vnà cum Alphonſo Rege & Senẽſibus paucis antea diebus inierat, illud in primis erat, vt quæ acta tranſactáque ſuperiore fœdere eſſent, ea firma ratáque permanerent, qua ex re illud etiam eſſe conſentaneum videbatur: vt quæ Venetus de pace egiſſet, non aliena à conditionibus fœderum haberentur. Cùm verò hinc pacis atque otij commoda, hinc incommoda belli, rei & pub. & priuatæ detrimenta, iacturas fortunarum & dignitatis, clientium oberratorúmq; damna, depopulationes vaſtitatéſque agrorum, ſeditiones militum, diſcrimina Reipub. oppidanorum, agreſtium ærumnas, oratione explicaret: multi præ nimia lætitia vix loco conſiſtere, ac diſſimulare gaudium animis minimè poterant. Plebs igitur ſciuit, quam pacem Venetus Senatus Populo Senenſi dediſſet, etiam ſi ſine eius autoritate tranſacta eſſet, id quod iure fœderis ei agere liceret eam ratam habendam approbandámque videri. Supplicatio deinde ad omnes ædes per triduum decreta, matroníſque cum liberis lautiori veſte vti permiſſum eſt. Eò etiam fidentius Plebiſcitũ factum, quod ſub Senenſibus, militum ad v. mill. ſub Senatu ad tria mill.

ſtipendia faciebant: quo præſidio freti, ſatis ſe fore paratos ad omnem belli impetum perferendum exiſtimabant. Ludi celebres interdiu noctúq; pro copia caſtrenſi per Legatum facti ſunt. Miſſi deinde ab Senenſibus qui Ferdinando conditiones pacis nunciarent, admonerént que id quod in conditionibus pacis cauebatur, vt ab omni iniuria & maleficio deinceps in Florentinos temperaret: quòd ſi minus agat, neque Senenſes neque cæteros qui ratam pacem ſanctámque habuerint, intelligat id eſſe laturos. Ferdinãdus reſpondit, ſe ab iniuriis temperaturum quoad Pater Rex aliud decernat, ad cuius perſcriptum vel pacem ſequi, vel gerere bellum ſtatuerit. His ita geſtis, cùm Senenſes omnem ferè Italiam abiectis armis, in pace & otio degere intelligerent, ad leuandam ciuitatem tributis atque ære alieno quòd grauiſſimum conflatum erat, exautorandóſq; milites animum appulere. Ita intra paucos dies Senenſium militum tria mill. peditum, quingenti equites miſſi facti. Hoc item cum Florentini diligentius agerent, ac ſtipendiorum, quæ copiarum Ducibus proceſſiſſent, exiguam omnino partem præſenti pecunia ſoluere, reliquum quicquid eſſet iis referre acceptum ſtatuiſſent: Alexander Sfortia id periniquo animo tulit. Nam quod reliquum ſibi emeritorum ſtipendiorum ſupererat, vel tardius à Florentinis quàm vellet exhauſtis bello, vel nunquam omnino ſolutum iri ſuſpicabatur. Itaque honeſtos homines ex ea ciuitate, qui negotiandi cauſa, per Parmenſem agrum iter habebant, purpura, verſicolore veſte, aliíſque pretioſiſſimis rebus, per prædatores exuit, ſicq; acceptam à ciuitate iniuriam, graui priuatim iniuria Florentinis illata, vltus eſt, quàm minimè illi videbantur neglecturi. Florentiæ enim re audita, confeſtim Legatos ad Franciſcum Sfortiam mittunt, qui de Alexandri iniuria & contumelia in ſuos ciues querantur, quique res repetant aduerſus fœdus per pacis tempus ablatas. Alexander cùm omnia reſtituere iuſſus eſſet, detrectabat, neque prius quàm pecunia à Frorentinis repræſentata eſſet quam illi debebant, vt reſtitueret, cogi poſſe videbatur. Indigniſſimè hoc Sfortia ægerriméque tulit: & quòd quidem Florentini ſocij déque ſe optimè meriti, loca ditioni ſuæ ſubiecta infeſta habuiſſent: & quòd

& quòd ita iura fœdetis quæ ſanctiſſima haberi à ſuis debuerint à fratre potiſſimum, id quod minimè omnium ſibi eſſe ferendum cenſebat, violata eſſent. Tanti autem Florentinos facere viſus eſt, vt oblitus fraterni nominis expeditionem aduerſus fratrem in animum induceret parere, decreuerit: vi illum atque armis, vt ad officium rediret coacturus. Poſtremò cùm eius rei cognitionem vtriuſque volentibus ſuſcepiſſet, ſumma æquitate controuerſiam omnem intra dies paucos tranſegit. Quia verò ea tempeſtate Franciſci Sfortiæ ac Florentinorum Legati ad Senatum cōceſſerant, redintegrandæ priſtinæ amicitiæ nouique fœderis ineundi cauſa (nam Alphonſus Rex nullo modo vt pacem approbaret, adduci poterat) Legatus commodiſſimum eſſe ſtatuit, vt in exautorandis militibus Senatus autoritatem expectaret, quoad de illius voluntate certior factus, quid ſibi eſſet conſilij capiundum, quà de fœdere, quà de cæteris rebus intelligeret. Interim Senenſes à Senatu amici fratréſq; appellati pacique adſcripti ſunt: quàm illi appellationem plurimi fecerunt, monumentíſq; publicis inſeruerunt, & ob id Legato cumulatè gratias egerunt. Hæc omnia intra quinquageſimum diem poſteaquàm Legatus ab vrbe ſoluit in Hetruriámq; abiit, ſumma cum celeritate geſta tranſactáque ſunt: cætera in ſequentibus deinceps duobus Libris perſequentur.

FRANCISCI CONTARENI CLARISSIMI VIRI DE REBVS IN Hetruria geſtis commentariorum

LIBER SECVNDVS.

NOn ab re fuerit, poſteaquàm ad bellum ventum eſt, quod cum Ildibrãdino Vrſino ſub recentẽ pacem per paucos dies varia fortuna geſſimus, ſi pauló exceſſerimus ad enarrandum, ac veluti ſemina quædam belli atq; initia ſubiecerimus. Senenſes quò maritimã oram pacatiorem quietiorémque ab hoſtium incurſionibus præſtarent, Ildibrandino octingentorum nummûm aureorum ſtipendium annuum in quinquennium obtulerant: quam conditionem, cùm maiora animo concepiſſet, tanquam ſibi parum honeſtam futuram magnæ homini nobilitatis & potentiæ reſpuit. Pace facta, integra adhuc re, Senenſes ciuitatem leuare non neceſſario ſumptu, magna rerum commutatione facta conſtituerũt, déque ea re mentionem poſthac fieri prohibuerũt. Duo oppida Ildibrandinus ſitu atque opere munitiſſima in ea Hetruriæ parte quæ ad Vmbriam pertinet, ſuæ ditioni ſubiecta habebat, Petilianum & Soranum, quæ quidem Senenſium oræ imminent. Cùm igitur is pace inter Principes inita, de ſtipendio nullam fieri ab Senenſibus mentionem animaduerteret: exautoratis tot eorum militibus, magnam ſibi oblatam occaſionem ad eorum contumeliam vindicãdam arbitratus: quò in pace etiam cogitare

gitare illos de ſuis rebus ſolicitóſque eſſe cogeret, delectum per oppida habere atque agros inſtituit. Qua re Senenſes audita, ne quid per eam occaſionem in ciuitatis perniciem moliretur, quicquid illis copiarum erat reliquum, ad loca Ildibrandino finitima præmittunt, ſuíſque imperant, vt & iis præſidio ſint, & vim inferre conantem ab iniuria & maleficio prohibeant: qui ſi ſe contineat, tum intra ea oppida ſegnia æſtiua ducant. Qua re nunciata, quòd ſe eſſe in primis Senenſibus infeſtum non ignorabat: auunculum paucos ante annos Suanæ in fruſta diſſectum, fœdiſſimè interfectum, multa maiorum ſuorum oppida partim vi capta, partim in deditionem accepta, memoria tenebat: omni ſibi ſtudio cauẽdum, ac quàm maturrimè eorum conatibus obuiam eundem ſtatuit: quæ quidẽ res magni motus cauſa fuit: adeò ex paruis ſæpe initiis magnarum momẽta rerum pendent. Itaque ne quis eum caſus imparatum offendat certos è ſuis homines Aretium, Cortonam, Volaterras, Florentiámque ad militum cogendum dimittit. Quod cùm per exploratores ſenenſibus ſedulò fieri compertum eſſet, reputantes animo Ildibrandinum cognatione atque hoſpitio iunctum cum Florentinis eſſe, mercenariúmque militem per eorum oppida conſcribi, cum memoria nondum excidiſſet, quas ſimultates, quàm graues ac diuturnas Florentini aduerſus Senenſes perpetuò geſsiſſent, ſuſpicati ſunt, id quod veriſimile erat ea omnia ab Ildibrandino de ſententia eorum agi. Quæ ſimulatque Legatus accepit, ea de re cum Florentinis per literas expoſtulat, ab iiſque pro iure fœderis nuper icti petit, ne militem per Reipub. oppida, id quod turbandæ pacis cauſa fiat, conſcribi ſinant: quique iam conſcripti ſint ſi purgati ſibi eſſe ac Senenſibus velint, à profectione grauiore edicto prohibeant. Florentini cùm ſe harum rerum ignaros eſſe dicerent, ſibi id curæ fore reſponderunt. Ita propoſito edicto, ſi qui ſuæ ditionis Ildibrandino mereant, ſtipendiúmve poſt eam diem accipiant, reos perduellionis faciunt: qui iam in verba illius iurarint, ni illi militiam renuncient, eadem pœna mulctatis. Ob eam cauſam cui datũ negotium erat militem in Florentino agro conducendi, infecta re diſceſsit: qui cùm per Vmbriæ oppida inexploratò ac ſine vllo præſidio eiuſce

rei cauſa vagaretur, à Senēſibus per inſidias exceptus ac Suanam peductus eſt. Hinc Senenſes quòd ab hoc omnia Ildibrandini conſilia abditóſque eius ſenſus patefactum iri ſperabant, Præfecto Suanæ mādant, vt eum intētiore cura aſſeruet, ac ſi neceſſarium eſſe iudicet, vera dicere recuſantem quæſtioni ſubiectum tormentis cogat fateri. Is à Ferdinando fidem ſe accepiſſe ait, quam rem ita eſſe literis ab illo exaratis oſtendit. Itáque niſi inuiolatus dimittatur, quādo ſibi Ferdinandus cauerit atque intra Pontificis Maximi fines ſit captus, aduerſus fœdus Senenſes, qua de re minime iis dubitandum videatur, docet facturos. Se quidem, id quod reliquum ſit, ſi quid ſibi aliter atque æquum eſſe exiſtimetur eueniat, implorare Deos fœderis vltores, Ferdinandúmque atque Alphonſum Regem, per quorum deſertam & proditam fidem, in magnum ſalutis & capitis diſcrimen venerit. Ferdinādus re intellecta, Senenſibus ſimul & præfecto ſcribit, atque eos vt hominem miſſum facere, fidémque ſocialem ſeruare, ſibique morem gerere æqua poſtulanti velint, hortatur. Qui cum in ſententia perſtarent, præfectus cui erat in cuſtodiam traditus, ſiue Ferdinandi metu (nam ea res illum plus æquo mouiſſe videbatur) ſiue præ Alphonſi Regis ſtudio, Senenſium contemptis iuſsis, eum è carcere emittit, commentóque rem tegit, literis ad magiſtratum datis, quibus illum carcere cateniſque effractis, è manibus elapſum ſignificabat. Quæ res cum Senēſes in primis, vt par erat, mouiſſet, diem præfecto dixerunt, qui quidem pecunia anquiſitus atque in exilium eſt per aliquot dies actus. Eodem fere tempore milites qui ad Saturnianam Coloniam, quam montem Meranum incolæ appellant, æſtiua habebant, cùm prædatum lignatúmque exiſſent, de via Sacerdotem qui Ildibrandino ſacra faciebat exceperunt: qui cum ſe ab iis pecunia redemiſſet, continuò miſſus eſt factus. Qua re accepta, Ildibrandinus, qui iam militum ad M. delectu vbique habito, coëgerat, non vlterius cunctandum eſſe arbitratus, per literas Senenſibus bellum indixit, ac non ita multò poſt, maritimā eorum oram populabundus excurrit. Ita magnus numerus captiuorum, qui in agris rei ruſticæ operam dabant, multum pecoris abactum. Poſtridie eius diei, ad Caſtrum Luterium quod

vocant

vocant, contendit, prædáque omnis generis militem replet. Indignè hæc Senenſes planè ferebant, neque vnde is tantos ſpiritus ſibi tantámque fiduciam ſumeret ſatis intelligebant, qui eius humilitatem eiúſque anguſtias plane noſcerent, quas minimè ad huiuſmodi belli ſumptus ſuffecturas pro cõperto habebant. Itaque aut Florentinos illi aut Alphonſum Regem eiuſce belli autorem ſuſpicabantur: illos quòd hoſtili in ſe animo eſſe perſeuerarent; hunc quòd periniquo animo tuliſſe crederent, ab ſe ſine illius autoritate approbatam pacem, Ferdinandóque ne Florentinos laceſſeret præſcriptum. Accedebat ad ſuſpicionem augendam fides quàm Ferdinandus dederat, homini ad militem cogendum ab Ildibrandino miſſo, quòd illius nomine militum delectum haberet, ei id fraudi apud neminem fore: quæ in re omninò animi abalienati indicia ineſſe clariſſima videbantur. Itaque dolebant vicem ſuam, quòd vix ſuperioris belli flamma reſtincta, alterum in viſceribus pene reipub. ſuboleſcens perferre cogerentur: cuius quod grauius etiam eſſet, verum initium cauſámque ignorarent. At poſtea quàm tàm ſuperbè ſibi indici vltrò bellũ viderunt, aduocata concione, ad vnum omnes magno conſenſu tantam iniuriam contumeliámque ciuitati illatam non eſſe perferendam, bellúmque eſſe gerendum decreuerunt. Quin etiam lege ſanxere quid præmij ei eſſet qui viuum Ildibrandinum, quid ei qui mortui caput magiſtratui obtuliſſet: adiectum etiam vt aurei nummi deni qui peditem, viceni qui equitem ex hoſtium numero traderet illicò ex ærario numerarentur. In captiuos durius crudeliúſque ſancitum, quò res magis terrorem hoſti incuteret, vt continuò illis laqueo ceruices frangerentur. Quæ lex, cum grauius de nonnullis qui ab noſtris capti erant, ſumptum ſupplicium eſſet, adeò noſtrorum militum animos à Senenſibus alienauit, adeóque hoſtium in nos odium excitauit: vt paucis poſt diebus quàm ea eſt lata, Senenſes eſſe è repub. conſuerint, ea vt primo quóque tempore antiquaretur. Quæ dum ita geruntur, tres legationes quæſitum ab ſociis auxilia ad bellum, decernũt, quibus quidem mittendis dum teritur tempus, Ildibrandinus arcem Montis Acuti per dolum occupat. Quæ res ad hunc maximè modum

eſt geſta. Mercenariū militem, qui ſuperiore tempore apud arcis Præfectum miniſteria ſeruilia mercede obierat, flagris cæſum perfugere ad eum iubet. Quem cùm ille agnouiſſet, atq;, vt fit, pro vetere familiaritate, quid rerum ageret, quidve eò facturus veniret, rogaſſet, ſe indignis modis habitum ab Ildibrandino, cùm illius contumeliam & vim perferre amplius non poſſet, ad illum profugiſſe reſpondet, qui ſi ſe audire velit, ea ſe illi allaturum quæ vtilitati ſuæ, Reíque pub. Senenſium plurimum cōducere intelligat. Præfectus ſpe benè rei gerendæ illectus, remotis arbitris, hominem ad ſe introductum dicere quæ velit iubet. Is longam fabulam exorſus, ad extremum rogat, vt ſe adſciſcere inter milites præſidiarios velit: id quod ei præfectus cupiētiſſimè præſtitit: & quòd eſſe infenſiſſimo in Ildibrandinum animo credebat, ob eámque rem ſibi fore fidelem arbitrabatur, & quòd manu promptus erat modicóque ſtipendio contentus egregiam operam Senenſibus pollicebatur. Is opportuno tempore, vt conuenerat, noctu igne ſigno dato, poſticum arcis reſerat, atque Ildibrandini milites qui propter arcem in inſidiis delitеſcebant intromittit. Ita arce potitus, præſidiariis cum ſingulis veſtimentis abire iuſſis, Præfectum ad ſe adduci, cateníſque vinctum in Puteum (tetri carceris nomen *eſt) Pitiliani* intrudi iubet. Per eos dies Florentini cum Peruſinis antiquum fœdus renouarunt. Quæ dum ita geruntur, Genuenſium claſſis triremium XII. ac duodeuigenti * roſtratarum nauium, ad Talamonis Senenſium portum appulit. Ingens huius rei cura Senenſes inceſſit, quòd Genuenſium Dux Fregoſius à pace abhorrere dicebatur. Nec minore cura Ferdinandus angebatur (bellum enim Genuenſes Alphonſo Regi apertè indixerant) quoniam hyberna eo tempore habebat locis apertis & patentibus ſecundum flumen * intráque ruinas quæ ibi erant reliquæ, hybernacula militariter ædificauerat, non longius ab Talamonis portu tribus mill. paſſuum. Quare ne locis apertis & hoſtium iniuriis maximè opportunis, ab iis circunueniretur, quibus ſe imparem eſſe iudicabat, Groſſeto Senenſium oppido ſe incluſit, quod quidem ab eo loco ad V. paſſuum millia aberat, quoad intelligeret claſſem ſoluiſſe. Ab nautis inde qui aquandi cauſa in continentem de

tem deſcenderant, compertum eſt, claſſem Neapolim rectà contendere, veterum iniuriarum vlciſcendarum cauſa. Conſtabat enim Alphonſum Regno potitum Genuenſium onerariam nauim mercibus onuſtam intercepiſſe, prædæq; habuiſſe. Ob eam cauſam claſſem paratam, negantibus Genuenſibus pacis conditionibus, niſi rebus à Rege reſtitutis, parere. Eodem ferè tempore inter Nurſinos & Spoletinos atrox bellum intercedebat, odiiſque propè maioribus quàm viribus gerebatur. Itaque Nicolaus Pontifex Maximus cum pro harum ciuitatum, quæ illi vectigales erant, diſcordiis ſedandis, pacéque componenda, operam in primis nauaſſet, haudquaquam profecit, adeò vtrinque odia flagrabant. Hæc res nobis occaſionem benè gerendæ rei præſtitit. Nam Spoletini Euerſum Anguillarium qui ad mille & quingẽtos equites ac totidem pedites ducebat, mercede conductũ habebant: ac ſtipendij nomine Natniæ quinquies quina millia nummûm aureorum, depoſuerant, ea lege, vt in his nihil iuris haberet, ni ſe prius cum toto exercitu in Spoletinum agrum recepiſſet. Quibus Nicolao Pontifici renunciatis, ne ea oppida tantis tributis exhaurirentur, quàmprimum huic rei eſſe occurrendum ſtatuit. Itaque omnibus à ſacris interdixit, qui ab Nurſinis, Spoletiniſve ſtipendia recepiſſent, recepturive eſſent, idémque Euerſo ſignificat, mandátque ne Spoletinos armis iuuet, néve ab his ſtipẽdium accipiat. Euerſo minimè æqua res videbatur: Pontificíque ſe obtemperaturum negabat. Magnam. n. pecuniæ partem quæ Natniæ depoſita erat, militibus cogendis Spoletinis expenſam tulerat: neque alere eas copias niſi alieno ſumptu poterat. Itaque Pontifici ſcribit ſe antea à Spoletinis mercede conductum, quàm eius edictum promulgatum ſit, cui quidem ſi id ſcire potuerit, fuiſſe obtemperaturum. Nunc parere niſi prodita fide, non poſſe, quam quidem inuiolatam ad eum vſq; diem ſeruarit. Cum hæc Pontifici allata eſſent: extemplo Bratium Balionium, Iacobum Sanctogeminem ac cæteros Duces admonet, vt copias cogere atque contrahere in vnum locum maturent, quò omnes ad ſigna conueniant atque Euerſum Anguillarium, Romani Põtificis teterrimum hoſtem ad internicionem vſque perſequãtur. Hæ ſimultates effecerunt,

vt cùm Euerſus auxilio eſſe Ildibrandino decreuiſſet, ac iam gener eius ſexcentos auxiliares miſiſſet: rerum ſuarum ſatageret, ac non mediocri ipſe auxilio indigeret. Hinc enim Nicolaus Pontifex vrgebat, qui rem aduerſus illum apertè gerebat, finitimúſque eius oppidis erat: hinc Senenſes, qui ob miſſum Ildibrandino auxilium, cum eo iam capitale odium exercebant, hoſtiúmque numero palàm habebant. Conceptum autem Senenſibus odium grauius in dies Pontifex literis exacerbabat. Ita vndique circunuentus, Legatum per literas precatur, vt ſaluti ſuæ conſulat réſque ſuas cum Senenſibus componat, ſuóque nomine polliceatur nihil ſibi negotij amplius cum Ildibrandino futurum: quin ſi id è re ſua eſſe ducant, auxilio ſe eis futurum confirmet. Legato haud viſum eſt hoc è Repub. Senenſium eſſe. Neque enim erat cuique obſcurum hac re fieri poſſe, vt ab eis Pontificis animus alienaretur. Cùm per aliquot dies Pontificis exercitus Euerſum inſequutus eſſet, ita vt ſemper nouiſſimum eius agmen carperet: nec manus conſerere cogeretur, atque vt ea pecunia quæ Narniæ depoſita erat potiri poſſet, in Spoletinum agrum cum omnibus copiis mouit. Eò & Pontificis agmē inſequitur. Cùm is in his rerum difficultatibus verſaretur, cum ſexaginta expeditis equitibus & pugnaciſſimis (cæteris intra munimēta Spoletina deductis) ſeſe fugæ mandat, ac Vetralam ſuæ ditionis oppidum ire contendit. Graue Pontificiorum agmen haud ſequi illum fugientem potuit: poſtridie tamen Vetralam aduenit. Quoniam verò tormenta, machinæ, cæteráque id genus ad expugnandas vrbes idonea deerant, cùm per ſe etiam oppidum munitiſſimum eſſet, ne irrito incœpto abire cogerenrur, Duces rurſus ad Nurſinos & Spoletinos regrediuntur. Quo quidem tempore cùm Pontifici delatum per indicium eſſet, Angelum Ronconum vnum è Ducibus copiarum Euerſum intercipere potuiſſe, neceſſitudine impeditum quæ illi cum Anguillario erat, miſſum feciſſe, eum vnà cum duobus generis adduci Romam iubet, atque in Adriani mole de his quæſtionem habet. Cùm facinus expreſſiſſet, Angelum maieſtatis damnatum, capite plecti, ac deſecta ceruice, proiici in Tyberim iubet. Generi eius ſaxo funibus reuincti atque, in Tyberim pro

rim proiecti vi aquæ oppreſſi interierunt. Interim huiuſce belli fama omnem ferè Italiam peruaſerat, quæ eò celebrior erat, quòd omni alia parte pacata, hic maximè bellum exardeſcebat. Hoc rumore illecti Conradus quidam & Amedeus Duces in re militari non vulgaris opinionis, cum equitibus mille trecentis, peditibus trecentis ſiue prædæ ſiue vberioris ſtipendij ſpe adducti (nam exautorati erant) è Flaminia in Vmbriam adproperant. Legatus cùm hac de re per exploratores certior factus eſſet, ad Vmbriæ Præſidem mittit, qui nunciet, ni in tempore caueat, fore vt hæc noua manus cum veteribus Euerſi copiis coniungatur. Præſtare, dum palatum laſſúmque de via aduentaret agmen, incautós inopinantéſque adoriri. Præſes negotij conficiundi curam omnem Legato permittit: qui ſtatim Sena profectus, Senatus militibus in quibus ſummam ſpem habebat ſecum adductis, magnis confectis itineribus, tertio à profectione die, vt per exploratores acceperat, quinque mill. paſſuum ab Conrado & Amedeo agmine ſilenti caſtra poſuit. Ibi paulum quieſcere & colligere animum militem iubet: deinde quanto maximo impetu poteſt, palatos aggreditur: qui cùm ſui colligendi facultatem nõ haberent, vix primum noſtrorum impetum perferre potuerunt. Cùm enim pro ſe quiſque arma caperet atque ad ſigna accurreret, noſtri turbatis diſiectíſque inſtarent, fuſi omnes fugatique ſunt. Noſtri ad vnum omnes incolumes, re celeriter atque ex ſententia confecta, in caſtra redierunt. Qua re adminiſtrata, Legatus deinde ad Saturnianam Coloniam atque ad oppidum quod Planum Caſtanereum Incolæ appellant, ad milites veteres recenſendos nouóſque conſcribendos ſe recepit. Eò cùm veniſſet, multos ex Senatus militibus à ſuis ducibus deſciuiſſe ſeceſſionémque feciſſe inuenit, ita vt neque cuiuſquam dicto audientes futuri, Legati imperio vix obtemperaturi viderentur. Cauſa autem tumultus hæc fuerat. Nam cùm Duces copiarum pecuniam in ſtipendium ſuo ac militum nomine à Legato accepiſſent, quæ militibus debebatur non ſoluerunt: quam cùm more militari quidem procacius efflagitarent, illos vltimo ſupplicio affecerant, quò cæteris documento eſſent, qui pertinacius in ſententia manerent. Hæc

cauſa ſeditionis fuerat, cuius ſedandæ gratia ſtipendium o-mne quod Ducibus perſolutum erat, viritim militibus erogari iuſsit, vtriuſque acri oratione caſtigatis, nonnulliſque exautoratis ignominiæ cauſa, iiſque in primis qui autores ſeditionis & tumultus fuiſſe dicerentur, quòd diſciplinam militarem ita viderentur corrupiſſe: cæteros in eorum verba iurare rurſus coëgit. Quibus rebus ita adminiſtratis, Carolum Campobaſſum vnum ex Regiis Ducibus, quē ſummæ exercitus tunc Senenſes præfecerant, reliquóſque Duces qui eodē conuenerant, Legatus admonet adhortatúrque, ne ignauia atq; deſidia victi ſpectatores ſe modò belli præbeāt: non; n. eſſe è ſua atque exercitus dignitate, vt dū Ildibrādinus qui multò inferior numero militum ſit, Senenſiū oppida per otium excindat ac vaſtet, nullū ipſi priſtina virtute ac fama dignum facinus edant. Quando id minus in Ildibrādinum liceat, eos bello perſequātur, quibus ſociis ipſe vſus inferre arma Senenſibus ſit auſus. Id ſi faciant cū parua opera illos magnam quod Senenſes gratiam inituros: tam verò graui inertiæ atque ignauiæ nota obliterata, plurimum commoditatis atque emolumenti in adminiſtrando bello ac fidei probitatiſque laudem adepturos. Carolus huius cunctationis cauſam in Antonium Petruuum Legatum Senenſium reiicit, qui ſuam in bello operam ſuſpectā habere videatur. Alius item aliam cauſam innectit, ac pro ſe quiſque excuſare ſe conatur. Qui tamen ne minus eſſe obſequentes Legato viderentur, ſe quidem omnia quæ imperaſſet diligenter induſtriéque facturos pronunciant: itaque conſtituunt, vt prima vigilia, qui pernicitate ac corporis robore valerent, à centurionibus ſelecti leuiter armati adeſſent. Carolus cùm omnia quemadmodum conuenerat, parata inſtructáq; eſſe animaduerteret, reliquis ducibus ſociis expeditionis aſſumptis, citatum agmen capit, atque ad x l. mill. paſſuum eadem nocte progreditur. Sub lucis ortum, in Euerſi agrū & Farneſiorum, excurſionem deimprouiſo faciunt. Nam Soranenſes Pitilianenſéſque, vt iis erat ab Ildibrandino imperatum, pecora cuiúſque generis eò, vt in pacatiore agro tuta eſſent, compulerant. Quatuor mill. eorum à noſtris abacta, ad centum homines capti, qui ſe pecunia redemerunt: quatuor

tuor prætereà centuriones, qui ex oppidis incompoſiti ad opem ſuis ferendam accurrerant, à ſuis excepti, militibus quibus præerãt omnibus in fugam coniectis, ex quibus plerique deſiderati ſunt, nonnulli ſaucij in poteſtatem venerunt. Noctè inſequenti noſtri ad vnum omnes incolumes ad Saturnianam coloniam vnde diſceſſerant præda onuſti reuerterunt. Interim Ildibrandinus aliquot peditum manipulos, de media noctè ſcalis atque omni genere telorum inſtructos educit: ac paruum Senenſium oppidum (Sanctoprugnanum vulgò appellant) oppugnare aggreditur. Erat à noſtris firmo præſidio locus munitus, ita vt præ multitudine telorum, ſcalæ admoueri ad munimenta non poſſent, quas etiam ſi applicaſſent, ni ſe apertiſſimo periculo exponere vellent, ſcandere milites non audebant. Ita fruſtratus ſua ſpe, re infecta diſceſſit. Dum ea ad hunc modum geruntur, Florentini quòd Alphonſum Regem pacem ſe inconſultò initam improbare pertinacius intelligebant: neque cum Senatu fœdus adhuc initum erat: & quæ Rex pacis confirmandæ cauſa perſcripſerat, ambigua admodum & perplexa videbantur: vt parati ad omnem fortunæ caſum eſſent, nonnullos ex his ducibus, quos iam ſtipendiis perfunctos docuimus, de integro mercede conduxerunt. Quoniam verò per eos dies Romæ agebatur de fœdere inter Nicolaũ Pontificem & Regem ineundo, Franciſcus Sfortia, ac Florentini Legatos ad Pontificem decernunt, qui demonſtrent quibus de cauſis factum ſit, cur de pace, cùm tantus ipſe autor ad eam inter Principes conciliandã adhibitus eſſet minus conuenerit, eadem initia Eremita interuncio, & tranſactore ſit, obſcuro homine & nullius autoritatis. Simul imperatum vt intentiore cura, quid Pontifex de fœdere cum Rege faciendo conſtituat, ſpeculentur. Suſpicabantur enim ſibi Pontificem ſuccenſuiſſe, quòd eorum maximè opera pax iuncta Romæ non fuiſſet: ac ne qua acceſſio fieret ad veteres inimicitias quas cum Rege geſſerant vehementius extimeſcebant. Dum hic ſtatus rerum eſſet, Senenſes Victotio, & Morano Ildibrandini oppidis potiti: in vtriſque quòd ab incolis deſerta erant, caſtellis excitatis validóque præſidio impoſito, quòd etiam ad arcendum commeatu Ildibrandinũ erant

peropportuna inſederunt. Quæ cùm Senam eſſent delata, ac facilè appareret, ſecundam nobis fortunam afflare, magna ſpe concepta Senenſes Ildibrandini copias ad internicionem deleri, bellúmque breui profligari poſſe: Soranum, quod oppidum expugnandum maximè in principio videbatur, omnem belli impetum conuertere ſtatuerunt. Itaque confeſtim delectum in agris atque in oppidis habere, inſtituunt. Miſsiq; conquiſitores qui ad duo peditum mill. ſcriberent, atque intra xv. diem deducerent: tormentaq; ænea quinque ad Caſtrum Luterium ab Sena conuecta. Hæc etſi multæ operæ multiq; laboris erant, quoniam tamen neceſſaria maximè iudicabant, ſibi eſſe æquò animo perferenda arbitrabantur. Vehenda enim tormenta erant per prærupta montium & ſalebroſa loca, cùm huiuſmodi itinera eſſent, vt ægrè ſingulari homini, nedum carris paterent. Oppugnatio verò munitiſſimi oppidi ſine tormentis cæteriſque rebus ad expugnationem idoneis, planè difficillima futura videbatur: Sine carris autem tormenta vehi ob grauitatem, & magnitudinem nullo modo poterant. Commodiſſimum igitur eſt viſum, vt in pleriſque locis, ferreis cuneis & ſcalpris mons abſcinderetur, atque ita via patentior fieret. Tandem ad conſtitutam diem & delectus perfectus, & tormenta ſunt ad exercitum vecta. Eodem ferè tempore Legatus per literas à Senatu certior fit quod fœdus nuper ictum cum Sfortia ac Florentinis icerat, Senatuſconſulto ſancitū firmatúmque, eſſe fœderi Senenſibus adſcriptis. Quod cùm ita eſſet, magiſtratum adire iubebatur, curaréque vt Senenſes eam rem decreto publico, vt par erat comprobatam, publicis item literis declararent. Hæc cauſa fuit: cur tantiſper expeditione omiſſa, Legatus Senas ſibi eundum cenſeret. Curam tamen exercitus Antonio Petrucio Senenſium Legato permiſit: ſimúlque eum admonuit, ne ſe abſente, quod minimè illi more atq; inſtituto ciuitatis liceret, manus cùm hoſte conſereret. Vrbem ingreſſus, Nicolai Pontificis Maximi Legatum, harum ſimultatum dirimendarū cauſa, pridie eò ſe contuliſſe accepit, cùm is antea Ildibrandinū adire iuſſus, eius omnia conſilia, tum quæ belli cauſæ principiáq; extitiſſent, diligentius cognouiſſet. Cura hæc Pontificē in-

ceſſerat, quòd cum per totam ferè Italiam, fœdere icto inter Principes, milites perfuncti ſtipendio vagarentur, id quod magnopere illi cauendum erat, verebatur, ne gerere bellum, quod planè in ditionis ſuæ finibus temerè excitatum eſſet, inuitus etiam cogeretur. Qui per omne ſui Pontificatus tempus, pacis conciliandæ inter Principes autor, vtiuš omnium maximè à belli conſiliis abhorruiſſet, omni ſtudio diligentiaq́; maturandum ſibi, quò tantum exortum incendium reſtingueretur, exiſtimauit. Cùm Legatus mandata Pontificis expoſuiſſet, aduocato in curiam populo, ac multis vltrò citróque dictis, bellum cum Ildibrandino cœptum, quoad victus debellatúſque eſſet, gerendum magno conſenſu cenſuerunt. Quia in re nó parui feciſſe viderentur quæ Legatus de Pontificis ſentētia propoſuerat, ſeſe propediem ob hanc ipſam cauſam ad illum miſſuros certum hominem confirmant à quo doceatur, Senenſem populum, ſi hæ pacis conditiones illi proponantur, quæ honeſtæ ciuitati & è Reipu. dignitate ſint, nunquàm pacem recuſaturum, ſed in illius poteſtate futurū. Hoc reſponſo illud ſpectare Senenſes videbantur, vt ſine Pontificis vlla offenſione, moræ aliquantum interponeretur, qua quidem iniecta, haud deſperabant, quod ad Ildibrandinum attineret, debellatum iri. Quibus rebus ita geſtis, Legatus diſceſſit: Senenſes poſtridie Iulium Cæſarem qui Principatum in Camertibus obtinebat mercede conductum euocant ad bellum. Is quingentos equites, c c. pedites ducebat. Eodem fortè die Gibertus Corrigius, Dux in re militari magni nominis qui anno ſuperiore cum mille quingentis equitibus, peditibus quingentis Alphonſi Regis nomine bellum geſſerat, ad Legatum mittit: rogátque vt eo deprecatore liceat ſibi Senenſium voluntate in agrum eorum ditioni ſubiectū copias traducere (hæ autem M. C C. equitum, C C C. peditum erant) ibique æſtiua conficere: modò ſibi tecti, lignationis pabulationiſque copia fiat: cætera quæ vſui ſuis ſint, ipſum per ſe facilè, ne cui moleſtus ſit comparaturum. Id ea de cauſa à Senenſibus petere, quòd Borſius Mutinenſium Dux qui ad oppidum Lucum nomine in hyberna conceſſiſſet, nunc cùm æſtas ſubeſſet, ſe inde copias educere non leui ſuorum incommodo

iuſſiſſet. Se ſcire pro maximis ſæpe Senatus in Senenſes officiis, & quòd nuper amici ab eo fratréſque appellati eſſent, modò Legatus ſibi in hac re operam nauare velit, cupientiſſimè illos, quæ poſtulet omnia conceſſuros. Legatus quòd Senatus eius forti fidelique opera vſus erat: morem illi eſſe gerendum cenſuit. Itaque eo intercedente, non illi modò Senenſes lignandi pabulandíque copiam fecerunt: ſed iiſdem oblatis conditionibus quibus Cæſarem conduxerant, quò celerius bellum conficerent, id quod maximè eſſe ex vſu Reipub. exiſtimabant, conduxerunt. Hinc miſſi qui extemplò ad vtrúmque pecunias in ſtipendium afferrent, atque ad iter maturandum (id quod maximè expedire videbatur) hortarentur. Intereà Alphonſus Rex pecuniam Ferdinando in ſtipendium miſerat: qua inter milites diſtributa, ita vt trini equites quinos nummos aureos inter ſe diuiderent, per Pelignos, Veſtinóſque, Neapolim contendit. Vix tria mill. militum Ferdinando ſupererant, qui cùm rerum omnium inopiam diu tolerâſſent, id quod difficilè dictu eſt, exigua ſtipendij parte contenti Regiorum ſordes atque auaritiam perferre æquo animo potuerunt. Federicus quidem Vrbinatiũ Princeps, Ferdinando in paucis comes eum Neapolim vſque proſecutus eſt. Cùm ad Veſtinorum oppidum (Aquilam appellant) ventum eſſet, lautè magnificéque exceptus, atque adeò quacunque incederet, tanquàm non victus ipſe, ſed magna de hoſtibus victoria parta, Neapolim rediret, triumphantis ſpeciem præ ſe ferens, eſt vrbem inuectus. Tanta enim celebritas dicitur fuiſſe, vt plebs vniuerſa portis effuſa, plauſu, acclamatione, lætiſque ominibus aduenientem exceperit. Lucretia Alphonſi Regis ornatiſſima veſte, cum purpuratis Regiis, ac matronarum choro illi iam obuiam progreſſa. Cùm Ildibrandinus labare ſenſim res ſuas atque in præceps ferri animaduerteret (ab Euerſo enim cum id omnibus pollicitationibus ab eo precibúſque contendiſſet, vix milites auxiliares ad ſexcentos poterat extorquere) ad Vrſinæ familiæ proceres auxilium opémque oratum mittit. Hi iam ſua ſponte ægrè ferentes cognatum hominem atque inter Principes Vrſinæ nobilitatis, dignitatis ſummę atque autoritatis paternis laribus expelli, deſperata

rata ſpe pacis, illi opem ferre primo quoque tempore ſtatuerant. Itaque ob eam cauſam Archiepiſcopum Tarentinum virum impigrum ex eadem familia ad illum mittunt: qui doceat Tarentinorũ Principem ſexcentos equites quibus Iacobus Antonius præſit, Salernitanũ ad cccc. poſtremò Vrbis præfectum ad c c. quibus Iacobum filium præfecerit: Latinum item Cardinalem ac reliquos Vrſinæ familiæ claros viros & potentes, multa auri pondo illi in auxilium decreuiſſe. Ea omnia ei propediem affutura confirmat. Intereà Senenſes exercitum pro portis Sorani inſtructum, è caſtris quæ non longè inde aberant educebant, dimicandíque poteſtatem hoſti faciebant. Vaſtabantur dies noctéſque Pitilianenſium Soranenſiúmque agri, neque quiſquam erat qui è Sorani portis egredi niſi fide accepta auderet. Quæ cùm ita eſſent, ac noſtri ſiue fiducia ſui, ſiue hoſtium contemptione, temerè omnia licenterq; agerent, ad oppidum etiam oppugnãdum, id quod paruo negotio fieri poſſe ſperabant, animum adiecerunt. Ita copiis vndique coactis, præter eos milites quos è ſuperiore delectu conſcripſerãt, alios item nouos in ſupplementum accerſunt, eos præcipuè qui ænea tormenta (ea erant modicæ magnitudinis: ſed quæ turbandis hoſtium ordinibus maximè apta idoneáque haberentur) manu geſtarent. Erant porrò in Sorani præſidio qui iis in prælio vterentur permulti. Cùm omnia ad oppugnationem idonea ſedulò à noſtris diligentérque pararentur: Ildibrandino nunciatur, Vrſinorum copias adeſſe: quibus paucis diebus ad quietem datis, priuſquàm Gibertus, ac Camers moueret copiáſque cum hoſte coniungeret: vltimam experiri fortunam, ac nobiſcum ſignis collatis dimicare conſtituit. Habebat is iam vſque à belli principio militum ad duo millia in armis, quos ex ſuis aliorúmque oppidis delectos conſcripſerat, tum præter eos mercenarios pedites ad quadringentos. In hunc maximè modum aciem inſtruxit. Omnem equitatum in tredecim ordines diſtribuit, ita vt ſinguli ordines circiter octogenos milites haberẽt, vnum ccc. delectorum equitum conſtituit, quòd exercitus totius robur in poſtrema acie collocauit. Peditum manipulos pro vtroque latere ad equitatum hoſtium arcendum ſi ea parte

vim facere conetur conſtituit. Qui milites ex nouiſſimo delectu erant conſcripti, eos partim in Pitiliani, partim in Sorani præſidium diſponit. His ita diſtributis copiis, Pitiliano copias educit, ac non procul à Sorano, quoniam diei tempore à dimicatione excludebatur, caſtra locat. Abeſt Soranum Pitiliano tribus millibus paſſuum: ita tamen vt inter vtrúmque loca aſpera & abrupta penè́q; inuia intercedant. Quoniam verò præduro atq; immiti ſolo, vallo caſtra muniri minus poterant, cæſa vbique materia atque eò comportata, noſtris valli ſpeciem præbuit: à quibus tamen ne quid eſſet timendum Ildibrandinus totam illam noctem quæ inſecuta eſt agi in caſtris vigilias iuſſit. Senenſes alia Sorani parte totidem ferè paſſibus aberant, diligentérque caſtra munierant. Poſtridie eius diei Ildibrandinus ſuos educit, eorúmque animos oratione confirmatos, alacriores ad pugnam paratioréſque efficere conatur. Cùm ipſe veſte lugubri inductus, contumaci ore vt ingentem animi fiduciam, & robur præ ſe ferre videretur ſub ſignis omnium princeps in pugnam prodiret. Alteram aciem (triplex enim erat) Iacobo Præfecti filio, poſtremam Ioanni Antonio Vrſino, qui in re militari ſingularem virtutis opinionem habebat, attribuit: in ea C C C. equites erant, quos eſſe totius exercitus robur ſuperius diximus. Senenſium exercitum, qui numero militum præſtabat, Antonius Petrucius Legatus tripartitò inſtruxit. Nam cùm locus minimè planus apertuſq; eſſet, ſed aliquantũ in meridiem decliuis: editum ad Septentrionem collem, qui imminebat quingentis equitibus, totidem peditibus inſedit. Id autem eo conſilio ne impeditus ſaltus, ſi ab hoſtibus occupatus eſſet, eis benè gerendæ rei occaſionem præberet: & ſi quid durius accideret, locus hoſtes ab inſequendo retardaret. Gregarium militem atque omnem collectitiorum manum, tum lixas & calones, qui militũ ſpeciem præ ſe ferrent, cum impedimentis ad caſtrorum cuſtodiam reliquit. Pugnaciſſimorũ militum manum in vicenos equitum ordines diſtribuit, ita vt circiter L X X. in vno quoque ordine adnumerarentur. In dextro ac læuo cornu mille pedites locat: huic Leonetus Corſus, illi Paduanus Calaber, vir vterque magnæ ſpectatæq; virtutis præeſſe iuſſus. Ac ne

liber

liberum noſtris reditum, hoſtibus verò perfugium Soranũ, quod medium intererat, præberet: ibi aciem inſtruit, ac pro caſtris educit, pugnandiq; copiam facit. At hoſtes tanquàm certa atque explorata victoria, alacres & fiduciæ pleni aciem dirigunt, ac Soranum prætervecti, noſtris ad teli iactum occurrunt. Hinc clamore vtrinq; ſublato cùm ſignum pugnæ datum eſſet, crebræ voces ſuos adhortantium exaudiebantur. Primus & ſecundus Senenſium ordo cuneo facto, facilè quatuor hoſtium ordines perfregit. Pedites tamen qui equitum latera tegebant, cùm illi acriter in confertos hoſtes dimicarent, neq; in eum locum ſubire poſſent, reliqui autem ordines ſequerentur, locum tenere non potuerunt, lateraq; deſeruerũt. At hoſtium peditatus ilia equitum diſtrictis gladiis petebat, equóſque plurimos effodiebat: vt equites deſtituti præſidio equorum, pugnæ inhabiles ob armorũ grauitatem redderentur. Circunuentis igitur primis, cùm tertius ordo auxilium ſuis ferre conaretur, pedéſque à Petrucio, vt locum teneret, impelleretur: cæteri ordines cùm magis, ac magis inſtaret hoſtis, fluctuare primùm, ac difiici poſtremò, non eadem alacritate atque animi præſentia militibus vtentibus, qua in cæteris præliis vti conſueuerant, cœperunt. Antonius cùm eos acri oratione ad pugnam deintegro capeſſendam reſtituendámque hortaretur, quod ni agerent in magnum diſcrimen rem Senenſem adducerent, dicto audientes non erant, nonnullique etiam meliore Senenſium tempore ſeſe reſeruare dicebant. Tertia equitum acies peditúmque, qui vtrinque pro latere pugnabant, cùm ſe ab reliquis deſeri cernerent, neque vllus receptus, fuga ſalutem petentibus pateret, tanquàm efferati rabie in confertos equites haſtis primùm effractis, coniecere, ſalutémque ab ſola animi virtute petiere. Tanta autem animi præſentia ab vtríſque pugnatum eſt, vt non immeritò ſummæ homines virtutis in extrema ſpe ſalutis cõſtituti iudicari debuerint. Anceps igitur Mars fuit, quoad tertia acies, cui Iacobus Antonius præerat, in feſſos integris viribus inuecta eſt. Ea cùm impetum in noſtros feciſſet, perturbari ordines, ac labare ſigna cœperunt. Inter milites qui manus cum hoſte conſeruerunt, præcipuè eo prælio Antonij Foreſtæ vir-

tus enituit. Hic Senatus Veneti miles in tertio ordine turmæ equitum præerat. Qui cùm equo eſſet in confertiſſimã hoſtium aciem inuectus, octo ex his deinceps, diſtricto gladio confecit. At vtcunque ille fruſtra prælium reſtituere conatus eſſet: ac tertia acies egregiam, vt in milite victo, laudem eo die iudicio omnium tuliſſet (ea conſtabat tota ex Liguribus & Cenomanis, qui ſub Senatu ſtipendia faciebant) reliqui Senenſium ordines ſe iam fugæ mandabant. Eodem tempore qui tumulo inſidebant, per ſaltus & montium abrupta, è tumulo fugam fecerunt. Quòd cùm animaduertiſſent, qui ad caſtrorum cuſtodiam erant relicti, rebus ſuis diffiſi, tabernaculis diſtractis atque è ſarcinis, quæ prompta cuique fuerunt arreptis, per præcipitia, ac penè inuia loca, Caſtrum Luterium, ac Suanam ſe fuga contulerunt. Hoſtes noſtros acrius inſecuti, cùm eorum magnam cædem feciſſent, multis captis, in caſtra victores redierũt. Antonius Petrucius cùm eum hoſtis inſequeretur, in femore & ſecundum aurẽ ictus, ægrè effugit. Reliqui centuriones & copiarum Duces, præter vnum C conẽ Indum, viui in poteſtatem hoſtium venerunt. Cæteros qui ex ea clade ſuperfuerunt, armis exutos, Saturniam, Planum Caſtenerium, Caſtrum Luterium, oppida Senenſium Sorano finitima ad multam noctem de via feſſos, detulit fuga. Fœda miſerandáque facies erat cæſi profligatíque exercitus, qui longè militum numero ſuperior, paulo antè fiduciæ & ſpei pleni victor omniũ iudicio credebatur. Nonnulli tamen è Senenſium Centurionibus & ducibus, in his Antonius Foreſta, cuius ſuprà mentionem fecimus, è cuſtodum manu elapſi Senam poſt triduum peruenere. Cùm Senam allatum eſſet apud Soranum malè pugnatum, tantus repente terror ciuitatem vniuerſam inuaſit, vt quid conſilij caperent, qua ratione inſiſterent bello, cuiúſve auxilium implorarent, rationem nullam certam inire poſſent. Nam per eos fortè dies, inter Nicolaum Pontificem, & Anguillarium induciæ in ſex menſes pactæ nunciabantur: & Antonius Petrucius cùm poſt cladem acceptam, Victorium & Moranum commeatum ad præſidium ſuſtentandum, cuius maximè inopia milites laborabant, ne caſtella deſererent, ſubuehi curaret, nequicquàm

quam eos ita ſubleuare conatus, operam ſumpſerat. Nanque in itinere ab Ildibrandini militibus, centum muliones cum iumentis commeatúque per inſidias intercepti fuerant, qui iis præſidio erant militibus, ad vnum nullo negotio in fugam conuerſis. Eodem accedebat, quòd ſub idem ferè tempus cùm Antonius ad vulnera curanda ac reliquias exercitus colligendas, oppidúmque muniendum ſe contuliſſet, à perfuga quem Ildibrandinus pretio redemerat, certior factus, vini ingentem vim Ildibrandinum Soranum miſſurum, die conſtituto, quo die, iri ſubuectum in oppidum audierat, in inſidias præcipitatus, cladem acceperat: cùm aduenientes ſubitò cum equitum ala eſſet adortus. Cùm enim perfugæ fidem temerè habuiſſet, ne hoſtis exiſtimaret ceu planè debellatum eſſet, ſibi pro ſuo arbitratu omnia agere in Senenſium contemptum licere: Anſelmum Canalem qui ſub Senatu merebat, ordinémque ducebat ac Fatinantem Præfectum quendam equitum, impigrum hominem atque acrem è militibus Regiis ad ſe vocat: eiſque mandat, vt tempus locúmque idoneum nocti quà ſint hoſtes iter facturi, vino onuſtos cum præſidio intercipiant. Eis exercitus reliquias quæ ad eum conuenerant, eæ ad c c c. equitum erant attribuit. Qui ſimulac iumenta cerni cœpta ſunt, facto impetu ea adoriuntur. Cùm iumentorum cuſtodes, vt eis imperatum erat, ea retrò impellerent, ac ſenſim cederent, fugámque ſimularent, noſtros nihil tale ſuſpicantes in inſidias pertraxere, quæ non longè inde aberant. Ita circunuenti cùm diu acriterque pugnarent in primíſque Fatinantes, ſummæ virtutis ac fortitudinis exempla ederet, cùm minus iuſta acie decertaretur, facilè omnes capti in hoſtium poteſtatem venerunt. Fatinantes, cùm ferociſſimo equo vectus per confertos hoſtes ſibi ferro via patefacta, ſeſe fugæ mandaret, ab obuio milite per caſſidem haſta media fronte tranſfixus, effoſſis oculis capitur. Cùm Senenſibus hæc eodem ferè tempore nunciarentur, alia ſuper aliam accepta clade, plerique tanquam planè eſſet de Repub. Senenſi actum, communem ſuam & ciuitatis fortunam miſerabantur. Suſpicabantur enim Florentinos, de quorum fide ſibi dubitandum, vt eſſet, multa ſuadebant, memores veterum ſimulta-

tum,clàm cum hoſte ſentire,atque eũ pecunia iuuare. Cuius rei item Alphonſum Regem inſimulabant, quam ob cauſam Gibertum Cæſarémque minus ſibi in tempore affuturos coniectabant,in quibus omne præſidium communis ſalutis conſtitutum habebant. Quibus ex rebus cùm Legatus magno dolore afficeretur: veritus nequid mollius Senenſes ſtatuerent, neu pro re ac tempore conſilium caperent, populum in curiam accitum pro concione ſolatus eſt, hortatúſque ne nimium animum abiicerent,neu perturbarentur incommodo, errare eos qui ſecundos ſemper belli euentus expectent, victos prælio non bello eſſe. Cæſarem propediem ac Gibertum aduentare cum peditatu atque equitatu delecto,quibus auxiliis,ſi quid cladis acceptum ſit,facilè ſarciri prouentu poſsit: ad eam rem conficiundam ſuam operam pollicetur,ſpémque meliorem habere in poſterum iubet.His ad hunc modum cum populo actis,concione exceſſit,& ad inſtaurandas ſupplendáſque Senatus copias, militéſque qui ex his cladibus ſuperfuerant armandos veſtiendóſque animum cõuertens breui efficit, vt maiore militum numero ac præſtantiore virtute, Reſp. eo bello vteretur. Nam ex veteribus copiis, ſi qui reliqui erant, quos pugnam detrectaſſe atque ordines deſeruiſſe conſtaret, eos omnes ignominia notatos miſſos fecit:cùm ex tertia acie nonnullos quòd egregia eorum virtus eo prælio fuiſſet, donis militaribus donaſſet, quoſdam etiam ad honeſtiores ordines, pro cuiuſque virtute ac merito promouiſſet.Pontificis Legatus cùm Romam contenderet, profligatóſque noſtros intelligeret,ex itinere Senenſibus ſcribit, ſi iis videatur, ſuam operam quò pax cum hoſtibus fiat, interpoſiturũ,quam non deſperaret,etiam minus integra re, inter illos æquis conditionibus conuenturam.Senenſes verbis Cõtareni confirmati,reparatis Senatus copiis,ac Cæſaris & Giberti auxilio freti,quòd afflictis ſuis rebus æquas conditiones impetrare nequiuiſſent, in eadem ſententia perſtant de Legato Romam mittendo. Interea Senenſis populus etiam ſi rei malè geſtæ culpam tum in Antonij Petrucij temeritatem, tum in militum ignauiam plerique impingebant:de Carolo Campobaſſo tamen maximè querebatur, quòd tàm neceſſario Reipu.

tempore

tempore bello abfuiſſet. Itaque cùm à nonnullis etiam graui ignominiæ nota, proditionis inſimularetur, non deerant, qui de Imperio illi abrogando mentionem facere auderent, fidémque criminationibus quærerent, quòd affinitatem illi cum Ildibrandino eſſe conſtaret. Quibus rumoribus tamen nemo cuius aliqua modò in ciuitate autoritas eſſet, fidem habebat. Nam & ſpectatæ fidei hominem eſſe & præſtantis virtutis in re militari, qui magnis gerendis rebus ſæpè cum eo interfuerant, viri graues & prudentes cognouerant. Hos vulgi rumores cùm Carolus excepiſſet, extemplo vt Senenſibus ſatisfaceret, Senam profectus, ſe vltrò impetio abdicat, & quod ſibi ſtipendij reliquum debebatur, poſcit. Id vt ſuo nomine à Senenſibus impetrare contendat, Legatum in primis orat. Quibus illi cognitis rebus, Sigiſmundum Ariminenſium Principem cuius ſuperiore libro ſæpè meminimus adhibent ad bellum, déque ea re illum curant certiorem faciendum: id quod facilè fuit, Legato illius apud Senẽſes eius rei cauſa, agente. Ei in ſingulos menſes quatuor numûm aureorum mill. in ſtipendium decreta, ita vt quamprimùm Senam exercitu ducto, totius imperium exercitus accipiat. Carolo deinceps reſponderi placuit: in præſentia conſtituiſſe Senẽſes quantum ad illius poſtulata pertineret, nihil mouere, cùm in ſummis rerum difficultatibus verſentur, vbi primum Sigiſmundus exercitum in Senenſem agrum traducat libenter ei quæ velit conceſſuros, in primis vt ſtipendium illi ad certam diem cum fide perſoluatur, operam daturos. Poſtremò rogant, ne leuibus multitudinis rumoribus faciles aures præbeat, quando iam bonorum omnium conſenſu liber ab omni criminis ſuſpicione habeatur. Liberum populum eſſe: cui errati pœnam irrogare nemo poſsit. Principes ciuitatis non ſecus ac ſi de communi omnium exiſtimatione agatur, hiſce ſermonibus commoueri. In hunc maximè modum illi reſponderi placuit, quòd magnopere dubitabant, ne miſsione impetrata, commotus magnitudine iniuriæ ſe cùm Ildibrandino coniũgeret, & Alphonſi Regis animum in Senenſes multa pro tempore ſuggerendo, irritaret. Quod ne accideret, in primis ſibi eſſe cauendum cenſebãt. Nam neque Sigiſmundus adhuc aduẽtare cum exercitu ferebatur,

rebatur, neque ſatis paratæ copiæ erant, quas cõſcribi in ſupplementum imperauerant. Interea Carolus quò magis tantum ſibi inuſtam notam elueret, accepto per exploratores, hoſtes ad Argentarium Montem (is quidem infero mari alluitur) excurſionem feciſſe, quò ex omni ferè Senenſi agro pecora acta erant: huic rei eſſe occurrendum ſtatuit, ſéque quà hoſti iter erat, in inſidiis idoneo loco abdit. Hoc cùm à perfuga hoſtes accepiſſent, diuerſo ab eo loco itinere, ire eodem pergunt. Carolus cognito eorum conſilio, per ſaltus penè inuios celeriter pedite atque equite traducto, tandem in prædam abigentes incidit, qua quidem exutos ad vnum cepit ac quicquid abſtuliſſent, cùm fide iis qui cognitores de diſſent, reſtituit. Hac re ita ex ſententia adminiſtrata, cùm captiuis ſui rediměndi poteſtatem feciſſet, ea pecunia ſe ſuóſque permultos dies aluit. Dum hæc ita geruntur, Genuenſium claſſis ad Caprariam atque Illuam Inſulas tranſmiſit, commeatúque ſiue metu, ſiue voluntate oppidanorum impetrato, diſceſſit. Ea re Carolus audita, veritus ne inde claſſis ſoluta Caſtellionum aut Gauranum peteret, nouíque aliquid moliretur, pro ſua in Regem fide in cuius ea oppida ditione erant, ſubitariam manum cogit, atque extemplò eò traducit, Claſſis cùm altum peteret, in Regiam incidit. Nam Rex ſimuláque Genuẽſes ſoluiſſe, ac direxiſſe curſum Neapolim audierat, ſumma diligentia & celeritate vſus, claſſem comparauerat, atque vltrò ire obuiam hoſti iuſſerat. Cùm igitur Regia inſtructa aduerſa conſiſteret, miniméque videretur certamen detrectare: Genuenſis quòd impar viribus eſſet (pridie enim magna exorta tempeſtate permultæ erãt naues diſiectæ, nec dum redierant) prælio abſtinuit, ac ventum atque æſtum ſecundum nacta, fuga ſe è conſpectu hoſtium proripuit. Cùm Regia claſſis velis remíſque eam inſequi conaretur, neque multum abeſſet quin triremem nouiſſimam aſſequuta caperet: Genuenſes non procul à Circeo monte, deſperata fuga, naues in litus magno impetu egerũt. Ita cùm vna excepta, omnes æſtu conflictatæ iactarentur, nautarum & remigum turba in litus effuſa, omnes incendit: vnius quæ ſupererat Regia claſſis eſt potita. Nec ita multò poſt Anichinus Corſus archipirata à Regiis cùm in illos inci-

ciddiſſet

cidiſſet, eſt captus. Genuenſium nauium præfecti quas tempeſtate diſiectas diximus, aduerſo caſu ſuorum audito, magno dolore afficiebantur. Nam aduerſus Regias naues maximas ac paratiſſimas, quæ Neapoli extruſo mari aggere, molibus continebantur, Deorum immortalium conſilio, vt ipſi rebantur, ingenti coorta tempeſtate, euulſis fractíſque malis afflictas & quaſſatas impares ſuas futuras planè intelligebāt. In his Senatus Legati literis certior factus quò in ſtatu res Senenſium eſſent, vt ſociorum ſaluti conſuleret, Carolum Gonzagam cum D C C. equitibus, peditibus C C C, ac Petrum Brunorum, cùm equitibus C C C. peditibúſque D C C. facto Senatuſconſulto iis auxilio miſit: pecuniam Quæſtoribus vrbanis in ſeptem menſium ſtipendium repræſentare iuſſis. Hæc Senatus literis Legato ſignificata, eò Senenſibus gratiora acciderunt, quòd Venetus cùm per fœderis conditiones militum modò ad duo mill. iis mittere auxilio deberet, multo maiorem numerum (ſi quidem cum Legato præter nouiſſimè conſcriptos militabant permulti, id quod amicitiæ tribuerat) miſiſſet. Eò accedebat, quòd bellum à Senenſibus vltrò ſuſceptum erat, ac minime Senatu conſulto: quare efficiebatur, vt nulla religione obſtrictus eos auxiliis iuuare cogeretur. Diſertè enim in fœdere cauebatur, vt arcendæ propulſandæq; iniuriæ cauſa, Senenſi gerenti bellum, Venetus adeſſet: arma inferenti vltrò quod in præſentia acciderat, auxilium idem inuitus non ferret. Qua ex re neque Alphonſus neque Nicolaus Pontifex, qui pari fœdere cùm Senenſibus tenebantur, eos auxiliis iuuerant, ſéque religione impediri quò minus iis opem ferrent, reſponderant. Cùm hæc Ildibrandino nunciarentur, tantámque belli molem ſibi imminere animaduerteret, de ſuis rebus ſolicitus curat vndique commeatus Soranum ac Pitilianum conuehendos, mœnia contabulanda, propugnaculis loricíſque munienda, Scorpiones, balliſtas, tormenta paſſim in muris diſponenda, qui hæc agant, idoneos homines accerſendos: tum Sorani foſſam (ea petra conciſa obducta erat) multò altiorem latiorémque fieri, pueros, ſenes, atque omnem imbellem turbam, ex oppidis excedere atque in Pontificis fines, fide accepta eis fraudi, non futurum, cum pretioſiſſimis rerum ire iu-

bet. Interea Franciſcus Sfortia Mediolanenſium Dux, Legatum ad Senenſes mittit qui denunciet, ne Scantianum, cæteráque oppida quæ in ditione Boſij Sfortiæ fratris, finitima Senenſibus ſint, per belli occaſionem iniuria vlla afficiant, atque ad pacem, ſi æquam modo impetrare poſſint, hortetur. Aequum eſſe quando re iam experti ſint, quot bella incommoda ac detrimenta ſequantur, animos ad pacis conſilia flectere, ac totius Italiæ otio & quieti conſulere, quæ quidem niſi in principio occurratur, hoc paruo excitato incendio breui ſit conflagratura. Se quidem, modò eorum animi non abhorreant à pacis conſiliis, vt de ea illis cum hoſte conueniat, curaturum. Sfortiæ Legato ita Senenſes reſponderunt: ſe verò ab omni iniuria & maleficio in fratrem temperaturos, Scantianúmque ac cætera oppida quæ illi pareant, tuta ab omni belli vi, ſi qua iis inferatur, etiam præſtaturos, ac ſimul quòd pro vetere amicitia & nouo fœdere de ſociorum ſalute non ſecus ac de ſua ſolicitus ſit, gratias agere. De pace, quod ipſi optimè intelligāt, niſi recepta Sorano (quod tamen propediem futurum ſperent) cùm eius rei cauſa ingentes ſumptus fecerint, magnóſque labores atque incommoda belli pertulerint, nihil eſſe cur quiſquam conuenire poſſe exiſtimet. Ita Legatus infecta re, quantum ad pacem attineret, diſceſſit. Dum hæc ita geruntur Vrſus Vrſinus qui & copiarum Senatus Dux & Ildibrandino patruelis erat, Senatum adiit, mandatáque ſe habere demonſtrat, ab Tarentino & Salernitano Principibus ac Latino Cardinali & Ildibrandino, in his vti omnes Vrſinæ familiæ fortunas eius fidei æquitatíque permittat: cui quidem, ſi ſuam opem atque gratiam interponi ad pacificationém patiatur, ſit gratiſſimum facturus. Vrſino reſponſum eſt, hanc rem curæ ſenatui fore: ſimul Legato Imperatorum, vti Senenſes quibus poſſet rationibus inducere ad pacem conaretur. Id cùm accuratius Legatus ageret, admoneretque ſi quando aliàs hoc eorum tempore poſtulaſſent, eſſe de pace & concordia cogitandum, Italia militibus repleta, qui, fœdere icto inter Principes, exauctorari, nullo Duce quò eos tumultus modò aut belli occaſio vocaret, exortum vbique incēdium alerent, quo ſe ſuóſque à rei familiaris anguſtiis vindicarent: Senēſes & quòd digni-

tatis recuperandæ, & vlciſcendæ iniuriæ nimia cupiditate exardeſcebant, legatum orant, Senatui ſuadeat, ne rei tàm benè gerẽdæ occaſioni ſua lenitate atque indulgentia, dum nimium hoſti fauet, impedimento eſſe velit. Quantò enim Senenſes latius proferant ſuæ ditionis fines, tanto Veneti Senatus in Hetturia vires auctum confirmatúmque iri. Interea Cæſar ac Gibertus paulò poſt in Senenſem agrum copias in duxere: cùm eodem tempore conſtaret, Sigiſmundum, Carolum Gonzagam, Petrum Brunorum mouiſſe: quibus freti auxiliis Senenſes erant bellum geſturi. Cæſar & Gibertus, copiis Senam adductis, in vrbem proficiſcuntur, & magiſtratus inuiſendi cauſa, & vt ſimul de ratione belli gerendi agerent, atque vbi ad pacem animi inclinarent, à mollioribus conſiliis auerſos in ſuſcepta ſententia confirmarent. Nam Senatum, cuius magna opinio atque autoritas apud Senenſes erat, & Franciſcum Sfortiam, de pace cum iis egiſſe (quod minimè expedire videbatur hominibus ſibi opes, & potentiam armis quærentibus) acceperant. Ita Senenſes confirmati, Cæſari ac Giberto mandant, vt copias ad loca Ildibrandino finitima adducant, ibique ſtatiua habeant: quoad Sigiſmundus quem Campobaſſo ſuffectum propediem expectabant, cum cæteris copiis adueniens ſe cum eis coniungat ac communi animo gerat bellum. Interea quòd ad eam diem quid Alphonſus Rex de pace ſentiret, quídve ſibi eſſe agendum ſtatueret, nulla ſatis certa ratio iniri poterat, Senatus Venetus, Populus Florentinus & Franciſcus Sfortia legatos communi conſenſu ad eum ſimul & ad Nicolaum Pontificem decernunt, qui vbi Pontificem adierint, ab eo ſciſcitentur, cùm ad id fœdus quod nuper Principes icerint, liber ei acceſſus relictus ſit: vtrum cum iis amicitia & ſocietate iungi quod magnopere expetant, an fœderis expers ſuíque iuris, integrum ſibi quà de pace, quà de bello reſeruare malit. Ita explorato Põtificis animo, quem quidem inclinaturũ ad pacis conſilia ſibi omnino ſpondebant, rectà ire ad Alphonſum iubentur: quem vbi animaduertant in ſententia perſtare atque à pace abhortere, inde omni ratione auerſum traducere in ſententiam conentur. Cum his mandatis Legati profecti Pontificem adeũt, atque cum minime fruſtrati ſua ſpe,

paratũ animo cum Italiæ Principibus fœdus amicitiámque inire quibus ſemper eiuſce rei autorẽ ſe trãſactorémque præbuerit, inueniunt. Nam quod ad Alphonſum Regem attineret, curæ etiam ſibi fore pollicitus eſt, vt is communis ſalutis atque otij cauſa fœdus pacémque ratam ſanctámque habeat, qua quidem in Italia vbique parta Principes ac ciuitates omnes, arma, quæ diu exitio Reipu. Chriſtianæ fuerunt, in Turcam communem omniũ hoſtem terra maríque conuertant: qui poſt Byzantij excidium, nondum anno exacto, omnem ferè Myſiam ſuo Imperio adiunxerat, atque vniuerſam ſuperi maris oram ſibi ſtipendiariam fecerat, Italiæ populis, niſi id vnum ſibi rebus omnibus præuertendum atque omnibus viribus illius conatibus obuiam eundum eſſe ſtatuant, planè formidabilis. Quod vt facilius aſſequatur, Legatum ſe ad Regem, Firmanum Cardinalem miſſurum, magni animi & conſilij hominem, qui illum ad pacem atque ad vnã omniũ maximè neceſſariã expeditionẽ capeſſendã ſalutarémq; adeò Chriſtianis populis adhortetur. Hi omnes ſimul Regem Caietæ adierunt: à quo facta dicendi poteſtate, Zaccarias Triuiſanus noſtræ Reipub. Legatus, qui minor natu cæteris erat pro fœdere verba fecit. Eius oratione cùm Rex delinitus, ſuam tamen ſententiam obſtinatius diſſimularet: Legati re infecta, vt eis imperatum erat, conſtituerant proficiſci. Qua re Ioannes Maurus animaduerſa qui cum Senatus apud Regem Legatus ageret, intima eius conſilia omnia facilè cognita habebat, eos ſeductos quæ Regis ſentẽtia eſſet quídve tota ea de re ſtatueret, docuit, atque à ſuſcepto conſilio abeundi auertit. Ita facilè per eũm vnum interpretem ad nouas pacis & fœderis conditiones, quibus Venetus cum Florentinis & Sfortia amicitiam inierat, eſt tandem Alphonſus perductus. Maurus virtutis ergò illius maximè opera & conſilio tranſacta res eſſet, equeſtri dignitate à Rege atque decretis honorificentiſſ. honeſtatus eſt.

CLARIS

FRANCISCI CONTARENI CLARISSIMI VIRI DE REBVS IN Hetruria geſtis commentariorum

LIBER TERTIVS.

INtereà Sigiſmundus Malateſta, Petrus Brunorus, nec ita multò poſt Carolus Gonzaga, quemadmodum conuenerat, copias in Senenſem agrum traduxerunt. Id quidem ſerius omnium ſpe factum: quòd cùm propè ęſtas eſſet exacta (vt ferè ſemper autumni tempore) adeò largum imbrem continentes procellæ excuſſerant, vt pleriſq; in locis, minimè id pro ratione belli, quod erat gerendum, immorari eos ac ſtatiua habere neceſſe eſſet, amiſſis inſignibus, ac militum equorúmque ornamentis, quæ aquæ vis ingens, cùm euitari nulla ratione poſſet, corruperat. Aliquot inde diebus quieti militum datis, Soranum quod oppidum Duces exercitus oppugnare ſtatuerãt: eos iam viribus confirmatis, alacres, ac fiduciæ plenos adduxerunt. Soranum plano atq; aperto loco ſitum, ad occidentem ſolem deſpectum latiſſimum habet, ac circiter mille paſſus decliuis in præceps fertur. E regione loci mons iterum inſurgit, pari accliuitate arduus, ac difficilis aſcenſu, ſemitis vtrinque per arcta montium obliquis, ſaxo conciſis, quævix expedito militi patent. Sub ipſis montis radicibus torrens rapidiſſimus excurrit, quem Lentam incolæ appellant. In hoc adeò procliui loco ab imo ad ſummum vſque Soranum protenditur:

ita tamen vt ſaxũ ingens è monte medio vehementer emineat,oppidumq́; bifariam diuidat,quo loco ſacellum quoddam extructum eſt. Arx eminentiore oppidi & plano loco ſita,ſuo ambitu totũ oppidum claudit.Munimenta ad quinque cubitorum craſſitudinẽ, vrbem ambiunt,atque ab arce ad torrentem eum, cuius paulò antea meminimus, ducuntur. Foſſa vtrinque pro munimentis, quà torrentem excurrere diximus,conciſo ſaxo,depreſſa,vt natura montis eſt,ad ima paribus vtrinq; lateribus tendit. Mons qui huic aduerſus inſurgit, ad tormenti iactum abeſt. Duces copiarum adhibito Legato,caſtra in hunc maximè modum ad oppidum oppugnãdum circunuallandumq́; locant. Ex his Sigiſmundus princeps tormentis Caſtro Luterio cõuectis tabernacula ſtationéſq; plano loco è regione arcis ponit,atque ad eam quatiendam duo ex maioribus tormenta cõſtituit: eo conſilio, vt cùm deiectæ turres vi tormentorum, procidiſſent: earum ruina foſſa completa, facilis aſcenſus militi pateret: huic ad mill.pedites qui laborantibus ſuis ſubſidio eſſent,attributi. Gibertus Corrigius alia oppidi parte intra Soranum, ac Pitilianum,cum reliquis Senenſium militibus:Gonzaga, & Brunorus cum Senatus equitatu peditatuq́; omni, ac tribus tormentis, aduerſus montem, caſtellis ibi excitatis, inſedere. Quòd verò oppidum bifariam, vt docuimus diuiſum erat, ita quoque caſtella tormentaq́; bifariam diſtribui placuit.Cæſar porrectum alium locum è regione oppidi nactus, caſtellum oppido obiicit, atque in eo ingentis magnitudinis baliſtam ad domos demoliendas, immaniáque ſaxa conſtituit. Legatus curam muniendorũ caſtrorum Brunoro impigro homini & præſtantis virtutis attribuit: qui cùm caſtra imis munitionibus iunxiſſet, corona oppidum obſidere circunuallaréque conabatur. Quoniam verò in nudo atque arido ſolo, humus ad vallum iaciendum, atque agendas vineas deerat: materia cæſa atque eò comportata, tum inter palos vtrinque actos iniecti lapides, qui ne facilè labi poſſent, cratibus longuriiſque quos palis attexuerat, continebantur. Hinc vineas agere & vallum iacere inſtituit. Munitionum ambitus ita procedebat,vt ab arce per abrupta loca, atque è regione eminentia caſtella omnia comprehenderet

deret. Militum erant delectorũ ad Sorani oppugnationem, præter voluntariorum magnum numerum, ad X I I. mill. In oppidi præſidio quingenti circiter delecti aderant, tormentorum armorúmque omnium magna vis. Quòd autem hyems ſuberat, atque imbrium continuatione milites ſub pellibus contineri cogebantur: multis quibus hybernacula faciendi copia non erat, intra montis cauernas quæ permultæ paſſim inerant, deliteſcebant: vel ceruis erectis, ſtramentis & geniſtis, quarum eſt ibi magna vis, caſas ſtoriis cratibúſque circummunitas, conſtruebant. His ita adminiſtratis, Gibertus altera oppidi parte, Brunorus altera cuniculum agere inſtituit: quod eò difficilius fiebat, quò erat cædendus lapis qui etſi mollis ſatis eſt, cædi tamen aut perrumpi, quin exaudiretur, id quod valde erat cauendum, minimè poterat. Ab altera caſtrorum parte turres arcis continenter tormentis quatiebantur, ac iam latera vtrinque diſcuſſa erant. Hoc cum Ildibrandinus animaduerteret: ne turris collapſa foſſam compleret, lateres quibus conſtructa erat, & materiam tollendam, hiſque parietes nudandos curauit. Qua re effectum eſt, vt intra munimenta, vbi primũ verberari tormentis eſt cœpta, prociderit. Ita fruſtrata noſtrorum ſpe, cuniculis tranſuerſis actis, noſtros excepit, quos quidem vt in opere erant, ſtramentis, pice, ac puluere, quo ad tormenta vtebatur, iniecto ac ſuccenſo, viuos ad vnum abſumpſit. Cùm noſtri ceſpitibus, ac virgultis vndique collectis, foſſas complere niterentur, ſummámque in eo celeritatem alacritatémque adhiberent, omnis tamen eorum conatus in irritum cadebat: foſſa ad quamuis minimam impreſſionem, ſuaptè natura decliui, omnia (id quod magno hoſtibus adiumento erat) in præcepsferente. Iam cùm tranſuerſis tignis materia alia atque humo ſuper impoſita, quãdo cætera minus procedebant, labentia in procliue ſiſtere, ac morari tandem haud deſperarent: tanta animi præſentia ac robore milites præſidiarij erant, & ſi iam plerique ex his deſiderabantur, permulti ſaucij minus idonei ad pugnandum aberant, vt noſtris trabes & tigna in foſſam deuoluentibus, in foſſam exilire è muro atque inde amoliri agereq; in præceps (quicquid noſtri milites contrà adniterentur) auderet. Nam cùm

tormenta quæ è regione oppidi aduerſo colle oppoſita erãt, pleráſque domos, muríque ſatis magnam partem proruiſſent, ex eorum ſtrage & ruina, noua munimenta viciſſim & muros reficiebãt. Ita militum prorſus irrito labore, cùm Soranenſes ab omni alia vi tuti, neque artibus vllis noſtrorum neque dolis paterent: Senenſes, re audita, quatuor ex principibus ciuitatis magnæ homines autoritatis, ad Sigiſmundum in caſtra, Legato ſuadente, mittunt, eúmque ſummis precibus, ad rem conficiendam vi atque armis, quando nihil ad eum diem bellicis artibus eſſet profectum, impenſius adhortari iubent. Ac ne qua in re quicquàm ſibi reliqui facere viderentur, muneribus eũdem delinire aggrediuntur, donis militaribus miſſis quibus ſummi exercitus Imperatores, præclarè geſta re, honeſtari conſueuerunt: phalerato equo, ac purpura intertexta auro inſtrato, tum Vexillo cum Senenſium inſignibus, & quod Imperatoriæ poteſtatis munus præ ſe ferret, ligneo ſcipione. Ea res magnopere Sigiſmundi animum mouit, vt vi ſibi eſſe agendum omnino ſtatueret. Itaque cùm Legatis verbis ampliſſimis gratias egiſſet, eos bono animo eſſe iubet: ac non antea ſe in hyberna conceſſurum, quàm Soranum receptum aut vi aut deditione ſit confirmat: modò ſibi Senenſes deeſſe nolint, neque eorum dignitati ſe neq; ſuæ adeò vnquam defuturum pollicitus. His ita dimiſſis, cùm omnibus difficillima expugnatio videretur, vno conſenſu arctius oppidanos eſſe obſidendos commeatúque vndique arcendos, itineribus inſeſſis nequà aditus petenti oppidum pateat, quoad facere deditionem cogantur, cenſent. Intereà Legatus adhortatus prius milites, vt in Sorani obſidione forti animo & conſtanti inſiſterent, neu quid ex priſtina virtute, ac magnitudine animi remitterẽt, Senatus literis & Senenſium accitus, ad res eius ciuitatis componendas Senam contendit. Sub huius profectionem, ratio inita à noſtris Ducibus eſt, quo pacto oppidanos aquatione prohiberent: quæ vna res maximè conſequendæ victoriæ conducere videbatur. Noſtrorum enim munimentis vndique oppido circunſepto, haud facilè commeatus obſeſſis importari poterant: qui vbi aquatione excluderentur, cùm neque res frumentaria intus ſatis prouiſa eſſet

eſſet, neq; foris pet arcta omnia hoſtium cuſtodiis vlla ſpes eſſet reliqua, quicquam eis auxilij atque opis afferri: fame ac malo coacti videbantur, ſedentibus noſtris, etiam, deditionem facturi. Ita cùm oppidani nullum aquæ vſum, pratet vnum torrentis haberent, ac cuniculis actis, quò tuti à iactu tormentotum eſſent, aquam inde petere cogerentur: noſtri cis aquam nonnullas iis teſtudines obiecerunt, ita tormentis collocatis, vt exeuntes aquatione prohiberent: quo conſilio cognito (adeò obſtinati oppidanorum animi ad omnia perpetienda erant) è veſtigio, topho cùm vſi ſumma celeritate eſſent, perforato, viam aliam inſtituunt, quò cùm teſtudines à noſtris admouerentur, aliunde ſibi aditum (tophi natura facilè eiuſce rei facultatem præbente) patefaciebant. Ne quando autem propugnatores ictibus tormentotum, & baliſtarum paterent, ingentis magnitudinis ſaxa ad domos diruendas continentet, noſtris emittentibus: cuſtos eiuſce rei in ſpecula appoſitus, vbi ignem propius ad tormenta applicati, & crates quæ pro tormentis erant, ad milites tegendos, declinari videtet, tympani ictu eos excitabat. Quo illi exaudito, in cauas rupes abditi, quæ non longè aberāt, quoad telum emiſſum tormento eſſet, deliteſcebant. Hinc ad ſuam quiſque ſtationem exilientes, delatum ſibi munus impigrè obibant. Cùm verò hoſtes tanta alacritate vtebantur: tum permulta iidem tormenta (vulgò milites ſerpentes formæ argumento appellant) quæ plumbeas pilas ad mali magnitudinem iacerent, diſpoſita in muris habebant. Horum erat motus adeò celer atque ad omnem vſum expeditus, vt prius quæ icta his eſſent, diſiecta conciderent, quàm pila emiſſa conſpici ab vllo animaduertive poſſet, quaterni ſæpè armati vno impulſu, lacerati conficerentur. His tormentis, vt poſtea compertum eſt, quingenti è noſtris ſunt deſiderati. Semel cùm munimenta à vigilibus neglecta noſtri occupaſſent, vniúſque ex his tormenti potiti eſſent: re ab hoſtibus animaduerſa, qui ſuperiores ſtationes obtinebant, eos iniquo atque alieno loco pugnantes depulerunt. Recipientes tamen ſe in caſtra præter tormentū, armorum magnam vim quæ in muris diſpoſita erant, in his Ildebrandini caſſidem qua vti in præliis cōſueuerat in primis lætantes ſe Du-

h cis.

cis ſpolio potitos, retulere. Nec multo pòſt cum teſtudine facta, noſtri milites propius ad muros ſubeuntes portas reſtringere conarentur, ínque vnam rem omnes intenti, minus cætera curarent: fortiter hoſtibus reſiſtentibus, ab alia oppidi parte milites delecti ad c. numero, eruptione impigrè facta ad Giberti caſtra prouolauere: trucidatiſque iis qui pro caſtris in ſtationibus erant, diripere omnia inſtituerunt. Ingēs clamor ab his qui reliqui in caſtris erant, ſubitò exortus, cæteros qui longius aberant, excitauit. Ita cùm laborantibus ſuis opem tuliſſent, hoſtes, nonnullis trucidatis, capti ad vnum omnes; atque armis exuti cum ſingulis veſtimentis abire iuſſi ſunt: accepta fide, in Sorani præſidio poſthac eos non futuros. Cùm ita noſtrorum morti paucorum cæde parentatum eſſet, præſidio diminuto atque oppido vndique circunuallato, omnes pariter in ſpem magnam Sorani potiundi eriguntur. Ea quæ inſecuta eſt noctè, cùm falſis cuſtodiis, per medias munitiones noſtrorum, c c. pedites profecti, vado opportunè pro temporis anguſtiis, quà torrens inuehebatur inuento, vt brachia modò atque humeri extarent, in oppidum, commeatus atque armorum ſatis intuliſſent: quoniam ad eam caſtrorum partem Gregorius Angiarus Sigiſmundi Centurio excubabat, id quod veriſimilè videri poterat, Sigiſmundus palàm tanquam cum Ildibrandino conſilia communicaret, proditionis inſimulabatur. Ea res per Cæſarem Sigiſmundi generum eſt Senenſibus delata: magiſtratibus anteà iureiurando adactis, ne quando ſibi id fraudi apud ſocerum eſſet, ſi indicium manaret, ſilentio id tecturos. Id verum, eo inſcio, aucupandæ populi gratiæ, ac ſui ſtudij in ciuitatem probandi, egerit, an eo permittente, vt dum ſoliciti ea de re Senenſes, ſuis rebus conſulerent, Sigiſmūdo aliquid opportunitatis præberetur, ab eorum amicitia diſcedendi: qua ex re videbatur neceſſario futurum, vt ad hoſtes tranſire, ac iuſtum cum iis bellum ciuitati inferre poſſet: dubia coniectura eſt. Efferebatur in vulgus, nonnullos qui Franciſci Sfortiæ, ac Iacobi Picinini nomine in caſtra conceſſiſſent, per ſpeciem rei frumentariæ comparādæ, huius conſpirationis cum Ildibrandino autores Sigiſmūdo extitiſſe. Accedebat ad hanc hominum ſuſpicionē quæ

ſatis

ſatis probabili coniectura nitebatur: quòd magis in dies obſidionem frigeſcere, torperéque Duces ſimul militesq; animaduertebāt. Nam, quod grauius etiam videbatur, ob commeatuum diſtributionē, inter copiarum Duces orta diſſenſio, cùm milites qui horum autoritatem ſequerentur, eodem morbo laborarent, iam erat in apertā ſeditionem eruptum, niſi eorum furori primo quoq; tempore obuiam iretur. His rebus commoti, vt par erat, Senenſes Legatos ad exercitum mittunt, magnæ prudentiæ atque autoritatis homines qui ſumma cum fide, ac diligentia perquirant, an quæ per Camertem indicem acceâpiſſent, vera eſſent. Vbi his comperta nihil dubitationis habere viderentur, per Carolum Gonzagam, Gibertum Corrigium, aliúmve quem eſſe magis idoneum cenſerent, ingentibus pollicitationibus illectum, tollendum Sigiſmundum de medio curarent. Hæc clàm iis edita mandata: vulgò quidem, id quod videri Senenſes volebant, quò eſſent eorum tectiora conſilia, miſſi ad Sigiſmundum credebantur, vt commeatuum inopia qua plurimum laborabat, exercitum ſubleuarent: id quod facilè etiam Legati Sigiſmundo perſuaſerant. At illi ſiue magni rem periculi eſſe exiſtimarint, deq; eorum fide & conſtantia dubitauerint, quibus eius interficiendi negotium dare conſtituiſſent, ſiue ab eo omnia adminiſtrata è ſua, ac Senenſium dignitate, animaduerterint, Senam re infecta, Sigiſmundum anteà, ac cæteros duces hortati, vt in Sorani obſidione impigrè inſiſterent, reuertuntur. Cùm in dies vehementius muri quaterentur, cognitum eſt per exploratores, peditum permultos qui nandi periti eſſent, aquam tranando Soranum tranſiſſe: ab hoſtibus facilè intra mœnia receptos. Quæ dùm repente commutata fortuna, magna Senenſium pernicie aguntur, intempeſta noctè vnus ex Legatis, qui in caſtris rebus gerendis præerant, Senam mutatis ad celeritatem equis proficiſcitur, ac magiſtratu adito, quanto in diſcrimine ſint res Senenſium docet: Inducias cùm Ildibrandino, ſe pariter & collega inſcio, in menſem per Sigiſmundum factas, Ildibrandini filium obſidem ad illum miſſum eius rei cauſa: Carolum Gonzagam cum his ſentire. Credere ſe cùm ſoluta iam Sorani obſidio eſſet, vno con-

ſenſu omnes Senenſibus arma illaturos. In primis vereri, ne tormentis interceptis, aliquod Reipub. oppidum ex itinere oppugnent. Nec multo poſt nunciatur, Carolum Orbetellum vi cœpiſſe, ac Præfectum probum hominem ab illius militibus ſagitta ictum, concidiſſe. Cætera Senenſium oppida ne eundem caſum ſubeant verendum eſſe: tumultu ac pauore omnia, vbique hoſtibus terrorem armis augentibus cōpleri. Ea res cùm aliis omnibus, tum Legato maximè nũciata non ſecus atque æquum erat, moleſta accidit: videbatur enim quòd à caſtris per eos dies abfuiſſet, occaſionem ſeditioſis hominibus ea agendi quæ nũciarentur, vnus præbuiſſe. Qui ſi manſiſſet, militũ furori quò minus quicquam in Senenſium perniciem molirentur, Senatus autoritate futurus impedimento credebatur. Quantũ momenti autem ea res ſecum eſſet in poſterum allatura, omnes intelligebant. Multa vno tempore erant Senenſibus agenda. Nam & copias eos contrahere oportebat, & pleraque oppida præſidiis firmare: tum rem frumentariam expedire, ac tormenta in tutum locum conuehere, quid Sigiſmundus & Carolus moliretur cognoſcere, atque iis pro rei ac temporis ratione obuiam ire conſilio: ad quas res obeundas anguſtia temporis in primis impedimento erat. Cùm omnia tamen in vna celeritate poſita eſſe conſtaret, maturandum ſibi Legatus ſtatuit, ac ſi quid noui conſilij caperent, ſtudio & ſedulitate præueniendos. Igitur de media nocte funalibus, laterníſque æneis præmiſſis (nam atra admodum nox erat, ac ſubitæ & vehementes procellæ imbrem gelu conſtrictum excuſſerãt, cùm nix etiam perpetuo rigore durata veſtigia iumentorum falleret) Manlianum ire pergit: Hinc Giberto negotium dat tormentorum conuehendorum: ſimul Petro Brunoro imperat, vt Soanæ ac reliquis finitimis Senenſium oppidis, præſidia diſponat: Centurionibus reliquiſque, vt Antonio Petrucio Legato obtemperẽt, cui commeatuum per oppida tranſportandorum cura iniuncta erat: omnes tamen hortatur, ſi id commodo Reipub. facere poſſint, ad præſcriptam diem Manlianum ſe conferant, vt communicato conſilio, exploratiſq; hoſtium rationibus, aliud belli initium capeſſant. Legatus in magnis difficultatibus verſabatur, verebatúrque in

prim

primis,ne iam acta re,ſerò ſe ad Sigiſmundum,qui cum colloqui omnino conſtituerat,conferret. Nam per deuia loca & prærupta iter faciebat,vt cùm minus tutius præſidio militum eſſet,inſidias hoſtium conſueta itinera vitando,falleret, ac compendiaria via citius quò conſtituerat,perueniret. Accedebat ad cæteras incommoditates quòd ſimulátque elucceſcebat,atræ nubes intendebant ſe cœlo, magnáque ventorum vis imbrem gelu denſabat,atque in aduerſa ora impellebat,cùm caligo ſubitò ingens offuſa, oculis proſpectum adimeret,vt alterum videndi alteri poteſtas nulla eſſet. Tandem biduo confecto, cùm neque dies neque noctes iter intermiſiſſet,Málianum peruenit. Obſcurum per ſe oppidum Troiæ Comarchus Alphonſi Regis purpuratus illic ab hoſte cæſus illuſtrauerat. Cùm eò magnus equitũ ac peditum numerus conueniſſet:percunctationibus reperiebatur,Sigiſmundum non longè inde quatuor millibus paſſuum abeſſe. Carolum Orbetelli arcem oppugnare adortum, portas facibus admotis ſuccendere ac perrumpere conatum, irrito incœpto abſtitiſſe:tormenta magna Giberti contentione vix è manibus hoſtium abrepta, atque ad Caſtrum Luterium deuecta.Hinc Legatus cognoſcit Sigiſmũdum Saturniam Coloniam petiiſſe,clausíſque portis, haud magno negotio pulſum inde diſceſſiſſe:tum Groſſetum valido præſidio inſediſſe, vt ſimul oppidũ tutaretur, atque ſuos ab iniuria hoſtium & maleficio prohiberet.Poſtridie eius diei Sigiſmũdus duos è familiaribus quorum fidem exploratam habebat,ad Legatum cum mandatis mittit:quorum ſumma erat, ne grauaretur ad ſe in caſtra venire,habere ſe quæ de communi re cum eo colloquatur,quæ vbi cognoſcat,non deſperate futurum, vt Senenſium res,ex eorum maximè & Senatus Veneti dignitate componantur.Quòd Sigiſmundus quemadmodum æquum eſſe videbatur,legatum non adierit, nulla id ſuperbia factum. Scire enim eum & ſuam & Gonzagæ fidem,Senenſes habere ſuſpectam: quòd ſi ſe eò contuliſſet, fuiſſe id ægrè illos laturos,huius rei periculum illũ apud Saturniam Coloniam feciſſe. Legatus ſeſe libenter eò venturum recepit:nihilò tamen ſegnius milites crebris literis & nunciis miſſis,accerſi[illegible]mãdátque Ducibus nihil ſibi reliqui faciãt, quo-

ad celerrimè copias Manlianum traducant. Sub veſperum Legatus Sigiſmundum in caſtris adiit, qui ei vltrò cum Camerte, qui vnis caſtris cum eo iunctus erat, ad duo paſſ. mil. obuiam proceſſit. Cùm in caſtra ventum eſſet Legatum Sigiſmundus cum Genero, quem intereſſe colloquio volebat, in tabernaculum ſeduxit. Initio orationis eadem ferè quæ illi ſignificanda curauerat proponit, quibus de cauſis minus ſe ad illum conferre Manlianum ſit auſus. Deinde & de induciis quas à ſe factas inſciis Senenſibus arguatur, & de obſide accepto, ac ſoluta obſidione ſe purgat, in primiſque rogat vt, accepta ſua excuſatione, quod is neceſſitate adductus fecerit, meliorem in partem interpretari velit. Tota autem eò ſpectabat oratio, vt inducias factas, Legatis Senenſiũ id ſcientibus ac ſuadentibus, omni affirmatione aſſeueraret. Eò loci inopia commeatuum ac rerum bellicarum, ventum fuiſſe, vt neceſſarium fuerit, vel quauis oblata conditione obſidionem diſſoluere. Itaque quando iam fuerit abeundum, arbitratum ſe præſtare in primis, vt per ſpeciem induciarum Ildibrandini filio obſide accepto, qua in re habita eſſet ratio Senenſium dignitatis, diſcederet. Percunctatus deinde vtrum Senenſes poſthac illius opera ad bellum vti, an miſſum eundem facere tametſi nondum ſtipendiis perfunctum malint, integram rem dixit ſe, quando haud magni id ſua intereſſet, Senenſibus relinquere. Qui tamen ſi minus ſua opera dicāt indigere, illud debeant cogitare, quonam pacto ſuperioris temporis ratione habita, pecunia quam ſibi debeant ſtipendij nomine, perſoluatur. Qua de re ſi minus ſibi cũ illis conueniat, eius cognitionem omnem Legato permittere, qui pro ſua æquitate, quod ſua fide dignũ eſſe ducat, tota ea de re ſtatuat. Sin ea Senenſium ſententia ſit, vt eodem loco illum quo anteà habere velint, non recuſare, modò id quod nemini vnquam ad eum diem negatum ſit, liceat militem in hyberna deducere, quò iam omnes tēpore anni à rebus gerendis excluſi, conceſſerint: quoad vel à Senenſibus vel à Legato reſponſum ſit. XV. dies ſe in caſtris expectaturum. Legatus his auditis, cùm multa in eam ſententiam dixiſſet, cur à Sorani obſidione non fuiſſe diſcedendum cenſeret, atque pactas cum hoſte inducias ſe æquè & populo Senēſi inconſulto,

ſulto, minus probare poſſet, quanta ea res moleſtia ciuitatem affecerit,demonſtrat. Nam quantum ad Senatum Venetum attineat,non dubitare, illum pro ſua in ſocios indulgentia moleſtè id indignéque laturum. De omnibus tamen quæ ſecum egerit,primo quoque tempore ſe magiſtratui Se nenſium perſcripturum,vt eorum cognita ſententia, ſtatim illum faciat certiorem. His ad hunc modum cum Sigiſmundo vltrò citróque habitis,diſceſſit, ac rurſus ſe Manlianum contulit, diligentérque Senenſibus quid cum Sigiſmundo egerit perſcribit. Ingreſſus Legatus Manlianum, Petrum Brunorum, Ciconem Indum, Leonetum Corſum,Paduanum Calabrum,Fuſcum Neapolitanum, Antonium Foreſtam,ac pleroſque alios eodem cum ſuis quéque copiis con ueniſſe reperit.Ab iiſdem cognoſcit Gibertum & Petrucium non longè ab Groſſeto oppido abeſſe, omniáque oppida Ildibrandino finitima, prout imperatum erat,à Brunoro validis præſidiis firmata,ac commeatuum quantum pro anguſtiis temporis ſatis eſſet, importatum.Poſtridie eius diei ſub ortum ſolis Sigiſmundus qui ſe expectaturum in caſtris Senenſium reſponſum dixerat, ídque Legato pollicitus erat: omnes ſuas copias præſtò eſſe in armis iubet,ac per conuallem in qua à Manliano deſpectus erat, agmen ducit. Cæſar qui, vt ſuperius commemorauimus, cum Sigiſmundo vnà aderat,Manlianum,fide accepta,ſe confert,atque ad milites qui in ſtatione erãt,progreſſus rogat,vtrum cum Legato col loqui liceat:ſibi opus eſſe illo conuento.Facta poteſtate,per cunctatur,an Senenſes,qua de re cum illo Sigiſmundus ege rit,ſint illi conceſſuri,vt vetere inſtituto, feſſum militem rebus gerendis, tempore anni minimè idoneo ad bellum in hyberna deducat:cùm Legatus id ſe ignorare multis de cauſis reſpondiſſet:mirari ſe vehemẽter dixit, cur Sigiſmundus qui ſe quieturum,ac militem in caſtris habiturum,quoad co gnouiſſet, quid Senenſes ſibi de illius poſtulatis agendum conſtituiſſent, pollicitus eſſet, nunc parum datæ fidei memor,vir magnæ exiſtimationis & dignitatis, militem ſub ſignis in Senenſium agrum, non ſecus atque illos hoſtium loco haberet,induxiſſet. Adeò autem illum citatum agmen rapuiſſe, vt non militem in expeditionem ducere, ſed effuſa

h 4 fuga

fuga victus receptum quærere videretur. Quibus auditis, ita eum Cæſar tueri conatus eſt, vt eius rei culpam omnem in Senenſes deriuaret. Sigiſmundum enim pridie eius diei à ſui ſtudioſis hominibus literas accepiſſe, quibus certior fieret, ni diligentius ſuæ incolumitati & ſaluti proſpiceret fore breui, vt detrimenti aliquid atque incommodi acciperet. Ita quanuis metu coactus impẽdentis mali, caſtra mouerit, ſuis tamen mandaſſe, ne quid in Senenſes hoſtile molirentur: ſi quid ſit quod ab illo velint, ad Aquæ Viuæ ruinas ſtatiua habiturum, ibi eorum reſponſum præſtolaturum. Atque ne quid hoſtilis ab illo timeant, cognita eorum voluntate, caſtra inde ſtatim moturum ſe, atque ex Senenſi agro abductu rum militem confirmat. His ita adminiſtratis, Cæſar diſceſſit: Legatus à colloquio digreſſus, ſub veſperũ, relicto Manliani ſatis firmo præſidio, per ſuperiora loca copiis ductis, omnibus incolumibus Groſſetũ peruenit. Neque enim ignorabat magni nominis Ducem, tam infenſo in Senenſes animo, non contemnendo militum numero fretum, ægrè à maleficio atque iniuria temperaturum. Poſtridie Sigiſmundus, minimè Legati expectationem fruſtratus, latè Groſſetanum agrum depopulatur. Neque enim ad eum diem adigi pecora intra munimenta potuerant: quòd Legatus ad multam noctem venerat, & pro anguſtiis temporis, tot res ſimul adminiſtrandi facultas minimè dabatur. Adeò autem improuiſus Sigiſmundi aduentus fuit, vt ne reſciri quidẽ à quoquam facilè potuerit. Cùm Legatus, Ducèſque eò profecti, ciuium agreſtiúmque concurſu, fortunas ſuas diripi, vaſtari agros populationibus atque incendiis, querentium, hæc quemadmodum ſuſpicati erant, eueniſſe intelligerent minimè eſſe rem negligendam arbitrati, extemplò ſigno dato, equitatum peditatúmque omnem è caſtris eduxerunt, & ad paludem (Aquas Brunas incolæ appellant) quà Sigiſmundum iter feciſſe audierant, contenderunt. Huius paludis, quòd ſuapte natura (cuiuſmodi ferè omnes eſſe videmus) cœnoſa eſt, atra in primis & cœni colorem referens aqua, nomini occaſionem præbuiſſe fertur. Quæ etſi modicæ altitudinis eſt, haud tamen facilè vado tranſiri, lubrico atque inſtabili, ſolo minimè veſtigia patiente, ab vllo poteſt. Ponte vtrinque ripæ iunge

iungebantur, quatuor tabulatorum vix vt bini equites vnà commeare poſſent. Ita Senatus & Senenſium copiæ paludem ponte traductæ, ſub ſignis Sigiſmundum inſtructæ ope riebantur, ducibus paratis vbi is poteſtatem pugnandi faceret, prælio decertare. Qui cùm propius ad paludem acceſſiſſet, pontéque à noſtris iam præſidio occupato, vado tranſire conaretur: plerique quòd inexploratò ſe in aquam demittebant, cœni illuuie immerſi ac penitus veſtigiis hærentes, à noſtris militibus haſtis ſagittíſque conficiebantur. Quo irrito incœpto, noſtros pōtis præſidio deiicere, atque ita copias traducere conſtituit. Quòd cùm ei minus ex ſententia ſuccederet, noſtris impigrè tranſitu eum prohibentibus, veritus ne ſine magna clade recipere ſuos vbi vellet in loca tuta poſſet: pactus vt præda relicta, ſuos incolumes inde educere liceret, tranſitum facilè probata noſtris conditione, impetrauit. Ita cùm fides vtrinque data eſſet, copias Sigiſmundus per otium traducit. Iam militum XII. ordines pontem tranſgreſſi (XV. autem omnino is ducebat) reliquos in citeriore ripa ad iter expediti expectabant: cùm eſt à noſtris militibus animaduerſum, quà eorum ordines denſiores facilius fallere proſpectum poterant, multum pecoris abigi, id quòd minimè iis per conditiones licebat. Itaque cùm minimè id eſſe ferendum Duces cenſuiſſent, ſigno repentè dato, tranſitu cæteros arcere qui in vlteriore ripa remanſerant, ac vim facere conantes interficere iubent. Hinc peditatu equitatúque omni traducto ac ponte reſciſſo, æquiſſimo loco hoſtes adorti, cū à ſuis excluſi, multò noſtris inferiores numero eſſent, omnes ceperunt: atque ita oppidanorum agreſtiúmque fortunas vlti victores in caſtra redierunt. Sigiſmundus trium cohortium amiſſione copiis diminutis, propter Paſcale oppidum ducit, ſi qua facultas benè gerendæ rei data eſſet, ex itinere illud haud ægrè expugnari poſſe arbitratus. Cuius cōſilio cognito Antonius Petrucius qui eò cùm ſatis valida armatorum manu conceſſerat, propugnatoribus in muris diſpoſitis, ſi quam vim facere conaretur, prohibiturum oſtendit. Itaque ſua ſpe fruſtratus ex Senenſi agro diſceſſit, cùm ex iumentis multa retrò reliquiſſet, quæ inualida & ſtrigoſa ſequi agmē, quod quidem raptim agebatur, minus poterāt.

Eodem enim die in Plumbineſem agrum peruenit, id quod vix militi expedito licuiſſet, quadraginta paſſ. millibus, cùm nonnihil etiam ad Aquas Brunas moratus eſſet, graui agmine impedimentis ac reliquo hybernorum apparatu, confectis. Legatus benè geſtare, Groſſetum, Gibertus & Petrucius Paſcale contenderunt, quo in oppido morati quoad cognouerunt Sigiſmundum per Florentinum agrum Apenninum trãſgreſſum in Flaminiam deſcendiſſe. Groſſetum ſe ad Legatum contulerunt, de belli gerendi ratione conſilium inituri. Vnà autem cum his Petrus Brunorus & Cæſar qui iam relicto Sigiſmundo, ad officium redierat, profecti eodem conceſſerant Nam dum hæc illi agendo, tempus terunt, Ildibrandinus indies licentius atque impunius agros Senenſium populabundus excurrebat, ac prohibente nemine, fortunis oppidanorum direptis, omnia cædibus, vaſtitate incendiis, complebat: cùm eodem tempore Carolus Conzaga apud Orbetellum, omnibus crudelitatis atque auaritiæ editis exemplis, vaſtato agro ac latè vicis ædificiiſque incenſis, à nullo iam iniuriæ & maleficij genere in oppidanos abſtineret. Quibus rebus fiebat, vt milites qui in præſidiis erant, metu ſe continere coacti, in maximis etiam anguſtiis verſarentur. Ita Duces de conſilij ſententia, cùm Legatus & Petrucius intereſſent, ducere militem Suanam, quam ſedem ad bellum haberent, atque ibi quæ eſſe è repub. cenſeant, agere inſtituunt: interim rem frumentariam expediri, delectum militum haberi, vetera præſidia ex oppidis educi, nouáque alia imponi, cæteráque comparari quæ maximè bello gerendo vſui ſint, maiore ſtudio atque intẽtiore cura quàm vnquam antea, placet. In primis illud conuenit, vt tormentis rurſus Soranum conuectis, quæ intermiſſa res vnius Ducis perfidia, omnium ferè cunctatione & negligentia eſſet, oppidum oppugnaretur: quò ne quid commeatus importari vllo modo poſſet, dandam operam eſſe. Itaque illud maximè agi oportere, vt vaſtitate agrorum, vicorum exuſtione omnibuſque belli incommodis, ſpes omnis oppidanis tollatur diutius hoſtibus reſiſtendi. His ita conſtitutis, Legatus cum magna parte peditatus Orbetellum, quod oppidum in primis recipiendum conuenerat, atque non ita facilè expugnati

gnari poſſe videbatur, contendit. Cùm eò ventum eſſet, Carolũ Gonzagam in colloquium euocatum acri oratione caſtigat, ante omnia queritur eum aliter atque æquum fuerit, abſente ſe, Senenſibus inſciis, inducias Sigiſmundo cum hoſte facienti eſſe aſſenſum. Eius iniuriæ,tãquam eſſet acceſſio quærẽda, Orbetellum,repentè ex amico hoſtem factum,inuaſiſſe, Prætorem occidiſſe,tum arcis portas ſuccendere conatum, diripiendum oppidum militibus tradidiſſe. Quæ omnia cũ magno Senenſiũ maleficio acciderint, quanto ſibi dedecori atque adeo Senatui vniuerſo, in cuius ille verba iurarit, ita contempto fuerint, neminem ignorare: ſibi certè plurimum inuidiæ atque offenſionis tum apud Senenſes tum apud Senatum conflaſſe. Nam oppida ab ſociis nihil tale meritis, aut vi aut dolo intercipi, ac tanquam parum in eo iniuriæ ſit, prædæ militibus dari, quibus ex rebus eorum vectigalia deteriora fiant, iam nullo modo amplius ferri poſſe. Quod reliquum ſit, illum rogare, vt milites oppido educat, atque id Senenſibus, ea de re grauiter cum eo expoſtulantibus, reddat. Literas deinde magiſtratus, plenas ſibi indignationis & querelarum miſſas, illi oſtendit: vt minimè iam dubitare poſſet, quanto id ſibi, vbi rem negligeret, inuidioſum apud Senenſes eſſet futurum. Carolus cùm multa alia ſui purgandi cauſa dixiſſet, ita diluere obiecta inſtituit. Inducias iuſſu Sigiſmundi cum Ildibrandino factas, cui totius exercitus ſumma commiſſa eſſet, nemine magis id quàm Legato agente, vt illius Imperio omnes obtemperarent ſe comprobaſſe (ſimul Sigiſmũdi ſyngrapham illius manu exaratam in mediũ proponit) interfectum Prætorem non modo nullo ſuo conſilio, ſed magno etiam animi dolore, hoſpitem eundem atque amicum veterem. Itaque id perinde ac Senenſibus graue ſibi moleſtúmque accidiſſe. Quod quidem verum eſſe, illud declarare, quòd in illius interfectorem, quanquam imprudenter id à ſuis actum, atque ante captum Orbetellum cõſtaret, capite animaduertiſſet, atque ita eius ſupplicio amici hominis mortem atque hoſpitis expiaſſet. Edocet ipſo maximè intercedente, Orbetellum ſibi hyemandi cauſa attributum, quò quidem factis induciis, ac ſoluta Sorani obſidione fuerit miles addu-

cendus, multis belli incõmodis, atque in primis inopia com meatus affectus. Quòd diripi oppidanos paſſus ſit, factũ id eſſe Senenſium iniuria, qui cùm diu paſſi eſſent, ſtipendium militibus deberi, neceſſitatem iis quodammodo inieciſſent, ita priuatis incommodis quæmaxima pertuliſſent, occurrendi. Curæ id modò Legato eſſet, vt militum menſtruis ſtipendiis, æſtimatis pretiis ac datis cognitoribus Orbetellanorum damna ſarciantur, ſe, quæ comparerent, ſumma cum fide vt dominis reſtituantur, curaturum. Ad extremum in preces cõuerſus, Legati fidem implorat, atque vt ſuæ famæ liberorúmque & cõiugis incolumitati cõſulat, obteſtatur. Quid ſui conſilij in ea re ſit, proponat, in illiuspoteſtate futurum ſe atque obedienter quæ iuſſerit acturum alacritérque confirmat. Non dubitare ſe, vbi is ſibi adeſſe velit, ſua merita tum in Senatum Venetum, cuius maximè autoritatẽ eo bello ſequutus ſit, tum in Senenſes, tantis ſuis laboribus & periculis quæſita, haudquaquam vnius criminis nõ ita magni inuidia obliteratum iri. Legatus etſi pleraque ex his vera eſſe non dubitabat, id quod anteà etiam percunctando didicerat, pleraque ab eo dici criminis eleuandi cauſa intelligebat: illud tamen vel maximè compertum exploratúmque habebat: ſimulatque Senenſes ſolutam *Sorani obſidionem*, inducias Sigiſmundum Carolúmque Ducibus cæteris inconſultis, pactum cùm hoſte cognouerant, id quod veriſimile erat, arbitratos, vnà pariter ad delendam Rempub. vrbes, oppida armis inuadenda quæ in eorum ditione eſſent, conſpiraſſe: validum præſidium Marcone Veneto impigro homine Præfecto, quo præſidio ſi quid noui Carolus moliretur aduerſus vim omnem oppidum tutum eſſet, deducendum extemplo Orbetellum curaſſe. Quam rem fore Carolum ſuſpicatum, antecurſores ad c c c c. qui præſidiũ præueniréc, præmiſiſſe. Cùm aduenientibus portas oppidani clauſiſſẽt, ſcaphis vndique, ac lembis comparatis, mare quod circa vrbem ſtagnat, traieciſſe, ac per vrbis munimenta, quæ multis in locis propè vetuſtate erant collapſa, in oppidum eſſe ingreſſos. Cùm nocte inſequenti præſidium intus eſſet admiſſum, atque ex arce, Caroli præcurſores ſagittis peterentur: veſano quodam furore actos, portas arcis ſuccẽdere, ac dolabris

labris

labris & ſecuribus cædere, eſſe aggreſſos. Eo tumultu Prætorem Orbetellanum, qui ſe in arcem ſub Caroli aduentum receperat, ſagitta fortè trans ceruicem acta concidiſſe: Carolum deinde refractis per vim portis, oppido, auxiliantibus ſuis, nullo negotio potitum eſſe. Poſtridie quàm Legatus in oppidum intromiſſus eſt, ſub lucis ortum militibus pro oppidi portis in concionem venire iuſſis, eos breui oratione ſolatur, ac quoniam rei frumentariæ inopia in primis laborare dicuntur, id quod vt æquum eſt, acerbiſſimè ferant, ſibi in poſterum curæ fore, eo vt incommodo leuentur, confirmat. Quando enim iis multorum dierum ſtipendia proceſſerint, atque in magna ærarij difficultate haud facilè ſit pecuniam illis ad diem repræſentare, quæ Senenſibus etiã in belli ſumptus neceſſarios deſit, tritici ſe magnam vim coëmiſſe, quam quidẽ, ſextario viritim diſtributo, quoad meliore ſuo tempore ſoluendo ſint, Senatus militibus ſit expenſam laturus. Hinc ſingulos editis nominibus, oppido exire, atque eundem in locum conuenire, ita copias luſtrari commodè atque omnium rationem haberi poſſe dictitans, iubet. Cupidè omnes, qui quò Legati conſilium ſpectaret, ignorarent, imperio paruerunt: ac certatim portis egreſſi, ita vt neque lixarum quiſquam, neque calonum in oppido relictus ſit, eundem in locum conuenerũt. Cùm omnes exceſſiſſe oppido nunciatum eſſet: militibus nonnullis quorum maximè fidem habebat perſpectam, ad munimenta diſpoſitis, claudere repentè portas iubet. Carolum deinde admonet, vt oppidum Senenſibus reſtituat, ac militem, hybernis extra mœnia conſtitutis, in officio contineat, atque quoad rerum direptarum conquiſitio fiat, neminem ingredi in oppidum non ſe iubente patiatur. Carolus etſi in primis ſuis rationibus cõducere arbitraretur, vt dicto audiens eſſet: Legatum tamen rogat, vt cùm aduerſa valetudine laboret, illius voluntate ſibi, cum paucis, quorum opera ad cubiculi miniſteria indigeat, liceat ſub tectis atque intra munimenta hyemare: fide accepta, nihil in ſe grauius oppidanos quòd à ſuis militibus oppidum direptum ſit, conſulturos. Ita facta poteſtate, in oppido manſit, hoc maximè modo, in Senenſium ditionem Legati opera & cõſilio redacta. Interim ma-

gna adhibita cura, ne quis in oppidum intromittatur, Legatus oppidanos euocat atque ex hybernaculis, militum impedimen a proferri in medium, quæq; direpta quererentur conquiri, ac dominis reſtitui, datis cognitoribus qui fidem facerent fraudem abeſſe diligenter iuſſit. Si qua non extarent: pro his, facilè cognitis qui diripuiſſent, tum ex hybernorum, tum ex equorum notis, præſenti pecunia ſolutum eſt: ea direptoribus quibus ſtipendij nomine debebatur, expenſa lata. Hac re ad hunc modum adminiſtrata, Legatus literis Ducum accitus, Suanam proficiſcitur. Cùm Albengiam amnem, qui fortè per eos dies ſolito inflatior haud facilè vado tranſiri poterat, equo tranſire conaretur: vado deſtitutus equus, cùm penè aquis immergeretur, in patentes campos ægrè euaſit. Ita magno vitæ periculo Legatus defunctus, equorum nonnullis, cùm flumen tranarent, gurgitibus abſumptis, omnibus pariter qui ſupererant, magno vitæ periculo tranſgreſſis, Suanā peruenit. Ildibrandinus cùm his de rebus certior per exploratores fieret: veteres copias inſtaurare atq; omnia quæ neceſſaria ad bellum gerendum eſſent, comparare intentiore cura diligentiáque inſtituit. Nam & Neapoleonem Vrſinum, & Antonium Foroliuienſem, cum equitibus mille, totidem ferè peditibus per eos dies ad Caſtrum Arduum conueniſſe: vt ſibi auxilio eſſent cognouerat. Quibus copiis auctus, cùm audiſſet tormenta à noſtris Suana in circumiecta oppida exportari: his illos nudare, id quod fieri poſſe non deſperabat, vbi celeritate in re agenda vteretur, vltrò obuiam eundo, conſtituit. Quo eius conſilio cognito Legatus, de eo Duces cæteros admonet, quantóque in periculo res Senenſium verſetur, ni conſilium ab animi magnitudine petant, demōſtrat. Eò enim rem adductam eſſe, vt neque tormenta, quæ quidem qui vehunt iam multum viæ proceſſerint, retrò agi, neque quò inſtituerant, perduci, niſi armis decernatur, vllo modo poſſint. Ea autem ſi in poteſtatem hoſtium veniant, quod omen Deus Immortalis auertat, non ſolùm ſpem omnem potiundi Sorani amitti, quod oppidum munitiſſimum, nulla alia ratione expugnari poſſe videatur: ſed etiam, vt hoc maximè negligendum ſit, quando tantum virium ex eorum amiſſione ſit hoſti

hoſti acceſſurū, per ſe quidem: vt cætera etiam abſint, acerrimo, de totius belli ſumma, id quod nemo non intelligat, actum videri. Itaque ſe omnes hortari, vt priſtinam virtutem in prælio retineant, itaque ſtatuant, magnam oblatam occaſionem omnibus, ſi quid aduerſi ſuperioribus diebus acciderit, oſtendendi, vnius Sigiſmundi culpa id accidiſſe, laudem omnem benè geſtæ rei ſuæ virtuti maximè & felicitati deberi. Hac oratione, magna omnibus pugnandi alacritate iniecta, inſtructa acie ire aduerſus hoſtem pergunt. Haud longè ab Suana locus eſt planus, atque ab altera parte duabus vtrinq; ſemitis pari illum decliuitate excipientibus, leuiter rurſus faſtigiatus, vt in inſulæ modum ſe intra eas ſemitas attollens, ac vineis oliuetíſque conſitus, ſpeciem tumuli præbeat. Eò noſtri ad CC. haſtatos, totidémque qui modicis ſcorpionibus in pugnam vterentur milites delectos, ex his qui Senatui merebant, induxerant: eo potiſſimum conſilio, vt cùm Ildibrandinum diuiſis copiis, ne quà noſtri effugerent, per vtrámque ſemitam ducere cognouiſſent, locorum anguſtiis militem deprehenſum de loco ſuperiore ſagittis miſſilibúſque inceſſerent. Cæteri vt loci natura ferebat, ne cum hoſtibus multò numero inferiores haberentur, loci iniquitas pugnantibus impedimento eſſet, quà ſe demittere ſemitæ incipiebant, inſtructi hoſtem expectabant, nullam moram, vbi adeſſet, pugnandi facturi. Ildibrandinus militum amplius tria millia, noſtri ad duo mill. ducebant. Cùm aliquot hoſtium ordines non longè ab eo abeſſent, vt alteram ex his ſemitam inirent, cæteri qui diuerſo itinere per alteram ducebantur, ſiue illi editum locum à noſtris occupatum eſſe ſuſpicati, vbi agmen demitterent, ſibi quod veriſimilè erat, vehementius timerent: ſiue noſtros ad iniquum locum pertrahere, id quod vbi aſſequerentur non deſperabant ſe prælio ſuperiores futuros, per timoris ſimulationem conarentur: non eandem præ ſe ferre alacritatem & ſtudium, quo ire milites in prælium conſueuere, ſed cunctantes ac penè inuiti ſegnius, ac negligentius ſolito incedere videbantur. Noſtri cognita hoſtium trepidatione, non eſſe vlterius cunctandum arbitrati, aciem dirigere ac ſigno pugnæ dato, perterritum hoſtem vndique adoriri iu-

bent. Magno vſui noſtris militibus erant qui intra oliueta conſtiterant. Nam de loco ſuperiore hoſtes telis & ſagittis petentes, cùm minimè ipſi eorum ictibus paterent, magno illis terrori erant, ac noſtris pugnandi alacritatem, & fiduciam addebant. Iacobus Vrſinus cùm hoſtes editiore loco occupato, ſuos, vt nunquàm telum fruſtra accideret, supernè inceſſere, ac ſummo in diſcrimine rem verti, ni reliqui properè ſubſidio venirent laborantibus ſuis, ac pedem iam referentibus, videret: præmiſſis qui eos in pugnam euocarent, ac dum ægrè ipſe impetum hoſtium ſuſtineret, maturare iuberent: ſuos prælium redintegrare, ac pugnare fortiter in hoſtem iubet. At qui pudorem metu vincente, cùm & loci iniquitate, & multitudine hoſtium premerentur, minus illi alacriter dicto audientes erant. Noſtri autem eò acrius perturbatis inſtare ac ſigna inferre cœperũt, quòd cùm maior copiarum pars abeſſet, explorata iam ac minimè dubia victoria, ſe cum hoſte pugnare intelligebant. Nam qui in poſtremo agmine ſequebantur, vbi rem in anguſto eſſe, ac feſſos ſuos è pugna excedere cognouerunt: veriti ne parum in tempore victis auxilio eſſent: nequicquàm hortantibus eos qui ab Vrſino miſſi erant, vt opem ferre laborantibus vellent, ſeſe in locum iniquum demittere vnde parum tutus receptus eſſet, recuſarant. Quo auxilio quanquàm deſtituti hoſtes ægrè reſiſtere victoribus eos propellentibus poſſent, in extrema tamen ſpe ſalutis, cùm ab vna virtute ſibi præſidium eſſe petendum ſtatuiſſent, diu acritérque pugnabant. At vbi fractis haſtis, expedire arma, ac gladiis diſtrictis, comminus rem gerere cœperunt: Gibertus Iacobum Vrſinum Galeſum inſignem in primis Ducem, ac præſtanti virtute, per caſſidem fronte media transfixit. Qui cùm propè exanimatus ex equo concidiſſet, atque ægrè per ſuorum manus tractus è vitæ periculo ſeruatus eſſet: tum planè deſperatis rebus (tantum Ducis opinio in re militari momenti habet) alij ſe fugæ mandare, alij vltrò ſe victoribus dedere cœperunt: nonnulli qui pertinacius pugnarent, in veſtigio hærentes ſunt interfecti. Iacobus præfecti filius cùm rem ad extremum redactam caſum animaduerteret, Iacobo Vrſino cum lectica Pitilianum delato, ſibi conſulere ſuiſque qui integri

tegri ab ea clade ſupererant,conſtituit.Iraque noſtræ manus diſtinendæ cauſa, copiarum parte nobis obiecta, reliquam in tutum locum deduxit: quò ſe quidem paulò poſtea qui noſtris oppoſiti erant, pedem ſenſim referentes receperũt. Plurimi ex hoſtiũ numero capti, multi, vt diximus, pugnando cecidere. In his Iacobus Vrſinus, intra paucos dies ex vulnere moritur. Ex omni noſtrorum numero ad LXX. ſaucij, ad octo modò ſunt deſiderati. His ita geſtis, tormenta rurſus in caſtra conuehebantur: Legatus Senam à Principibus accitus maximarum rerum cauſa contendit. Ibi reperit, per eos dies, duos Sigiſmundi tabellarios ex itinere exceptos: cùm multis ab his acceptis patefactiſque literis, haud iis congruentia reſponderẽt, quæſtioni ſubiectos Sigiſmundi conſilia omnia, ac ſi quid prætereà in mandatis haberent, quod minimè efferendum eſſet aperuiſſe. Qua re ad Sigiſmundum perlata, cùm, id quod par erat, magnitudine iniuriæ commotus iracundia exarſiſſet, Lagatos extemplò ad Senatum miſit, qui de tot tantiſque iniuriis non à Senenſibus magis ſibi quàm à Legato illatis, expoſtularent. Auditi ſunt à frequenti Senatu attentiſſimè Sigiſmũdi Legati, cùm atrociſſimè in Senenſes inuecti, longam de eorum iniuriis orationem habuiſſent. Hinc cùm Patres negarent cognitionem earum rerum ad ſe pertinere, de quibus ei controuerſia cum Senenſibus eſſet, quorum libera ciuitas ſuis legibus, ſuis inſtitutis vteretur: integrã cauſam reiiciendam ad Pontificem Maximum cenſuerunt, quo arbitro & tranſactore æquius eſſet, Italiæ Principes de ſuis controuerſiis diſceptare. Interim tamen ne viderentur planè Sigiſmundi iniurias neglexiſſe, ſcripturos ſe ad Legatum dixerunt, vt tota de ea re quid actum à Senenſibus conſtitutúmve eſſet diligentius perſcriberet. Dum ea ita Venetiis adminiſtrantur, Soranum magna vi adhibitis è caſtris tormentis, oppugnabatur, ac iam ciuium ædes ingenti fragore proruentes metu omnia ac terrore complebãt. Non videtur ſilentio prætereundum eſſe, quod in Sorani oppugnatione magna in primis dignum admiratione animaduertimus. Auguſtinus Placentinus quidam erat, machinarum tormentorúmque in exercitu magiſter, cuius ſuperius mentionem fecimus. Is cùm Soranen-

ſem puellam perditè amaret: oſtentata à patre ſpe, vbi incolumem domum ab ictibus tormentorũ præſtaret, puella potiundi: mira quadam arte cùm domui omnes ſupra infráque continentes ædes nunquam incerto ictu petitas ſtrauiſſet, vnam illam tantæ ruinæ expertem illæſamq; ſeruauit. Interea vnus ex Senenſium Legatis, qui Romæ apud Pontificem agebat, Senam profectus frequenti populi concione, Legationem renunciat: ac quid Nicolaus Pontifex ciuitati agenda exiſtimet, quàm vnus maximè pacis ſtudioſus, ad ponenda arma adhortetur, proponit. Si quid controuerſiæ Senenſibus cum Ildibrandino intercedat, quò res minus inter eos ex ſententia conſtituantur, modò flectere animos ad pacem, & turbulentis conſiliis quietiora anteferre malint, id omne facilè per interpoſitam Pontificis autoritatem, cuius ipſe munus in terris gerat, ſublatum iri hinc pacis conditiones, vt Pontifex mandauerat, proponit: quæ cùm parum æquè, ac minimè ex Senenſium dignitate viderentur, magna omnium indignatione reiectæ ſunt. Nam de reſtituenda Montis Acuti arce, quam quidem iam à belli principio per dolum Ildibrandinus occupauerat, quæ vna cura maximè Senenſes angebat, nihil in conditionibus agebatur. Placuit igitur hunc ipſum Legatum redire Romam ac Pontificem docere, quanti Senenſium ad communem ſalutem & incolumitatem interſit: vbi hoſtis adeò ciuitati infeſtus, munitiſſimæ arcis ac penè poſitæ in viſceribus Reipubl. eo iubente potiatur. Pacẽ ſe quidem minimè aſpernari, ſed eam tamen quæ haudquaquam aut dignitati Senenſium, aut ſaluti aduerſetur. Itaque niſi Ildibrandinus de iis omnibus oppidis decedat quæ finitima Senenſium ſint, nulla alia poſſe ratione inter eos de pace conuenire. Id tamen ſi facere grauetur, iiſdem quibus cum videbitur commutatis, diſcedere de medio atque integram pacem ei relinquere faciendam qui cum nihil ſimultatum Senenſibus aut inimicitiarum intercedat, quò minus ſanctè ea & amicè colatur licere. Alterum horum ni fiat, nullam pacis reliquam conditionem futuram, quàm neq; cum Ildibrandino, neque cum illius maioribus habere vnquam diu ratam inuiolatámque ciuitati licuerit, obduratis odio animis, ac vetere quodam inſtituto à pacis

pacis conſiliis, auerſis. In magnam tamen ſpem Senenſes veniſſe Sorano recepta, quod propediem ſeſe effecturos non dubitent, finem quem velint maximè bello impoſituros. Dum ea ad hunc modum geruntur: Alphonſus Rex miſit ad Senenſes Legatos, qui iis quòd per belli tempus haud bellum gerentibus auxilio fuiſſet (id quod ex fœdere debebat) ſatisfacerent. Ildibrandinum enim æquè ac Senenſes ab Rege amicum & ſocium appellatum: aduerſus quem cum Senenſibus bellum gerentem, vbi illos armis iuuiſſet, ceu noui tumultus & belli autorem magnam meritò inuidiam apud omnes Italiæ populos fuiſſe ſibi concitaturum. Id autem vnum Regi maximè curæ eſſe, vt quemadmodum ſuoptè ingenio ſit pacis atque otij ſtudioſus, ita etiam ab omnibus eſſe exiſtimetur. Eodem ferè tempore & ab Franciſco Sfortia Legatus alius venit expoſtulatum cum Senenſibus de iniuriis Boſio fratri ab eorum militibus illatis. Nam præter excurſiones factas in agrum eius ditioni ſubiectum, cùm alia illius oppida omnia, tum Scantianum in primis vexatum bello. Quæ cùm ita ſint, poſtulare illum, vt fratri (id quod pro ſua dignitate & fide minimè negligere debeant) de iniuriis ſatisfaciant: ac ſi quæ per belli occaſionem ablata ſunt, primò quoque tempore reſtituant. Ea cauſa fuit, vt Senenſes extemplò ad Franciſcum Sfortiam Legationem decernerent, ſimul vt de pace déque redintegrata cum Senatu Veneto beniuolentia congratularentur, & vt de iniuriis quas ſibi illatas à Senenſibus frater quereretur ciuitatem purgarent: optimo conſilio omni ſtudio retinendam cum eo Principe amicitiam, cuius tantæ opes in Italia tantumq; imperium eſſet, arbitrati. His ita adminiſtrandis cùm Senenſes occupati eſſent, Carolus Gonzaga cuius ſæpè mentionem fecimus, veritus ne minus ſuam fidem Italiæ Principibus probaret, quòd Senenſes ſub quorum ſignis honeſta in primis militia functus militaſſet, belli difficillimo tempore deſeruiſſet, deprecandæ ignominiæ cauſa Senam conceſſit. Nam Senenſes ſimulárque inducias factas, Soranique obſidionem ſolutam acceperunt: apud noſtrum Senatum ac reliquos Italiæ Principes liberius in dies Sigiſmundi ac Caroli perfidiam accuſabant. Qua ex re cùm Carolus animaduer-

teret, quantum ſibi vniuerſæq; familiæ dedecoris atq; ignominiæ eſſet acceſſurum, Senenſibus ſiue planè à crimine abeſſet, ſiue per hanc fiduciæ oſtentationem, innocentiæ opinione quæſita, vti iis æquioribus ſperaret, integram rem cognoſcendam iudicandámque permiſit: ita iis vltrò facta ſui poteſtate, vt aut in conuictum tanti ſceleris capite animaduerteret, aut iudicio & legibus abſolutum tanta infamia ignominiaq; liberarent. Cùm Senenſes quam ille fiduciam videri volebat elati odio, malo ſemper interprete alienati animi, in ſui contemptionem verterent, plectendámque omnes vno conſenſu temeritatem hominis atq; audaciam, quãdo eam occaſionem fortuna obtuliſſet, cenſerent: haud multùm abfuit, quin ei temerarius aduentus exitio fuerit. Populo quidem concitato quò in illum minus ad libidinem ſeuiret, Senatus noſtri autoritas abſtitit, ſub quo ſtipendia faciebat: quæ vna res cùm nulli non iuſtum Legati patrocinium, pro tam nobili præſertim & claro cliente ſuſceptum, viſum eſſet: veniam primùm, à nolentibus illis quidem penè & inuitis extorſit, poſtremò eodem adnitente ac partim precibus, partim gratia & autoritate contendente, vt illius opera etiam vti in bello vellent, obliterata iniuria, impetrauit. Ita teſtificandæ beneuolentiæ cauſa Morani arcem munitiſſimam quanquàm graui adeò Reipu. tempore, cum valido in primis præſidio illius fidei crediderunt. Sub idem ferè tempus Nicolaus Pontifex, cùm Legati Senenſium negarent, de pace poſſe facilè ciuitati cum Ildibrandino conuenire, iis ferè de cauſis quas paulò ante commemorauimus: quod ægrè vnquam factum iri eorum voluntate intelligebat, experiri ipſe dirarum obnunciatione primùm atque interdictione à ſacris, ac poſtremò armis vbi id minus ſuccederet ex ſententia conſtituit. Huius rei agendæ, propterea quòd ipſe aduerſa valetudine afficiebatur, facultatem omnem Cardinalium collegio permittit: ſimul Benedictum Lucenſem ad Senenſes legat atque ad Ildibrandinum, dato ei negotio, vt diligentius belli cauſis perſpectis, quem eius fuiſſe autorem atque abhorrere à pacis conſiliis animaduertat, eum à ſacris atque à communione bonorum arceat, rurſus qui pareat, & in officio ſit, cum aduerſis pertinacius ar-
ma

ma gerentem,milite, commeatu,pecunia iuuet. Hac de re Senenſes cum Legatorum literis qui Romæ agebant, tum Nicolai Pontificis (omnia enim prius experiri quam deſcendere ad grauiora conſilia malebat) certiores facti, admodum illi quidem grauatè animum tandem ad pacem inclinarunt. Nam & Senatus noſter cum longo iam vſu didiciſſet,belli mala atque incommoda execrari:Senenſibus in primis magna Ducum ac militum perfidia, penè iam imperio, amiſſo,vt pacem bello præferrent, Pontificique obtemperarent honeſta ciuitati atque vtilia monenti,ſuadebat. Deprecandæ autem inuidiæ cauſa,neu quis exiſtimaret per Venetos ſtare quò pax minus inter diſſidentes bello conciliaretur ad Nicolaum per eos dies ſcripſerat, arbitrari ſe planè è re Senenſium eſſe,vt poſitis armis,ſi quid controuerſiæ ciuitati cum Ildibrandino eſſet id omne per interpoſitam Pontificis autoritatem,dirimi paterentur: idque adeò vt inducerēt animum, omni ratione ac ſtudio enixurum. Accedebat ad hæc omnia Federici Tertij Rom. Imperatoris autoritas,cùm quidem per Aeneam Syluium Pontificem Tergeſtinum qui idem erat Senenſis ciuis,autor eſſet ciuitati quæ ſemper in fide & clientela Cæſarum fuiſſet per æquas conditiones bellum cum hoſte finiendi. Hunc hominem pereruditum atq; in primis ſtudio eloquentiæ clarum,opportunè tum ad Pontificem legarat, vt ſua ſponte propenſum ad ſuſcipiendam in Turcas expeditionem vehementius ſuo nomine incitaret. Alter enim iam annus vertebat,cùm Mahomethes Turcarum Imperator,nobis Græcia omni & Thracia adempta, Byzantium magno Chriſtianæ reipub.dedecore, occupauerat,quæ vrbs longè omnium clariſſima per multa ſecula Romani Imperij ſedes & domicilium fuerat.His maximè adnitentibus induciæ inter Senenſes atque Ildibrādinum in dies xv. factæ quo temporis ſpatio interiecto, commodius agi per Pontificem de pacis conditionibus videbatur. Interea cùm Pontificis atque Ildibrandini Duces Romam cum vniuerſis copiis contenderent, vt ſi quam ſpem rei benè gerendæ Pontificis mors oſtentaret,quem indies vehemētius graui morbo laborare fama erat,præſtò in armis eſſent, eum in itinere accipiūt deceſſiſſe: atque ea ex re veluti turbine quo

dam omnia permiſceri. Ea res ſumma Senenſes voluptatē affecit. Nam ſatis iis exploratum erat, Pontificem Procerum Vrſinæ domus aſſiduis precibus deuictum, in cauſam Ildibrandini inclinare. Eodem ferè tempore cùm Petrus Brunorus rei frumentariæ comparandæ cauſa aliquot iumenta ad Pōtificis oppida miſiſſet: Ildibrandini milites qui prædatum exierāt, ea intercepere. Qua re Brunorus comperta, certum è ſuis hominem confeſtim ad Ildibrandinum miſit, qui diceret, ſe non ſecus ac par erat, tantam ſibi illatam iniuriam ægrè tuliſſe: magnopere enim ſe mirari quid ita cùm induciarum nondum dies exiſſet, iumenta ab illius militibus eſſent intercepta. Id ſi ſua intereſſe putet, minus ſua voluntate factum videri: illud debere exiſtimare, pertinere ad ſuam exiſtimationem, vt omnia cura ac ſtudio conquiſita, ſibi reſtituenda curet. Ildibrandinus cùm multa in eam ſententiam dixiſſet, ita factū tuebatur: cùm Pontificis mors ſequuta eſſet qui vnus autor induciarum extitiſſet, eſſe etiam eas per illius mortem finitas. Itaque quò iure minus, quæ vi atque armis de hoſte ceperit, retinere videatur, nihil ſibi eſſe impedimēto debere. Hoc accepto reſpōſo, Brunorus magnitudine iniuriæ, incitatus, excurſionem facere in Ildibrandini agros parat. Sed dum minus cautè iter diligentérque facit, filius primùm, ipſe paulò poſt nō procul à Caſtro Luterio, inſidiis ab hoſte poſitis, exceptus eſt. Et quia multa eo bello ſtrenuè in Ildibrādinum geſſerat, multa licentia militari procacius contumelioſiúſque dixerat, catenis vtérque vinctus in cuſtodiam traditur. Hæc Legato renunciata, non parua illum animi moleſtia affecerunt. Nam cùm eius fideli fortíque opera erat bello Senenſi vſus, tum ſæpè eo duce, è magnis belli difficultatibus ac periculis euaſerat. Senenſes, cùm inducias ab hoſte ruptas, quod iis magnopere erat optandum, ac Brunorum captum & in vincula coniectum accepiſſent: occaſionem benè gerendæ rei nacti (nam milites ferè omnes qui Ildibrandino merebant, Romam nequid tumultus per interregni occaſionem oriretur, à principibus euocati conceſſerant) omnes copias adeſſe ac Soranenſium Pitilianenſiúmque agrum omnem ferro igniqne vaſtare iubent. Hinc Soranum exercitu adducto, muros tormentis rurſus quatere inſtituunt.

ſtituunt. Fieri enim poſſe haud difficulter ſperabāt, vt cùm in tanto rerum omnium diſcrimine, deſtituti omni præſidio oppidani verſarentur, abalienatis ab Ildibrandino animis, Senenſium tandem efficerentur. Dum hæc parantur, Gibertus perfunctus Senēſium ſtipendiis vnà cum Antonio Petrucio Senā ſe confert: cuius gratia fretus, cùm per eos diēs de imperatore deligendo ageretur, nō deſperabat, ſe cæteris prælatum iri. Ardebat Antonius amore exoleti, quē inter fidos corporis ſui cuſtodes Gibertus aſciuerat, Mediolano adoleſcenti erat nomē, cuius blanditiis delinitum Antonium cùm comitia haberentur, gratioſum hominem ac teſtem locupletem eorum quæ præclarè eo bello pro Senenſibus geſſiſſet, aiunt illi affuiſſe. Ita cùm magno aſſenſu pro Giberto diſſerētem populus audiſſet, facilè cum cæteris deiectis, alioquin belli ducem præclarum imperatorem delegit. Hinc cùm ad exercitum eſſet profectus, Senenſium mandata exequuturus, quanquam nondum milites frequentes ad ſigna conuenerant, copias in Soranenſem agrum vaſtando populandóque omnia inducit. Cæterùm cùm Soranenſes iam ſaltus omnes ſemitáſque, quà illi erat iter faciundum validioribus præſidiis inſediſſent, irrito incœpto retrò ſigna referre coactus eſt. Maioribus deinceps viribus coactis, ſed haud multò meliore euentu, eodem reuerſus, vbique ei oppidanis impigrè occurrentibus, reiectus eſt. Interim Soranenſes, Pitilianenſéſque qui domi reliqui erant, populatione agrorum ac iactura rei familiaris incitati, ad Brunorum Patrem & Filium qui catenis vincti cuſtodiæ publicæ aſſeruabantur, veſano quodam furore acti accurrunt, ac ſe vtrūque in fruſta diſcerpturos, ni Gibertus propere è Soranenſi agro copias abducat, minantur. Aegrè populi furor Ildibrandini interuentu ſedatus eſt, cùm is Brunori nomine recepiſſet, hoſtes à vaſtitate atque incendiis, vbi ab eo literas accepiſſent, temperaturos. Petrus graui mortis periculo hoſtis beneficio ſeruatus, cùm primùm illi ſcribendi poteſtas facta eſt, Senenſes & Legatum his de rebus certiores facit, ac quanto in vitæ periculo verſetur oſtendit. Ita re audita, Senenſes, rationem eſſe habendam hominis de ſe optimè meriti, ac communi vtilitati illius ſalutem præferendam cenſuerunt. Hinc vt Gi-

bertus ab excindendis agris temperaret, ac vires omnes ad obſidendum oppidum transferret; imperatum: quod cum continenter tormentis quateretur, Cardinales de conſilij ſententia, datis ad Senenſes & Legatum literis, vehementius de pace agebant, veriti ne ſi diutius bellum traheretur id quod veriſimile videri poterat, Senatu noſtro in Senenſium cauſam incumbente, Ildibrandini exitio tandem finiretur. Sed neq; illi magnopere, neque Alphonſus Rex proficiebat: cùm is, quod ſemel inſtituerat, partim Principes monendo, partim rogando, liberius nonnunquàm caſtigando ac ſua autoritate deterrendo, impellere ad pacem conaretur. Ergo cùm Ildibrandino ſatis exploratum eſſet, Senenſes omni pacis mentione omiſſa, de bello vt nunquã antea acrius intentiúſque cogitare, ad Legatum fide accepta Arzinium impigrum hominem & fidei exploratæ miſit, qui diceret: quando cætera minus ſibi ſecunda in bello euenirent, eum belli exitum, ſe qui ſibi eſſet honeſtiſſimus futurus, quærere: Itaque quod felix fauſtúmque Veneto Senatui ac ſibi ſuiſque eſſet, fortunas ſe ſuas omnes, liberos ac prophona diuináque omnia in fidem illi clientelámque tradere: ita vt ſe poſteróſque ſuos reipub. vectigales ſtipendiarioſque, ſi id modo è dignitate ſua eſſe & fide duceret tuendos ſibi in poſterum aduerſus vim omnem belli tegendóſque ſuſciperet. Multa eſſe quæ de Senatus in ſe ſtudio & voluntate deberet polliceri: ſub quo maiores ſui ſæpenumero meruiſſent, ac maximis honoribus aucti præmiiſque ampliſſimis fuiſſent. Permagni autem ſe eorum amicitiam facere, qui præclarè de ſe meritis hominibus, maiorum exempla atque autoritatem ſequuti, immortalia ad poſteritatem monumenta, conſtituere medio foro in templiſque vrbis anguſtiſſimis conſueuiſſent. Ita præſtare ſe ſuáque omnia Senatui permittere, qui fidem ſanctè ac ſocietatis iura perpetuò coluerit, quàm ab Senenſibus, quanuis etiam æquiſſimas pacis leges, quas haudquaquã ſint diu inuiolatas habituri, accipere. Scire ſe vbi tantam ſibi oblatam occaſionem ſenatus non aſpernetur, finitimos populos idem eſſe facturos, qua ex re quanta futura acceſſio ſit ad Senatus Veneti Imperium, neminem ignorare. Senenſes enim vndique ab Florentinis quibus perpetui

hoſtes

hoſtis ſint & ab Senatu Veneto circunſeptos,in eorum poteſtate futuros,quorum magis opes ac potentiam formidarint:neque in dubium verteret,quin illos quamuis multis ab Senatu affectos beneficiis,vt eſt genus hominum ingratiſſimũ,ingenij magis ſui quàm officij aut fidei memores, ex sociis atque amicis,modò id per facultates liceret, eſſet hoſtes aliquando habiturus. Senenſium quidem huiuſmodi ingenia eſſe, vt amicos quandiu recens beneficiorum memoria ſit,colant:breui eoſdem vbi memoria beneficiorum exoleuerit, aſpernentur. Ita quemadmodum piſces,recentes modò probari, putreſcere vetuſtate: vt exigua ac breuis voluptas,graue ſit & diuturnum faſtidium.Legatus Ildibrandino verbis ampliſſimis collaudato, quòd eius tàm honorificum de Senatu iudicium ſit,iubet Arzinium gratias agere: ac tamen de Senenſibus ita mentionem facit, vt fides ſua & grauitas poſtulabat. Ad Senatum ſe his de rebus quã primum ſcripturum, atque eum conſulturum confirmat. Interim bono animo eſſe,ac Senatus reſponſum præſtolari iubet: quod quidem vbi accipiat,ſe ſtatim ad illum ſit perſcripturus. Arzinius vix tandiu Senæ moratus quandiu illi per fidem publicam licebat. Senenſibus ægrè admodum illius moram ferentibus,ad Ildibrandinum reuertitur. Actum eſt in Senatu magna patrum contentione de Ildibrandini poſtulatis, ac tandem eſt decretum in eam ſententiam factum, vt Legatus, quod cœperat,cum Ildibrandino & Senenſibus pergeret,de pace agere. Interim tamen ne viderentur hominis poſtulata neglexiſſe,Legatũ vel coram,ſi per Senenſes liceat, vel per literas gratias abſenti agere nomine Senatus iubent. Ita de patrum ſententia factus certior Legatus, Benedicto Pauaro, cuius opera literis ſcribendis vtebatur, probatæ fidei ac diligentię homini negotium dat,vt Ildibrandino conuento,coràm quæ Senatus ſententia ſit, exponat: ac conſultò eius rei mentione iniecta,ad pacem eum atque ad otium adhortetur. Inter graue enim gerendum bellum ſociorũ auxilio deſtituto,quod aliud perfugium reliquum eſſe? Soranum penè tormentis euerſum ac ſolo æquatum: exhauſtos exinanitóſque populos ob aſſidua tributa: vt nihil iã æque ac tot malorum finem aliquem atque exitum ſibi dari, quibus planè ſint

confecti,velint:iam nihil cõmeatus,nihil rei frumentariæ ſupereſſe,ſine quibus qui rectè bella geri aut adminiſtrari poſſunt?omnium denique ſpem eſſe ei præciſam,quæ eſſe miſeris in malis ſolatio ſoleant. Vbi reſipiſcat,atque ea quæ ſalutaria ſint,ſibi perſuaderi patiatur:in id omnem ſuam operam gratiam,autoritatem polliceri iubet. Non deſperare, vbi ad ſe eundem Arzinium aut alium quempiam è ſuis quamprimum mittat,hæ pacis cõditiones quæ ſint ei ſalutares atque honeſtæ futuræ illi offerãtur: cuius ſi faciẽdæ ſibi facultatem permittat,nequando illum ſui huius conſilij pœniteat,omni cura,ſtudio,opera ſe enixurum cõfirmat. Hæc omnia eò diligentius à Legato agebantur,quò magis animum induxerat è re Senenſium eſſe,vt pacem firmarent, multis coniecturis vt id ita eſſe arbitraretur,adductus. Non reſpuit eam conditionem oblatam Ildibrandinus,vt cætera minus ex ſententia euenirent,illud ea in re ineſſe opportunitatis arbitratus, vbi per hanc timoris opinionem, Senenſibus in contẽptionem veniſſet, fore vti ea re pro occaſione vſi,omiſſis in præſentia belli conſiliis,remiſſius omnia,negligentiúſque exequerentur. Quæ illũ opinio minimè fefellit. Senẽſes enim, id quod veriſimile eſſe videbatur,Ildibrandinum multis belli incommodis affectum de pace cogitare arbitrati magnam in ſpem erexerant animos,cum ſe facilè ad quas maximè vellent, pacis conditiones perducturos. Itaque cùm in vnam hanc cogitationem cõuerſi nihil pro ſuperioris temporis inſtituto,adminiſtrarent: vnus Ildibrandinus de belli exitu ſolicitus,nihilo ſegnius quæ ad id gerendum neceſſaria eſſent, comparabat. Iámque Neapoleo Vrſinus cũ haud contemnenda equitum ac peditum manu,ac plerique ex Euerſi militibus ad Caſtrum Arduum cõuenerant:quibus copiis Ildibrandinus fretus,vbi confligendum cum hoſte eſſet,haud erat impar viribus futurus. Interim cùm Caliſtus Tertius Valentinus Pontifex magno Cardinalium conſenſu renunciatus eſſet: Senenſes quòd is ex Tarraconenſi Hiſpania cũ Alphonſo Rege in Italiam profectus, atque illius maximè gratia & in Cardinalium collegium adſcitus,& creatus poſtremo Pontifex erat, illius eſſe ſtudioſus credebatur,nequãdò imparati opprimerẽtur,ex oppidis caſtelliſque omnibus præſidijs deductis, ac

commea

cõmeatibus exportatis milites in ſupplementum conſcribũt qui iis præſidio eſſent, atque cõmeatus omnis generis eodẽ conuehendos curant. Quæ omnia cùm Ildibrandino per exploratores ſignificarentur, quos permultos Senæ alabat: pridie quàm conſcripti milites, in præſidia adducerentur: de altera vigilia trecẽtos delectos educit, atque eos inter rupium anfractus nõ procul à Victotio oppido abdit. Ex his quinque rurſus expeditos ac manu promptos deligit, qui acceptis ab Ildibrãdino cõmentitiis literis, dubia adhuc luce Victotium petant, Senenſiúmque præſidium adeſſe, atque ea de re quæ oppidi præfectum doceant, literas ſe afferre à Senẽſibus confirment. Præfectus qui cùm pridie conuenerat, vt præſidium acciperet, minimè inſidias veritus, neque ſatis dignam rem eſſe duxit quare maturius ſolito lecto exurgeret. Itaque pueto quo cuſtode corporis vtebatur, negotium dat: vt acceptis clauibus præſidium introducat. Reſeratis portis, puero vim faciunt, ac ſigno dato iis qui in inſidiis delitescebant, eos per neglectas ab oppidanis ſtationes in oppidum accipiunt. Ita oppido potiti, Præfectũ ſomno grauem in vincula coniiciũt, ac permultis qui armati occurrerant, interfectis omnium maximè curant, vt ne quid tumultus exoriatur, qua ex re aliqua aduenientibus ſignificatio fiat, oppidum captum eſſe. Nec ita multò poſt Senenſium præſidium qui adducebant, adueniunt: quo cognito, Ildibrandini milites, cùm ingentẽ noſtri clamorem edidiſſent, quæ eſſe amicitiæ ſignificatio ſolet, ingenti eos clamore excipiunt, atque omnia lætitiæ ſigna, quò magis incautos falleret, ex editioribus oppidi locis oſtendũt. Noſtri & quòd de via feſſi erant, monte arduo ac difficili obiecto quà illis erat iter faciendũ, & quòd totam noctem continenter ierant, ac propè vigilia confecti erãt, tardius ſegniúſque incedentes, tandem ad eum locum quem pugnæ hoſtes deſtinarant, peruenerunt. Interea illi oppido egreſſi, in ſubeuntes de loco ſuperiore impetu facto, imparatos ac nihil minus quàm tale quicquam metuentes adoriuntur. Quorum ſubito atque inopinato aduentu, cùm noſtri milites perculſi, neque ad ſe colligendos, neque ad arma expedienda, ſatis ſibi facultatis aut tẽporis dari animaduerterent, iniquo loco cum recentibus congreſſi, neq; eorum primum impe-

tum ferre potuerunt. Ita abiectis armis, atque impedimentis relictis, ſeſe fugæ mandãt, ac per abrupta mõtium, in vicinas ſyluas ſeſe abdũt, vt multi cùm ad ſaltus penè auios fuga effuſa delati eſſent, ne in manus hoſtium peruenirent, ſe inde præcipitarint. Exceptus eſt fortiſſimè pugnans Lucas Illyricus Senatus Centurio, multis grauibúſque vulneribus confectus. Ioannes cognomento Grandis qui eundem ordinem ducebat, cùm diu fortiter pugnaſſet tandem victa pertinacia hoſtium vim, quam ſuſtinere amplius non poterat, pedũ pernicitate effugit. Tentauerat eodem die Ildibrandinus ac ſimili penè fraude ac dolo alia Senenſium oppida, ſed eorum ab ſimilis fortuna fuit. Nam & hoſtes pluribus locis noſtris impigrè occurrentibus reiecti ſunt, & eorum plurimi capti. Interea Neapoleonis atq; Euerſi milites, quos paulò antea ad Caſtrum Arduũ conueniſſe diximus, excurſionem in Senenſium agros fecere, magno agreſtiũ numero ac iumentorũ intercepto. In his erant, quæ à Giberto conuehendis tormentis erant attributa. Sub idem ferè tempus Carolus Gonzaga ſuperioris temporis ignominiæ delendæ cupidus, militũ magnum numerum in Caninianũ agrum Romanæ ditionis inducit, relicto Marſiliani præſidio, quod caſtellũ ſui muniendi cauſa, atq; vt haberet quò ſe tutò reciperet, excitarat. Eius rei fama cum magnopere Caliſtum Pontificẽ mouiſſet, Legatum qui Senæ agebat, apud magiſtratũ de Caroli iniuriis expoſtulare, ac ſi Senenſes ſibi purgati eſſe velint, cùm magnã illum pecoris vim, magnam prædã omnis generis congeſtet abegiſſe, cum fide omnia reſtituẽda curare quibus dicantur ablata eſſe, iubet. Sperare quidem Senenſes pro ſua æquitate quorum mirificum fuit ſemper in Romanos Pontifices ſtudium, ſingulariſque fides, hanc tantam iniuriam non neglecturos. Quod quidem vt faciant, quando nullius magis quàm eorũ interſit, magnopere ſe eos pro ſua in illos indulgentia, adhortari. Præſtare enim voluntate eos quàm vi coactos, quò quidẽ deſcendere neceſſe ſit, agnoſcenti ſuum in contumaces atque inſolentes imperium, videri dicto audientes fuiſſe. Iam illud æquum eſſe Senenſes conſiderare, cùm omni in Italia eo tempore in armis ſint, magna id quidem omnium inuidia, quemadmodum paci aliorum atque otio con-
ſul ant

ſulant: cuius quidem rei ſe, vbi ad ſanitatem redire ac qui etiora conſilia probare quàm turbulentiora malint, adiutorem illis autorémque adeò profitetur. Omnibus per Pontificis Legatum cum adeſſet Contarenus, Magiſtratui expoſitis, ita de Conſilij ſententia reſponſum eſt. Quæ Pontifex ablata ſuis queratur, ea quidem, quando non ſecus ac ſua fides poſtulabat, grauiter id Senenſes moleſteq; tulerint, magno ſtudio ac diligentia conquiſita, primò quoque tempore vt reſtituantur, curaturos. De pace quòd ſe fore autorem, profiteatur, agnoſcere ſe verè Pontificis Maximi & tantum munus in terris gerentis animum. Qua de re, ne quãdo per Senenſes ſtetiſſe videatur, quò minus poſitis armis, pace atque otio Italiæ populi fruantur: omnia illi ſe prolixè atq; cumulatè polliceri. Sed æquum tamen eſſe illum exiſtimare, quandoquidem in illius poteſtate ſe ſpondeát futuros, prouidere quemadmodum ea pax quæ ciuitati ſalutaris ſit atq; ex omnium dignitate futura, conſtituatur. Legatos ſe pridem Nicolao Pontifice, Romam de pace miſiſſe: iis cùm iniquiſſimæ fuerint pacis conditiones propoſitæ: ne nimium decedere ciuitas de ſuo iure cogatur, qua ex re neceſſe ſit Senenſes non ſolùm munitiſſima oppida quæ in Reipu. ditione ſint, ſed dignitatem exiſtimationémque amittere, ſe illum ſupplices etiam atq; etiam orare. Literis in hanc ſententiam ad Pontificem ſcriptis (etiam ſi factu perdifficile videbatur, rebus iam à militibus per circuniecta oppida diſtractis) ſumma cum diligentia conquiri omnia, ac reſtitui dominis iubent. Id Carolus, cùm à Senenſibus in ſui contumeliam factum quereretur: commeatum ab iis ſimul & ab Legato poſtulauit: per cauſam adeundi Senatum quaſi iis de rebus cum patribus expoſtulaturus eſſet, abeundi occaſione quæſita. Ab vtriſque illi hoc pernegatum eſt. Eodem ferè tempore Aeneas Syluius Romæ Legatione apud Pontificem functus: ægrè ferens in tanto rerum omnium diſcrimine ciuium ſalutem & libertatem verti, graui eos & luculenta oratione ad eam pacem accipiendam quàm illi Pontifex proponeret hortatus eſt: cùm ſimul Alphonſus Rex cuius magna tum autoritas, inter Italiæ Principes erat, idem per literas vrgeret. Quo ex tanto Principum ſtudio, captata

Legatus occaſione cùm frequenti populi concione pro pace verba feciſſet: partim iis commemorandis quæ aut paſſi bello eſſent, aut paſſuri in dies viderentur, partim eos monendo, hortando, caſtigando interdum ac liberius accuſando, fracta ferocia animorũ, peruicit, vt eam pacem demum quam tanto conſenſu cùm alij Italiæ Principes tum externi Reges ſuaderent, adeò graui bello & pernicioſo ciuitati eſſe præferendã cenſerent. Ita magiſtratus decreto, Legato permittitur, vt quando præter alios Italiæ Principes, quorum eſſe graue & ſanctum nomẽ ciuitati oporteret, Senatus Venetus de pace autor, à bello ciuitatem atque ab armis auocaret: quemadmodum ſua virtute dignum & fide duceret, cum Ildibrandino ea de re ageret: qui vbi eas pacis conditiones quas eſſe quàm æquiſſimas ſtatuerit, non aſpernetur: quin ſtatim ea pax fiat, quæ ex Pontificis maximè ac Regum voluntate ſit, haud amplius ſe in mora futuros. Ea autem bello gerendo Senatus Veneti in Senenſes merita eſſe, vt conſtituendæ pacis, nullius magis eſſe arbitrium, cùm in ea vna ciuitatis ſalus atque exiſtimatio vertatur, quàm illius velint. Quæ cùm ita ſint, illius fidei ſe quam maximis in rebus habeant perſpectam, liberos, fortunas, ſalutem, dignitatem permittere: qua de re cùm in præſentia agatur, ne quando eius minus videatur rationem habuiſſe, æquum eſſe illum operam dare. Legatus plurimùm Senenſibus collaudatis, vt Ildibrandino quem ſatis ſciebat bello gerendo feſſum pacem atq; otium reſpicere, occaſionem aliquam eius tractandæ præberet: ad illum literas dat, quibus admirari ſe vehementer ait: cùm tanti ſe facere ſemper Senatus autoritatem oſtenderit, vt in illius fidem ſe nuper & clientelam tradiderit, ab eo Senatus militiæ ducem clarum hominem & ſingularis fidei catenis vinctum, ac teterrimo carcere incluſum retineri. Tantò autem grauius id ſibi atque acerbius accidiſſe, quantò ab eodem minus in alios ſeuitum ſit, quos bello captos miſſos extemplò fecerit. Si ea ſit illius ſententia, vt propterea quòd Senatui militarit, quæ illi res adiumento eſſe debuerit, plectatur, & ſi nulla ſunt huiuſmodi militiæ iura quæ homines colant, vt in captiuos & ſupplices ita crudeliter atque acerbè ſeuiatur: at tantam iniuriam non

Brun.

Brunoro magis quàm Senatui Veneto illatam, ne quando iacet ſe diu impunè tuliſſe operam daturum. Pro ſua in illum beneuolentia ſe illum hortari, ne quid in eum durius Senatus ſtatuere cogatur, vt Brunoro è cuſtodia emiſſo, more atque inſtituto militari, mitius certè poſthac humaniúsq; aliquanto cùm illo agat. Id ſi faciat, nulli eum magis quàm ſibi ſuiſque quibus eadem in bello pericula immineant, conſulturum. His ad Ildibrandinum literis datis, ſimul Antonio Petrutio ſcribit, vt ſi qua ſe illi occaſio det, aut Ildibrandinum aut Iacobum Vrſinū alloquendi, quemadmodum eſſe maximè è dignitate Reipub. ſtatuat, cùm his de pace agat: omnibus quidem rationibus diſſimulato cōſilio, vt caſu potius quàm conſultò in mentionem pacis incidiſſe videatur, pertrahere ad pacem conetur. Interea Ildibrandinus acceptis Legati literis, cùm iam anteà ſtatuiſſet, vbi tolerabiles ſibi pacis conditiones Senenſes offerrent, bellum finire, graue illud quidem & quod diutius trahere etiam ſi vellet minimè poſſet. Petrum Brunorum, per eum ſibi fore æquiorem Legatum in pacis legibus ſcribendis arbitratus, è cuſtodia emittit, adactum iureiurando, pro eo qui aduerſus ſe bellum gerat nunquàm poſthac in acie ſtaturū, nullius auſpicia, imperium, ſigna, qui eius quauis de cauſa hoſtis ſit ſecuturum: contrà ſi cui is arma inferat, gerenti bellum, armatum præſtò affuturum, ab illius ſignis nunquàm niſi ab eo commeatu accepto, diſceſſurum. In hæc verba iurare coactum quò arctius ſibi abſtringat, Franciſco eius filio nobilem Virginem ex Vrſina gente in matrimonium dat: atq; eo per cauſam nuptiarum apud ſe retento Patrem ad Legatum, quemadmodum poſtularat datis de bello & de pace mandatis, mittit. Ad hūc modum Brunorus liberatus, nihil prius antiquiúsve habuit, quàm vt Legatum conueniret, déque omnibus quæ cum Ildibrandino egerat, ſe illi ſimul & Senenſibus purgaret. Cùm in hoſtis poteſtate eſſet, metu mortis iniecto, iureiurando ſe adigi paſſum, cuius nulla religione cùm id per vim expreſſerit ab inuito & nolente, teneatur. Nam quòd de matrimonio non recuſarit, eodem ſpectare. Itaque ſimulac filius dimiſſus ſit, affinitatem illi re adhuc integra, renunciaturum. Quæ cùm ita ſint, nequando illi in

ſuſpicionem veniat minus diligenter illius mandata curaſſe, id quod haud dubitet fraudi filio fore: palàm quidem populo pacem, magiſtratui bellum ſuaſurum: eo enim penè confecto, eas pacis leges quas maximè velint, deuicto hoſti, id quòd honeſtiſſimum Reipu. & conducibile maximè ſit, impoſituros. His ita à Brunoro expoſitis, cùm iuncta cum hoſte affinitas leuiorem autorem eorum quæ ſuaderet, ac ſuſpectam poſtremò fidem feciſſet, minus aſſenſi Principes: quãdiu obuerſatus Senæ eſt, appoſitis clàm cuſtodibus, quæ ageret omnia ac quibus cum loqueretur, obſeruari iubent. Interea Antonius Petrutius Senenſium copias omnes contrahit, ac Soranenſium Pitilianenſiúmque agros igni ferróque vaſtare aggreditur. Eius ferociam vt reprimeret, Iacobus Præfecti filius, ſubitariam ac collectitiam oppidanorum manum oppido educit, atq; in noſtrorum conſpectum offert. Dat occaſionem colloquij Antonius per cauſam agendi aliud quæſitã: oblatam Iacobus non reſpuit. Ita data vtrinque atque accepta fide, in colloquium paucis comitibus aſſumptis, veniunt. Cùm haud facilè conuenire poſſe viderentur, pertinacius vtroque ſuum ius tuente, de communi ſententia, tota res ad Senatum Venetum reiicitur. Digreſſus à colloquio Petrutius, Legatum confeſtim de omnibus quæ acta erant, certiorem facit. Hortatur quoad fieri poſſit, Magiſtratui ſuadeat; Iacobo Vrſino, Ildibrandino ac Ludouico filio poteſtatem faciat Senam veniendi. Spetare enim Senatus autoritate interpoſita, facilius inter præſentes, ſublata omni verborum controuerſia tranſactum de pace iri. Nec ita multò poſt fide data, Iacobus & Ludouicus Senam veniunt. Principio Legato conuento, quantum ſibi Ildibrandinus de Senatu Veneto déque Legato polliceatur, quantaq; illius in Senatum obſeruantia & fides ſit, demonſtrant. Quòd verò Senatus tanta moderatio atque abſtinentia fuerit, vt dedentem ſe ſuáque omnia Ildibrandinum, haud eſſe accipiendum duxerit: qua in re viſus ſit dignitatis amplitudiniſque Vrſinæ familiæ, atq; adeò ſuæ virtutis & conſtantiæ rationem habuiſſe: non dubitare quin in hac ipſa pacis cauſa agenda priſtinam ſuam conſuetudinẽ & morem conſeruaret. Memorabant Petrum, Ioannem Paulum, Bertoldum

dum Vrſum alioſq; Vrſinæ familiæ Principes, quorum opera noſtra Reſpub. ſuo difficillimo tempore forti fidelíq; vſa eſſet. Cùm de pace vtrinque ingenti ſtudio ageretur; multa quidem tum à Senenſibus, tum ab Ildibrandino poſtulabantur, quæ ſalua dignitate minimè concedi poſſe viderentur. Ita per hæc partium ſtudia paci iniecta mora, cùm ſegnius omnia agerentur: Senenſes, ita falli poſſe Ildibrandinum arbitrati, diſſimulato prorſus pacis ſtudio, nouum militem repentè conſcribũt, ac ſi qui ex veteribus militia functi eſſent, iis quadrimeſtri ſtipendio perſoluto, arma equóſque attribuunt. Quæ vbi Ildibrandini Legati cognouerũt, cùm ſimul ab eo accepiſſent, indies arctius Soranum premi ac tormentis muros continenter quaſſari, ab Legato petunt, vt ſuſcepta Ildibrandini cauſa atque illius cognitis poſtulatis, quando eius rei tranſigendæ arbitrium penes illum ſit, eas leges pacis dicat, quas eſſe pro ſua fide & dignitate quàm æquiſſimas putet. Ita Legatus eius rei cognitione, mandante etiam Senatu, accepta, cùm inducias in menſem indixiſſet, quo tempore diſceptantes de ſuis controuerſiis Senenſes atque Ildibrandinum audiret, tandem his legibus pacem firmauit. Pax inter Senenſem Populum atque Ildibrandinum cæteróſque Vrſinæ familiæ Proceres perpetua inuiolatáq; eſto. Seruandæ pacis vadem vterque aut Pontificem Maximum, aut alium ex Italiæ Principibus, quem maximè velit intra quartum ab eo tempore menſem dato. Senenſes Ildibrandinum receptum in fidem omnibus viribus defendito. Si quis contrà, aduerſus Senenſes Senenſiúmve ſocios ducere exercitum per Ildibrãdini fines conetur, prohibeto, neq; eum pecunia, neque commeatu, neque milite iuuato. Hoſtes eoſdem amicóſque vterque habeto, bellúmque pariter gerito. Fœdus atq; amicitiam quam Ildibrandinus cum Alphonſo Rege iniit, Senenſis Populus pariter ratam habeto. Arcem Montis acuti Senenſi Ildibrãdinus reſtituito. Flagianum ac ſi qua ſunt caſtella reliqua ad Soranum excitata, Senenſis diruito, ſolúmque nudum Ildibrandino reddito. Victorium oppidum ex dodrante Senenſibus, ex parte reliqua Sacello Magdalenæ ab Ildibrãdino dicato ſacrum eſto. Captiuos vterque commutato: perfugas reſtituito. Ad hæc

Ildibrandinus argenti ſignati certum pondus quotannis, XVIII. Calen. Septemb. in Diuæ Virginis templum quod Senæ anguſtiſſimum à Senenſibus ædificatum eſt, honoris maieſtatiſque ſeruandæ gratia mittito. Hæc omnia ita acta tranſactáque ſine dolo malo intra XX. dies vterque præſtato. Per quem ſteterit, quò ea minus ad diem conficiantur, ei mulctam Legatus indicito. Pax in hunc modum ab Legato conſtituta, mox à Senenſibus & Ildibrandino approbata, ac iureiurando confirmata eſt. Iacobus deinde Vrſinus redintegrandæ amicitiæ cauſa habita apud Magiſtratum oratione, cùm illi amicè humanitérque reſponſum eſſet, diſceſſit. Hinc Legatus Antonium Petrutiũ, quem Caliſtus Pontifex Romam euocabat, monet, antequam eò proficiſcatur pacis conditiones impleat. Ita is omnibus, vt conuenerat tranſactis, vnà cum Iacobo Vrſino proficiſcitur.

Videntur nonnulla deeſſe.

EX EPISTOLA IACOBI CARDINALIS PICOLHOMINEI AD GREGORIVM LOLLIVM. DE ILDIBRANDINO.

IN re Ildibrandini comitis, de qua inter ſcribendum quaternæ literæ aduenerunt: cauſam ciuitatis pro viribus agam, & poſtulatis non deero. Sed indigna profectò res eſt, & ſtomachi plena: montanum latrunculum ſine virtute ac fide, oppidulum poſſidentem in ſaxo veluti nidulum affixum, vectigalem ſibi Senenſium Rempub. facere, Pontificis Romani & tot patrum altricem. Verùm pugnat cum neceſſitate indignatio, & cum ratione neceſſitas. Obſequens itaque tempori conſilium laudo, non tàm propter illum, qui omni beneficio indignus eſt, quàm propter eum qui hoc infame vectigal mediat. Communicaui cum oratore, qui hodie mecum fuit permulta, eúmque iis rationibus ad tractatum inſtruxi, quas charitas mihi patriæ monſtrauit. Cras quoque cum Theanenſi Cardinali & Senenſi conueniam, & quid agendum ſit inter nos ſtatuemus. Opera mea quantulacumque erit glorioſæ Pij noſtri memoriæ, & ciuibus ſuis & charis ſuis ſemper obſeruiet, &c. Romæ die XVIII. Ianuar. M. CCCC. LXV.

Videtur Pij Secundi pontificatu bello à Senenſibus inſtaurato, Ildibrandinus deiectus Principatu eſſe: Eodem mortuo ac timoris cauſa ſublata vir acerrimus, & minimè tantæ iniuriæ ferendæ par ad ingenium rediiſſe. Ita Senenſes, omnibus latrocinijs & excurſionibus infeſtis, de pendendo illi vectigali, quod Contarenus in principio libri ſecundi aſſerit, ac extremam ciuitati gerendi belli præbuiſſe, ægre coactos.

IACOBVS CARDINALIS PICOLHOMINEUS Gregor. Lollio.

S. D.

INtelliges ex literis Oratoris,quid Theanenſis ac Senens. Cardinales atque ego cum Pontifice Paulo egerimus, de re Ildibrandini Petilianenſis. Summa hæc eſt. Inuaſimus in arcem cauſæ ciuitatis,quàm inuadi maximè potuit. Facilem reddidimus. B. S. vt pro nobis futuram ſe dixerit. Oblatio Oratoris & noſtra non exceſſit ſexcentos, quales Senenſis vſus habet. Miſſura eſt nunc ad illum hominem certum,qui nomine ſuo caput aſperũ dolet, & acquieſcere faciat, ſummæ oblatæ. Si petis acquieturúsne ſit: quod dicam non habeo: meo iudicio ſi octingentos offerimus,acquieturũ puto: modò is inſanus non ſit, maſitque, vt vicinis incommodet, ſe iterum in diſcrimen adducere. Si conueniri modo aliquo poterit:in hoc perſeuerate, vt manu Pontificis res tranſigatur. Addo hoc,quia intelligo deſiderari à nonnullis: vt apud vos fiat. Leue conſilium eſſet, atque omni ex parte inutile. Indignaretur Pontifex,qui opera huiuſmodi laudi ſibi ducit. Non haberet firmitatem conuentio. Non eſſet prætextus honorificus ad excuſandum tributum. Non ſignificatio aliqua charitatis inter patrem & filium, quæ Pontifice decernente multa oſtendetur. Cum fide ſcribo: atque idem quod ſcribo Theanenſis & Senenſis putãt tenendum. Erunt cum his literæ ad matrem. Quæſo eas tu reddas,& conſoleris illam præſentia tua. Tu vale mi frater.

EX EPISTOLA EIVSDEM AD LOLLIVM CVIVS

Principium, Ad literas quæ, &c.

DE re Petilianenſi ſecuta ſunt, quæ per Oratorem nunciata iſthic iam eſſe exiſtimo. Satis cõtendimus Theanenſis & ego, vt is qui mittitur non mitteretur ad comitem: aut

aut ſi illuc ire iuberetur, non progrederetur ad vos. Affinis Ildibrandini & ciuitati veſtræ multis ex cauſis ſuſpectus miniſter: bonus iudicio noſtro non erit. Sed ſuaſio ſua vicit noſtra conſilia. Vtinam non ad commiſcenda, ſed ad concilianda quæ opus ſunt, venerit. Tu, vt per eum ammonui, vel propter Pontificem illi faue, vel ſi rem non probas, aut abito rus aut valetudinem ſimula. Non expedit tibi quātum intelligo, vt rediens ille qui te non amat, impugnaſſe conditiones, aut frigidè adiuuiſſe Pontifici referat. Romæ Septimo Febr. M. CCCCLXV.

Ex alia ad eundem.

Sed quid tibi venit in mentem homo ſenſate veriturum me poſthac ad te literas dare, propterea quòd magiſtratui eas oſtenderis, in quibus de tributo Petilianenſi agebā? &c.

IACOBVS CARDIN. PICOLHOMIneus Gregor. Lollio.

CRedo ſic eſſe vt dicis, Penellam Ildibrandini operatam veneno interitum Ludouici: qui vt peſſimè illam oderat, ſic minus ſuum in illam odium diſſimulabat. Hoc iudicatum eſt Romæ, hoc gentiles illius Vrſini factum nō diffitentur, cùm ad verum locuntur. Ex iis vnus ingenuè addit, admonitum dudum Ildibrandinum patrem huius periculi fuiſſe. Gentilis quoque & affinis idem putat & prædicat. Vetus hæc induſtria eſt ad tollenda impedimenta——concubitus. Sic iniurias ſuas muliebris libido vlciſcitur. Legiſti hiſtorias, ex antiquitate multa potes repetere, & ex noſtratibus audiſti complura. Scitum eſt illud ſatyricum, nemo vindicta gaudet magis quàm fœmina. Tempore ſcelus impium detegetur. In Euangelio Dominus: Nihil occultum quod non reueletur. Serui vt taceant, iumenta loquentur, & canes & poſtes & marmora. Interim nec omiſſum eſt quicquam ad purgandum obiectum Senenſibus crimen: nec omittetur. Dixi de hac re multa, multis in locis, nec deſinàm dicere quandiu opus cognouero. Orator qui ad excuſandū venit: non-

dum Pontificem adiit, nec me quoque in cauſa fuit Federici Aragonenſis aduentus, cuius honoribus ſunt dati hi dies. Perſoluentur omnia veritati & patriæ &c.

Ludouici Ildibrandini filij bis Cõtarenus meminit: ſemel cùm ait à patre obſidem datum Sigiſmundo Malateſtæ Copiarum Reip. Duci, cùm Senenſibus inconſultis, inducias in menſem cum Ildibrandino pactus eſſet: rurſus ſub finem tertij libri cum publica fide accepta, vnà cum Iacobo Vrſino, ad pacis conditiones accipiendas qua de re tum agebatur Senam contendit. Hæc de Ildibrandino huius viri teſtimonio accepimus quæ cum fide tibi lector, ex antiquo exemplari formis excuſo atque ad verbum deſcripta, retulimus. Quæ ſequuntur partim ad Euerſum Anguillariæ Regulum, partim ad liberos Franciſcum & Deiphœbum pertinentia ex Platina in Pauli Secũdi & Caliſti tertij vita, atque ex eiuſdem Cardinalis epiſtolis ſubiecimus. His autem quò legenti eſſent notiora, tanquam argumẽtum quoddam præpoſuimus, vt iam nihil à nobis omiſſum intelligas quæ in re eſſe tibi vſui aliquo modo poſſemus.

Euerſus Anguillariæ Comes, quod oppidum ſitum in ripa Sabatini Lacus XVI. milliario ab Vrbe abeſt, quòd aduerſus Nicolai Quinti Pontificis edictum Spoletanos cum Nurſinis bellum gerentibus armis iuuiſſet, aquæ & ignis interdictione primum iuſſus ab armis diſcedere, cùm non paruiſſet, eſt poſtremò etiã ab eo hoſtis iudicatus. Ita cùm à nullo maleficij genere in Pontificiæ ditionis homines, abſtinuiſſet, vſque ad Pij Secundi Pontificatum qui Caliſto Tertio ſucceſſit, in armis fuit. Suſcepturus mox Pius in Turcas expeditionem, ne quid, profecto ſe, ſuis infeſti relinqueret, conſtituerat bellum Euerſo inferre, atque eo aut interfecto, aut in poteſtatem viuo redacto, ex Italia ad bellum proficiſci. Id ita ſe habere affirmat quadam epiſtola ad Franciſcum Cardinalem Senenſem, qui poſtea Alexandro Sexto Pontifex ſuffectus, eſt Pius Tertius dictus, idem Iacobus Cardinalis. Pio enim properanti ad bellum graue nimis per ſe & diuturnum nihil aliud etiam agẽti futurum, expeditionem aduerſus Anguillarium, quæ eſſet plurimum moræ habitura oratione accuratâ diſſuaſiſſe. Nam in ea quæ ſequitur ad Gregorium Lolli

-lium, ait gratulatum ſe eſſe Pontifici Paulo, quòd Anguilla-
rios fratres hi Euerſi filij fuerunt bello perſequutus, eos mira
quadam felicitate viuos in poteſtatem redegiſſet. Ex horum
altero veriſimile eſt Dominicum Anguillarium natum eſſe,
quò deiecto Principatu propterea quod aduerſus ſuperio-
rum Pontificum edicta paterna oppida poſſediſſet, quæ illis
hoſtibus iudicatis abrogata eſſent. Innocẽtius Octauus Fran
ciſco Cybo adiudicauit: vt falsò quidam affirment, dotis no-
mine ei à Laurentio Medice, cùm illa emiſſet, attributa: Fran
ciſco enim nupſerat Laurentij filia, quæ eadem ſoror Leonis.
x. Pontificis fuit. Nam totam eam ditionem cùm Virginius
Vrſinus gentis Princeps de Franciſco emptam, eo iure quo
qui optimo poſſideret, tanquam ei id minus licuerit, nulla fa
cta à Pontifice poteſtate, ei Alexander Sextus, nobilitati Ro
manæ vniuerſæ, ſed Vrſinorũ maximè infeſtus, per vim ad-
emit. Extat verò adhuc apud Albericum Cybo Maſſæ & Car
rariæ Regulum, longè nobiliſſimum, Franciſci Nepotem; In-
nocentij diploma, quo ſunt illi ea oppida adiudicata. Hæc
quidem paucis de Anguillariis præfari libuit, quò magis ea
quæ Iacobus Cardinalis iis epiſtolis quas ſubiecimus com-
plexus eſt, lector perſpecta ac cognita haberet.

IACOBVS CARD. PICOLHOMI-
neus Gregor. Lollio S.

CONgratulatus Pontific. ſum de profligatis fratribus An-
guillariis & aperto ad Vrbem itinere: adieci quoque
quæ de Caco & Hercule appoſitè referebas. Grata fuit gra-
tulatio tua, occaſionémque mult. præbuit, de vtilitate con-
fecti negotij multa dicendi. Erat præſens Triuiſinus Præ-
ſul. Audiuntur cum voluptate quæ referuntur de rebus hu-
iuſmodi. Et certè diligentiæ Pauli aſcribendus eſt omnis ſuc
ceſſus: ita enim omnia inſtituit, ita per alterius rei ſpeciẽ di-
ſpenſas copias paſſim contraxit, vt ante illatum & confectũ
bellũ audiretur, quàm ſuſpicari poſſet quid eſſet. Eugenius,
Nicolaus, Caliſtus, Pius etiam noſter, totis ſuis Pontificati-
bus, hoc optauerunt: hoc iſte intra duodecimum diem pri-
mo anno Præſulatus abſoluit. Sublata eſt indigniſſima indi-

gnitas Romanorũ Pontificum, & abominatio ſedis, & querela totius orbis. Tu quoque nonnihil es aſſequutus qui ad eorum euerſionem, dudum intendens, odium tyrannorum non mediocre contraxeras. Ire deinceps, & redire, ac commorari Romæ ſine metu ac periculo poteris, &c.

IACOBVS CARDIN. PAPIENSIS *F. Cardinali Senen. S. D.*

COntendiſti à me ſæpius, vt breui epiſtola rationes eas colligerem quibus diſſuaſi olim, te audiente, bellum quod inferre optabat Pius Euerſo Anguillariæ comiti, malè per ea tempora de Eccleſia merito. Voluntati itaque tuæ, quantum potero, faciam ſatis: & quanquam dictorum meorum non ſatis inſtructa recordatio ſit, enitar tamen quàm plurimùm potero, in mentem redire. Die, quæ diſſuaſionem præceſſit, vocauerat, vt noſti, ad ſe ſanctiſſimus ille pater Nicolaum Cardinalem Theanenſem, Neapolionem Vrſinum, & Laurentium Ferrarienſem præſulem, qui ea æſtate exercitibus ſuis diuerſis in locis præfuerant. Tuam quoque dignationem, & Gregorium Lollium, ac me, licet vmbratilem, adhibere in conſilium voluit: ſcire *noſtris iudiciis* cupiēs, num hieme illa, quæ iam appetebat, *vel tolli* de medio Euerſus poſſet, vel ita in arctum reſtringi, vt ſe in bellum contra Turcos eunte: nil nouæ turbationis ab eo eſſet timendum. Angebant enim mentem cordati ſenis non ſolùm contumeliæ, in dies penè ſingulos Romanæ ſedi illatæ, dum modò iter, quòd à Viterbio in vrbē eſt, aſſiduis latrociniis complet: modò in ſubditos Eccleſiæ crudelitatem exercet: modò fodinis aluminis arma, & diſturbationem intentat: modò apertè cum hoſtibus ſentit: modò etiam veneno vitam ſuam, ſubmiſſis artificibus, petit. Sed metus ille imprimis premebat, ne per abſentiam ſuam, ſicut paucis ante annis euenerat, motum grauiorem alicubi ſuſcitans, omnia bello inuolueret, & ſanctæ expeditionis opus turbaret. Re igitur his conſultoribus communicata, petit (vt dixi) num ante nauigationem, quæ venturo Iunio erat futura, confici negotium poſſet. In ſententiam imus. Theanenſis & Neapoleo

durum

durum admodum laborem hunc eſſe dixerunt, aſpetitatem ineuntis hiemis, & locorum Euerſi difficultatem monſtrantes: quæ natura ſupra opinionem munita, etiam ille ex conſciētia vltionem expectans, proximis annis ſine intermiſſione, commeatu, armis, & propugnaculis ad reſiſtendum inſtruxerat: ſuadebant differendum bellum ad Veris initium, atque eo tempore tota poteſtate hominem inuadendum. Futurū enim vt milite in hibernis refecto, & pabulo iam vireſcente, validius, & ſine interruptione omnia fierent, plúſque ſucceſſus habitura eſſet dies tunc vna, quā nunc decē hiemales. Ventum eſt ad me, & iubeor iudicium dicere. Excuſo aliena eſſe hæc à ſtudiis meis: nullam vnquam me partem militaris diſciplinæ attigiſſe: inter atramenta, & calamos verſatum non plus de rebus bellicis poſſe differere, quàm olim diſſeruiſſet ineptus ille Phormio apud ſummum Imperatorem Hannibalem: credendū in his eſſe Neapoleoni, & Theanenſi, laudatiſſimis ducibus, quorum virtus proximis victoriis eſſet probata. Verùm militia omiſſa, vnum me cernere, in decernendo bello, quod putem grandis eſſe momēti. Indicta eſt inquā profectio tua Pater ſancte in Turcos, & commotæ ſunt nationes ferè omnes ad iter: creditúmque vbique rem agi ad verum: cùm tamen non deſinr, qui aliter opinentur. Burgundiæ Dux, vt audiſti, ad nauigationem ſe præparat, ſperans beatitudinem tuam impedimentis omnibus liberam vacaturam tantùm Fidei cauſæ. Annunciatores præclari huius operis quoquouerſus ſunt miſſi, & concionantur quotidie in populis, atque in hoc vno totam eſſe mentem tuam vociferantur, Fideles verò ipſi iam per ſuaſi, ſtudio ſe in armando milite pecuniam pendunt. Mox itaque, vt inchoatum bellum in eccleſiæ viſceribus, & pene in portis vrbis audierint: dubitantes, ne hac retentus neceſſitate, non excedas Italia, tepidius agent, quæ nunc ſpe tranſitus cum ſtudio apparant. Nec tamen deerunt, qui deſiſtant omnino. Maligni, & pſeudochriſtiani, expeditionem hanc odientes, adiuuabunt ſuſpicionem conceptam. Et diabolus ante omnia, tanquam Leo rugiens, & circuens, ſemper profectioni ſanctæ infeſtus, mille artibus inſinuabit ſe mentibus hominum, eáſque à nobis auertet. Tempus ad diem nauigationis

eſt breue, vt vix magno ſtudio parati eſſe ad præſtitutum ter minum poſſint, nedum in hac ſuſpenſione animorum inſtru ctum quicquam futurũ ſperemus: vbi verò ierimus: & ſi nos non ſequantur, intelligis quid mali ſequatur. Propoſitus, repromiſſúſque deficit fructus, & ignominia ſempiterna Romanæ ſedi paratur. Hæc tu animo voluens ſapiẽtiſſime Pontifex cogitatione tua expende, vtrum magis ſit attẽdendum, incertúmne ab Euerſo periculum, quod tamen non niſi rem tẽporalem attingit, certa iactura publicę cauſæ complectens religionem noſtram, & nos, & vniuerſalem Eccleſiam. His dictis Dignatio tua, quæ in dicenda ſententia proxima erat, conſyderanda multum hæc ipſa affirmauit: & fidem fecere Ferrarienſis Præſul, & qui argumentis pluribus iudicium approbauit Lollius noſter. Motus ad hæc Pontifex, vt vidiſti, & ad ſe reuerſus: Conſyderaui (inquit) hæc omnia, & hãc vnam difficultatem præcipuè attendo. Theanenſis, & Neapoleo etiam multi facienda dixere. Ille tamen tollere è medio peſtem hanc cupiens, & publicis nihilominus rebus proſpicere, paululum vltra excogitans. Quid, inquit, ſi rationem hãc ineamus, vt inſtructa omnia relinquamus ad bellum, & tamen non anteà patiamur indici, quàm claſſem ſoluerimus: num via hac hominum opinionibus, ne nos retractum exiſti ment, & futuris motibus ne ab Euerſo eueniant, ſatis proſpi citur? Cùm reſponſum eſſet à primis duobus, quos dixi, ſatis ſine dubio proſpici, atque hanc vnam viam patere ad perdendum ſine ſcandalo hominem: non rogatis vltrà ſententiis, ſed ſufficere horum auctoritate exiſtimans, in hoc conſi lio conſtitit. Nox multa iam erat, & Pius defeſſus. Diſcedimus omnes, cùm facultas dicendi nulla nobis data tũc eſſet. Cogitans verò ego poſtmodum intra me, & continuò magis attendens damnoſum conſilium, ponénſque ante oculos imaginem malorum quæ ſecutura hinc præuidebam, conſti ſtitui quam benemerenti patri pietatem debebam, hanc intrepide ſoluere. Itaque poſtridie ſumpta opportunitate, ad eum veniens, & venia impetrata dicendi quæ intelligerem ſalutaria, diſſuaſionem in hunc modum ſum orſus. Heſterna tua deliberatio Sanctiſſime Præſul eatenus mihi placet, vt eam Euerſus intelligens, in augenda defenſione ſe interim

maceret, & pecuniam minuat, & ſuis ſubditis in diem grauior fiat. Si vltra progreditur, detrimentoſa multùm eſt meo iudicio, & placere non poteſt. Per exterminationem huius duo quæruntur à te, quies Eccleſiæ, & ſecuritas fodiendi aluminis. Vereor ne, ſi bellum incipimus, neutrum aſſequamur, & incidamus in turbationem omnium rerum. Si præſens futurus hic eſſes, nil deſperandum putarem. Sedes tua pro magno nobis eſſet exercitu. Bello proximo hoc ſumus experti, cùm Vrbem penè amiſſam reſtituit reditus tuus. Verum cùm aberis in longinquis agens, ſenties vulgatum eſſe verum prouerbiũ: Eum qui procul ab oculis ſit, procul quoque eſſe à corde. Multíſque quos metus nunc tenet præſentiæ tuæ: animum eſſe audies ad conturbanda omnia, quaſi ſuo poſſeſſore iam vacua. Hoc itaque incommodum primo loco pone. Difficultatem deinde hanc adde, contemnenda non eſſe caſtella & arces Euerſi, ſicut heri audiſti, natura, & ſtudio multùm munita: & operoſam valde expugnationem illorum futuram. Si ergo, vt tibi ſtatutum eſt, ſtatim poſt nauigationem tuam inferenda ſunt arma: conſydera quid reliquum ſit æſtatis, ad conficienda quæ poſtulas. Eris Anchonæ ad Iunij extremum, niſi in celerando labefactare magis valetudinem velis. Ibi antequam triremem inſcẽdas, Iulium credo totum cõſumes: dum claſſis remige & pugnatoribus erit complẽda: & Venetorum Dux expectandus, & alij præſtolandi, qui inſtructas triremes ad te ſunt conducturi. Menſes, vt vides, ad ſummum quinque ad belligerandum ſupererũt. Vltra miles noſter cõtineri in caſtris non poteſt. In hybernã ſi nõ ducatur, ipſe ſuo imperio ducitur, nõ ſatis intelligere poſſum, niſi deus miraculũ faciat, quo pacto tot caſtella, & arces, & oppida impigerrimi hoſtis ac tantis munita præſidiis, tam breui ſpacio in poteſtatem poſſis redigere. Cõſurgit hic mihi dubitatio multa, multúſq; metus: ſi enim vna expeditione Euerſus nõ perditur, res noſtra in diẽ deterior, ſua per hoc melior redditur. In dilatione ille ſalutem poſitam cernens id extremè conabitur, vt in hiemem bellũ trahatur: cuius beneficio colligendi ſui ſit copia, & parandi adiutores in annum venturum. Audi patienter quid vltra conſyderẽ: quicunq; ex cruceſignatis venturi ſunt tecum, & nondum venerunt, cùm

nauigabis,audientes bellum in locis Eccleſiæ geri, & exercitum tuum aduerſus chriſtianos pugnare,cogitabunt quod heri dicebamus eſſe cauendum. Tutum ſibi iter ad veniendum non credent: nec putabunt totis viribus tuis in Chriſti cauſam deſcendi. Cum paucis comitatus: alios domi ad digladiandum relinqu as.non omnes neceſsitatem hanc tuam intelligent,nec belli cauſam attendent.Publicā enim opinionem ſequuntur populi:& ex illa motus animorum vt plurimum capiunt. Leue erit:quod mentes ad bene operandum non ſatis firmatas poſsit auertere.Audiemus hos non venire quos acceperamus venturos.Illos ex via redire,qui iam erāt iter ingreſsi:vbique verò ſuſpenſionem plurimam eſſe.Grande hoc malum erit ſanctiſsime Præſul,grandis calamitas,noſtra occaſione tantum præſidij amitti.Ad aliud tranſi,&intra te cogita: vnde parari abſenti tibi ſubuentionem, & ſtipendium poſsis.Gallia adiumenti nihil porrigit.Vtraque Hiſpania nihil:Britannia nihil: Germania, & tranſalpinæ nationes præter militem,qui crucem aſſumet,etiam nihil. Italiæ quanta habenda ſit ſpes:tu ipſe ſatis cognoſcis.Mediolanēſis Dux ex ſuffragiis,quæ per miniſtros tuos ad cauſam hāc colliguntur,armat ipſe quos eſt miſſurus cum filio. Idem Florentini, Dux Mutinæ,Senenſes,Lucenſes,Bononienſes,& Mantuanus Marchio agit quiſque vel triremes inſtructas, vel armatum militem mittit. Ianuenſis Ciuitas alienæ ditionis iam facta:pendere quicquam non poteſt. Regnum Ferdinandi bello ſexennali afflictum terremotibus inauditis, peſtéque & fame prope exanime: non habet quod tribuat. Veneti cauſam ſuam agentes, aliorum implorant ſubſidia. Solùm patrimonium ſedis tuæ hucuſque te aluit,&impenſam tulit, quæ in conſtruenda claſſe eſt facta. Expertus quotidie es quam grauatè ad primam cōtributionem acceſſerit, quanta coertione fuerit opus: vt quod propter Deum non facit, propter temporalem pœnam impleret. Præſente Beatitudine tua patre & domino, in oculis ſic eſt reluctatum. Quid credis egreſſo Italiam, eſſe facturum? Si qua in hoc ſpes eſſe poterat reliqua: tota erat in quiete rerum ac pace. Neſcio enim quo pacto bellum nobis gerētibus ſuperbiunt ſubditi noſtri, & ad Præſulum mandata obdureſcunt. Hoc

procul

proculdubio eueniet magis:audito motu in Euerſum. Si indicetur ſecunda axactio, importabile onus clamabunt:ſi ſeuerius à quæſtoribus noſtris agetur, miram vbique contumaciam audies. Non proderunt ſpirituales pœnæ, ac temporales. Vis ſola quæ poſſet pertinaces inducere, adhiberi non poterit, copiis noſtris bello implicatis. Atque ita,ſi rectè attendimus: ſubuentio omnis tibi ac nobis eripitur. Sed vide quantum vbique incendium ex hac vnius loci flamma exurgat. Ad præteritam afflictionē, non ad præſentem opinionem reſpicio. Bellum in hiemem productum, continuari in æſtatem ſequentē erit neceſſe. Conabitur interim hoſtis (vt eſt ſemper ad perniciem ſolers) pluribus in locis nouos metus inducere, vt ad plura diſtracti, minus efficaces ad ſuam oppugnationem reddamur. Habet, vt noſti, intra Eccleſiæ viſcera multos ſceleris ſui affines pro malis & ipſi pœnam timentes: cum quibus occultis fœderibus eſt ſociatus. Ij ſatis noſcentes ſublato Euerſo, mox ad ſe calamitatem venturam: quacunque illi poterunt ratione ſubuenient. Ad hæc Vrbem Romā in factiones diuiſam relinquimus, & infeſtam nobis propter diſceſſum. Multorum animi, qui Dominatum in locis proximis tenent, ſunt ſatis offenſi. Populorum quoque ferè omnium mentes vel nobis, vel conuicinis ſunt parum pacatæ. Vbique vlciſcendæ iniuriæ voluntas accenſa: ad quàm retegendam illa vel maxima opportunitas aderit: ſi exercitum Eccleſiæ vno in loco videant occupatum ne ad coërcendos motus ſe poſſit impertiri. Videbis GentilemSalenſem actum à te in exilium ſine mora huc reuolare, & cum conſpiratoribus quos iam ſumus experti, in repetendis quæ amiſit turbas nobis excire. Sabellos & Columnenſes moliri multa intelliges, vt recuperent caſtella, quæ ademiſti. Idem de Nobilibus audies Arcis Canalis, non erit commune, non oppidum de confinibus diſſidens: quòd per opportunitatem abſentis Principis, & occupati exercitus in contentionem non veniat. Cernimus præſentes quid agant Nurſini, Caſiani, Spoletini, Aſſiſini, Anconitani, Exini, & plures huiuſmodi. Audiemus nimirum abſentes congeminari eorum proteruiam. Iam verò de Malateſtis nil dico. Erramus vehementer, ſi in tanta opportunitate eos cre-

dimus dormituros. quod poterunt, temptabunt ipſi per ſe: quod non poterunt, molientur per alios. In oculis noſtris cum contumelia noſtra adiuti ſunt hactenus: procul ab oculis etiam adiuuabuntur cum damno. Periculum eſt ne non modò tam grãde dominiũ, quod eſt recuperatum Eccleſiæ: ſed quod datũ erit nepoti Antonio, vna rebellione ad vomitum redeat affectu ſubditorũ, qui eſſe ad Dominos veteres, vt plurimũ ſolet, imprimis hoc operãte. Addo, quòd Senogallia propter æſtimationẽ noſtrã vulgari non vellem & tibi dico, vt Chriſti Vicario. Reductæ ſunt nuper ad gremiũ tuũ ciuitates nonnullæ, & oppida, quæ ad fines Campaniæ ſunt. Cum his quoque Terracina vrbs à manibus Ferdinãdi ante erepta. Si non putamus hanc nouam poſſeſſionem noſtram Regi dolere, & illum de recuperatione iam cogitare: rudes admodum ſumus. diſſimulat nunc indignationem ſuam, egẽs opis Eccleſiæ: ſed portui iam ex tempeſtate appropinquat, ac hoſte Gallo penè excluſo ditatur, atq; augetur. Non ſcio quantum de gratitudine cogitet. Magis benigni homines in metu ſunt, quàm in victoria grati. Intuens ille te longè abeſſe, exercitũ tuum in euertendo Euerſo ſatagere, forſitan pudore victo, vel rem tranſiget ipſe, vel tranſactores rei occultè parabit. Miniſtri ſunt ei multi: quales agnoſcis. Cùm illi poſtmodum ſuccenſebis, & factũ expoſces: aut reditum ad ſe voluntarium illorum populorũ cauſabit: aut imminentem ad Gallos defectionem, niſi præueniſſet ipſe, monſtrabit. Atque ita ſummo dedecori noſtro, ſumma quoq; accedet iactura. Ad ſedanda hæc mala ſi totis copiis erit eũdum, neceſſariò relinquendus Euerſus: ſin partitis, differenda in longius debellatio eius: ſin verò vt debelletur, ſinendi illi inter ſe concertare, omnia iam incendiis, & latrociniis videbis cõpleri. Ex tota Italia partim ob ſpem prædæ, partim ad merendum ſtipendium, perditi homines in patrimonium noſtrum conueniunt. Ita redditus Fiſci tui, qui diſceſſu ipſo labefactãtur permultum, his conflictationibus ad nihilum venient, & allumen inuentum confici deſinet. Grandis iactura hæc, Pater Sanctiſſime: ſed grandior meo iudicio quæ ex his ſequitur. Damnabitur vbique Eccleſiæ Romanæ conſilium: quo in tantam diſſipationẽ ſit ventum. Ridebimur vt pueri,

qui

qui non ſatis habentes procul à domo contra Turcum bellare ſupramodum potentē: vno etiam tempore nouos hoſtes quæſierimus domi, quibus ingratus eſt hic tuus diſceſſus: grata erit turbatio hæc, atque vt te in Italiam reuocent, maioris incendij miniſtrabunt materiam. Dolebunt vehementer his motibus Veneti: quibus pax noſtra, & poteſtas omnis noſtra eſt ſæpè promiſſa. Burgūdiæ Dux omnia querelis implebit, aſſerens ſe ab Eccleſia non tantū iuuari, quantum eſt creditum, & tuas epiſtolas proferet: in quibus magnorum auxiliorum illi ſpem præbes. Tum magis hoc fiet, ſi propter turbationem huiuſmodi præcludetur cōmeatuum via: quorum procuratio etiam pacatis rebus eſt multum difficilis. Nec dubium quin horū copia vel inopia ſuſcepti ſtet: cadatq; omnis conditio. Rarò enim quia non ſint arma, diſcedit miles à bello. Cōparari illi vbiq; facilè poſſunt. Semper fames vel diſſoluit exercitus, vel armat in Duces. Nec tu mihi ad ſolitum argumentum refugias. Sufficit exemplum meum: & profectio mea ad expeditionem hanc alios trahit. Tibi enim probari forſitan hæc ratio poteſt: ſed aliis non item probatur. Primùm enim non hoc tantū eſt repromiſſum, maiora multò Burgūdiæ Duci, & Venetis pollicitus es. Deinde Dux ipſe cùm vouit ſe in Turcos iturum, ſi magnus aliquis Princeps comitem ſe ſibi adiungeret: non hoc cauit, vt comitatu illo honorata eſſet tua profectio. Satis enim honoratum eſt quicquid tale pro Chriſto ſuſcipitur: ſed id voluit vir præclarus, & in magnis verſatus: vt quando vires hoſtiū ſummæ haberentur, & ſolis ſuis debellari eas diffideret: præſertim tam longè à patria, ſuffragiū potentiæ, non dignitatis ornamentū ſibi aſciret. Hoc expectat Princeps ille à te: hoc deeſſe cùm ſentiet, fruſtratū ſe opinione clamabit. Magnum eſt nomē Eccleſiæ: diuitiarum opinio multa. Qui vidit apoſtolicā ſedem bellum vno tempore in Regno, in Latio, in Vmbria, in Flaminia potenter geſſiſſe & vbique aluiſſe exercitus: maiora his nunc pro Fide expectat. Quæ cùm non apparebūt, vel auaritiæ, vel negligentiæ, vel inconſiderationi noſtræ aſcribet, quod ſi ſtatū Eccleſiæ in pace relinquimus: incommodorum quæ dixi magnā pars tollitur, nec ita frequens erit locus querelis, quod ſi etiā per occaſionem

abſentiæ tuæ exoriretur turbatio aliqua, quam Deus prohibeat: excuſata eſſet omnibus tua neceſſitas, ſi non quantum exigitur, operareris pro Chriſto. Verũ ſi culpa noſtra in hæc mala veniſſe putabimur: quid nos à maledictionibus proteget? Acrius in nos, quàm in Turcos odium accẽdetur. Mens non improuida cogitare omnia hæc: & timere facilè poteſt. ſed mihi dicet forſan tua Dignatio, Incertum eſt Papienſis, an iſta ſint euentura, quæ dicis. Nimium credis iudicio tuo. Fateor incerta eſſe quæ dico: ſed incertum quoque eſt tibi non futurum quod dico. Ex præteritis ſapiens eſſe ſolet iudicium. Tum in dubiis tutiorem partem amplecti ſemper prudentis eſt habitum. Memoria repete bellum: quod proximè eſt geſtum. Eius remetire initia, & progreſſum attende. Intelliges vno ex igne, quod antè dicebam: multa incendia grauiter excitata nõ ſolùm in diuerſis tui patrimonij locis, ſed in medio quoque Vrbis Romanæ, atque adeò ante fores palatij tui, cùm nec dies nec noctes præſidia publica & tecta noſtra ab iniuria nos tutarentur. Non debemus, Beatiſſimè Pontifex, his ſanctis temporibus occaſionem ſcandali dare. Contra infideles euntes, parcere Chriſtianis nos conuenit. Ad id meo iudicio omnis tua cura eſt intendenda: vt nobis extra bellantibus domi ſit quies: ne ſub vnum tempus diuerſis laboremus in locis: & tollere leuius malum quærentes, incidamus in grauius. Grandia pro Chriſto ſuſcipis ſine dubio incõmoda. Is ipſe ſenex & æger, trahis tecum fratrum tuorum collegium. Minuis in immenſum redditus tuos. Spiritualem, & temporalem poteſtatem Eccleſiæ, millæ periculis ſubiicis. Omnia perfers, vt placeas Creatori. Ammiſceatur hoc vnum incommodum cæteris. Alioquin ſi non ammiſcetur, maiorum incommodorum materia: vt ſinamus hunc imperitum hominem impunè abire, & reſeruari in aliud tempus iuſtam de eo vltionem. Deus qui intelligit omiſſam propter ſe occaſionem præſentis vindictæ: nouam poſthac occaſionem præſtabit, non minorem præſente. Interim paretur for is exercitus: cuius metu contineatur audacia: quique ad opprimendum ſtatim eat quicquid ſiniſtri alicubi oritur. Seruentur, quæ parta ſunt hactenus magnis laboribus. Pacatis nedum turbatis rebus, ad ſeruand

uandum perdura. Continuetur hæc noſtra tranquillitas: vt ſicut euntes rem omnem ſedis pacatam relinquimus, ſic redeuntes inueniamus pacatam, & poſt labores quietem non bellum agamus. Hæc ſunt, mi domine, quæ patri noſtro, me dixiſſe tunc memini. vberior diſſuaſio fuit, ſed omnium, vt dixi, recordatio non eſt explicata: magis vt ſatisfacerem tibi quàm vt futurum quod velles conſiderē, hæc repetij & ſcripſi. veniam dabis memoriæ, quæ vt cætera, ipſo tempore carpitur. Tantū autem, ſicut tunc cognouiſti, tribuit Deus conſilio ſerui fidelis, vt feruor ille Pontificis, qui tantopere in Euerſum videbatur accenſus, his dictis conſederit, & ad te méque conuerſus, ſic quoq; & cogitaſſe, & futurum eſſe ſe dixerit. Ridenſq; addiderat, Gratias Euerſus habeat Turco. Beneficio illius impunitatem fert ſcelerum, & ab exitio quod impendebat eripitur. Vale.

EX ALIA EIVSDEM EPISTOLA AD PAVLUM *Secundum Pontificem.*

SEd tu quoq; ô Pontifex, dic quæſo, num proximè Euerſanos fratres Deiphœbum, atq; Franciſcum, tibi illudentes, publicúmque ad te iter claudentes, ducatu Neapoleonis intra duodecimum diem omni tyrannide deiecisti? capto eorum altero, quem & nunc in vinculis habes?

EX PLATINA IN VITA PAVLI *Secundi.*

INterim verò cùm Ferdinādo in animo eſſet eos bello perſequi, & potiſſimum in Regno ſuo exiſtentes, qui dum à Gallis premeretur à ſe defecerant, miſiſſentq; copias quaſdam ea mente, vt Ducem Soranum adoriretur: Pontifex diuertere hoc bellum cupiens, Archiepiſcopum Mediolanéſem eò properè miſit oratum: vt copias illas, quemadmodum ratione feudi debebat, ad ſe mitteret: quod ſibi in animo

mo eſſe diceret Comitis Euerſi filios, Eccleſiæ nequaquam obtemperantes è medio tollere. Nam eo ferè tẽpore Euerſus Comes moritur, quo Paulus Pontifex creatus: corpusq; eius delatum Romam in Baſilicam Sanctæ Mariæ Maioris ſepelitur. Rex itaque acerrimus Deiphœbi hoſtis, quippe qui ab eo ſuperiore bello inſidiis, veneno, & armis petitus fuerat, copiarum ſuarum Præfectis mandat, vt primo quoque tempore proficiſcantur, quo Pontifex ire iuſſerit. Antea enim Deiphœbum & Franciſcum ad ſe vocatos monuerat, vt & iter tutum à latronibus ſeruarent, ne Romam aliunde venientes, in ipſis propè vrbis Romæ portis ſpoliarentur: vtq; Securantiæ Præfecti —— quondam filio Caprarolam, quod oppidulum eſt, redderet, cùm omnia ferè ipſius Præfecti bona poſſiderent. Vtrunque verò non modò facere recuſarũt, verum etiam minas addidere, iactitantes ſe Euerſi comitis filios eſſe, nec laceſſentibus parſuros. Tum verò Paulus clanculum paratis rebus omnibus ad bellum neceſſariis, ſuperuenientibus etiam Regiis copiis, x v. die poſtquam inchoatum eſt, bello eos incautos & nil tale opinantes oppreſſit: redactis in poteſtatem nouem caſtellis: quorum de numero aliqua ita munita arte & natura erant, vt vix opera hominum expugnari poſſe viderentur. *Deiphœbus* autem veritus ne captus ad Regem mitteretur, ſalutem ſibi fuga quæſiuit. Capitur autem Franciſcus frater cum filio & quinquennio in arce Adriani detentus, demum creato Xyſto, liberatur.

IND

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM, QVAE IN HISCE TRIBVS LIBRIS CONTINENTVR.

A

Aeneas Syluius Senenſis ſuis ciuibus pacis autor. pag. 85
Albericus Cybo Maſſæ, & Carrariæ Princeps. 95
Alexãder Sfortia, ob non ſoluta ſtipẽdia Florentinos mercatores iter habentes diripit in Parmẽſi agro. 26
Alexander Sfortia fratris ad Venetos Legatus. 11
Alexander Sfortia Piſaurenſ. Regulus. 18
Alphonſus Rex incumbentibus cæteris Italiæ Principibus ad pacẽ inclinat, Ioannis Mauri Legati Veneti opera. 52
Amedeus, & Conradus aduenientes Euerſo in Vmbriam auxilio cum equitibus M. CCC. peditibus CCC. fuſi à Legato. 35
Angelus Ronconius capite plectitur quòd vnus è Põtificiis ducibus diceretur: Euerſum miſsũ feciſſe. 34
Anichinus Corſus pirata à Regiis captus. 48
Antonius Petrut. Senẽſium in exercitu Legatus. 38
Antonius Petrutius ab Ildibrandino inſidiis interceptus cladem accipit. 45
Antonij Foreſtæ virtus in prælio reſtituendo. 44
Argentarius Mons. 48
Aſtorgius Fauentinus Regulus. 18
Auguſtinus Placentinus bellicarum machinarum magiſter. 15
Auguſtini Placentini tormẽtorũ magiſtri mira ſolertia. 73.74

B

Bartholomæus Coleonius copiarum dux tranſire ad Venetos à Sfortia conatur. 20

Borſius Mutinenſiũ Dux. 39

Boſius Sfortia Franciſci frater Scantuanum in Senenſium finibus poſitum oppidum obtinebat. 50

Bratius Ballionius copiarum Pontificiarum ductor. 33

C

Caliſtus tertius Põtifex creatur maximè Alphonſi Regis gratia. 82

Cardinalis Firmanus de pace Legatus ad Alphõſum à Pontifice miſſus. 52

Carolus Gonzaga Laudem oppidum ditionis Sfortiæ facit. 11

Carolus Campobaſſus. 23

Carolus Campobaſſus ſummæ exercitus Senenſium præerat. 36

Carolus Campobaſſus Senenſibus ſuſpectus. 46

Carolus Cãpobaſſus tollendæ ſuſpicionis cauſa militem in expeditionẽ educit. 48

Carolus Gonzaga miſſus à Senatu Veneto Senenſibus auxilio. 49

Carolus Gonzaga cum Sigiſmũdo communia conſilia habet, & à Senenſibus deficit. 69

Carolus Gonzaga Orbetellum oppidum Senenſium vi capit. 60

Caroli Gonzagæ Crudelitas. 66

Carolus à Legato caſtigatus obiecta diluit. 67

Carolus Gonzaga purgandi ſui cauſa, atq; ignominiæ deprecandæ Senam concedit. 75

Carolus Gonzaga venia impetratã, cum Senenſibus redit in gratiam. 76

Claſsis Regia diſiectam claſſem Genuenſium tempeſtate ad Circeũ montem incendit. 48

Cluſium Hetruriæ Vrbs vetuſtiſſ. Porſennæ quondam Regia æmuli Romani nominis. 7

Concio Legati apud Senenſes. 18

Coſmus Medices diſſentiente ciuitate bellum ſuadere conatur. 19

Coſmus cõcionatur Florentiæ, ac populũ ad bellum hortatur. 19

Coſmus pollicetur ſe priuata ſua pecunia ſtipendia militibus ad diem repræſentaturum. 19

D

Deiphœbus Euerſi Anguillarij filius. 94. victus & profligatus captusq; in poteſtatem venit. 95

Dominicus Anguillarius ab Innocẽtio principatu priuatus. 69

E

Euerſus Anguillariæ comes à Spoletinis mercede conductus. 33
Euerſus à Nicolao Pontifice hoſtis iudicatus quibus de cauſis. 33
Euerſus à Iuuando Ildibrandino bello domeſtico appetitur. 34
Euerſum Pontifex armis perſequitur. 34
Euerſi duo generi in Tyberim proiecti. 35
Euerſus Anguillariæ comes verum in bello laceſſendus Pius Pontifex cunctatur. 96

F

Federicus Vrbin. Princeps Regis exercitus dux. 7
Federicus poſtulanti Senatui recuſat militare Picinino exercitus duce. 10
Ferdinãdus Calabrorũ Dux Alphonſi Regis filius. 7
Ferdinandi Calabr. Duc. laudes. 19
Ferdinandus Senenſes hortatur ne paci aſſentiantur. 43
Ferdinandus metu Genuenſis claſſis ſe Groſſeto oppido includit. 32
Ferdinandus non tanquam victus ſed victor magno plauſu atque ouanti ſimilis Neapolim inuehitur. 140
Florentini Venet. & Senenſium hoſtes. 1
Florentini conſilia agitãt de Lucenſium ac Senenſium Vrbe occupanda. 13
Florentini Hetruriæ imperio ſe imminentes. 13
Florentini ſæpe à Senenſibus victi. 13
Florentini noctu Senas profecti ſuburbium incendunt. 14
Florentini exercitus duces legatum conantur [illegible]ralibus patriæ abducere.
Florẽtiæ tumultuãtur ob immoderata ducum poſtulata. 8
Florentini expoſtulantibus Senenſibus ſuos edicto propoſito vetant [illegible] militare. 29
Florentini patiuntur in ſuis oppidis militem ab illis cogi. 29
Fœderis conditiones inter Venetos & Alphonſum Regem. 9
Franciſcus Contarenus iuriſconſ. Legatus à Venetis deſign. 1
Franciſcus Sfortia Venet. hoſtis. 2
Franciſci Sfortiæ in Venetos iniuriæ. 11
Franc. Sfort. Mediolano potitur.

tur. 12
Franc. Sfort. Venetum Legatum Mediolani crudeliſſ. interficit. 12
Franciſcus Sfortia Senenſes ad pacem hortatur. 30
Franciſcus Euerſi Anguill. filius captúſque in poteſtatem venit vict. & profligatus. 94.95
Franciſco Cybo Dominici Anguillarij oppida adiudicata. 95
Genuenſium claſſis ad Talamonis portũ appulſa. 32
Genuenſium claſſis à Regiis ad Circeum montem incenſa. 49
Gibertus Corrigius copiarũ ductor magni nominis à Senenſib. cõductus. 39.40
Gibertus Corrigius à Senenſibus ſummæ rerum præficitur. 79
Ghinus Bellãtes curat ſigna proferenda quæ Senẽſes olim Florent. deuictis retulerant. 14
I
Iacobus Picininus Veneti exercitus dux in Inſubribus. 9
Iacobus Ferrarius. 23
Ildibrandinus Vrſinus quibus de cauſis arma Senenſibus intulerit. 82
Ildibrandinus maritimam Senenſium oram populatur. 29
Ildibrandinus hoſpitio erat Florentinis & cognatione iunctus. 29
Ildibrandino illatæ à Senenſibus iniuriæ. 29
Ildibrandini Scriba ad militem conducendum miſſus in Vmbriam inſidiis exceptus & Suanæ in cuſtodiam traditus. 30
Ildibrandinus Montis Acuti arcem occupat. 31
Ildibrandinus à proceribus Vrſinæ familiæ opem implorat. 40
Ildibrandinus Senenſes prælio vincit. 44
Ildibrãdinus ad Suanam cladem accipit, prælio victus. 73
Ildibrandinus violatis induciis Petrum Brunorum & filiũ intercipit, ac vinctos catenis in cuſtodiam tradit. 78
Ildibrandinus ſe ſuáque omnia Senatui Veneto permittit. 80
Ildibrãdini auunculus in fruſta à Senenſibus diſſectus. 29
Ildibrandini ſcriba dimiſſus. 30
In Ildibrandinũ contumelioſi Senenſium decreta. 31
Ildibrandini virtus in Sorano defend

defendendo. 35
Ildibrand. militum audacia. 55
Induciæ ſiunt inter Seneſes atque Ildibrandinum 77
Ioānes Maurus Venet. Sen. ad Alphonſum Legatus. 2
Ioannes Maurus Alphonſum Regem recuſantem ad pacem inducit. 52
Iulius Cæſar Camertiū Regulus. 33
Iulius Cæſar Camert. Regulus à Senenſibus conductus. 39

L.

Legatus Pontificis Senæ agit de pace cum Ildibrandino facienda. 38
Legatus proficiſcitur ad bellum. 2
Legatus incolumis ad exercitum venit & Cluſium proficiſcitur. 7
Legatus ſe cum Federico & Ferdinando coniungit. 8
Legatus Senenſes hortatur ad bellum cum Rege & Senatu aduerſus Flor. capeſſendum. 10
Legati callidum conſiliū ad hoſtium inſidias vitandas. 4.5
Legato inſidiæ ab hoſtibus ſtruuntur. 4
Lucenſium vrbem inuadenti 2
di conſilia à Sfortia & Florent. inita. 12
Ludouicus Ildibrandini filius à Penella patris pellice veneno ſublatus. 93

M.

Malateſta Ceſennat. Regul. 81
Marcus Aurelius vir perdoctus à Veneto Senatu ad Alphonſum miſſus. 23
Mediolanum etiam Legati tempore belli ſeminariū. 11
Michaël Cotiniola. 18

N.

Neapoleo Vrſinus in Alphōſi exercitu Dux. 23
Neapoleo Vrſinus Ildibrandino auxilio venit. 76
Nicolai Pontificis morte pacis conſilia inter Ildibrandinum & Senenſes intermiſſa. 78
Nurſini cum Spoletinis bellum gerunt. 33

O.

Octauianus Vbaldinus vir doctus à Federico Princi pe Vrbinat. præfectus. 4
Orbetellum quomodo à Carolo Gonzaga captum & qua de cauſa. 68.69
Orbetellum Legati aſtu & conſilio receptum. 69

Pacem Venetis liquit facere per fœderis cõditiones Alphonſo Rege incõſulto. 26
Pandulphus Ballionus ſub Veneto Senatu ſtipendia meritus. 16
Paulus Barbus Venetus Legatus. 21
Paulus Secundus Pontifex Anguillarios fratres victos cuſtodia aſſeruari iubet.
Pax inter Venetos & Sfortiã & Florentinos firmata inſcio Alphonſo Rege.
Pax inter Seneſes & Ildibrandinum quibus conditionibus firmata. 89
Peruſini Sfortiæ & Florent. ſocij. 4
Peruſini à Venet. donati ciuitate. 4
Petilianum & Sorianum in Senenſium finibus ſita oppida. 28
Petrus Brunorus miſſus Senenſibus auxilio à Senatu Ven. 49
Phœbus Capella Veneti Senatus ſcriba. 2
Pius pontifex bellum Euerſo inferre parat. 96. 97. 98
Pitilianenſium Reguli ſemper à Senenſibus diſſentientes. 74. 75
Prælium inter Seneſes & Ildibrandinos. 44

R.

Rauenna Boiorum Vrbs Gothorum olim Regia. 2
Renati Regis in Italiam aduentus. 2
Renatus offenſus ob pacem à Sfortia cum Venetis factam. 22
Reditus ſpe lapſus Regni recuperandi. 22

S.

Sarteanum oppidum. 7
Saturniana Colonia quam Montem Meranum appellant. 30
Seditio exercitus ab Legato ſedata. 136
Senenſes Veneti Senatus ſocij.
Senenſis ager feraciſſimus. 1
Senenſes Florent. hoſtes. 10
Senenſibus Florentinorum potentia ſuſpecta. 13
Senenſes ſæpe Florentinorum victores. 13
Senenſes bellũ aduerſus Florentinos decernunt, ſociis Venetis & Alphonſo Rege. 14
Seneſes Florent. portam ſuccendunt. 15
Seneſes pacem factam à Venetis confirmant. 24
Senenſes Viterbium & Soranum duo Ildibrandini oppida occupant. 34
Senenſes auerſi à pacis conſilio

Sen

Senenſes Ildibrãdino ſtipendium perſoluebant. 28. 91.92.93
Senẽſes pacem recuſant iniquis conditionibus per Legatum Pontificis ab Ildibrandino oblatam. 74
Senẽſes Victotio amiſſo cladem accipiunt. 83
Senenſibus à Florent. illatæ iniuriæ. 10
Senenſium de Venetis expoſtulatio. 24
Senenſium in Ildibrãdinum iniuriæ. 29
Senenſium de Florẽtinis ſuſpicio. 31
Sfortia per Simonẽ Eremitam de pace cum Venetis agit. 20
Sigiſmundus Malat. Florentini exercitus Dux. 2
Sigiſmundus Malateſta Arimin. Regul. 2
Sigiſmundi poſtulata cum ageretur apud Alphonſum Regem de eo conducendo. 3
Sigiſmũdus Malateſta à Senenſibus ſummæ rerũ in bello præficitur. 48
Sigiſmundi Senenſibus ſuſpecta fides. 56
Sigiſmundus à Iulio Cæſare genero proditionis apud Senenſes accuſatus. 58
Sigiſmundum Senenſes curant de medio tollendum bellum minime è ſua fide adminiſtrantem. 59
Sigiſmundus inducias cum Ildibrandino pactus Senẽſibus & Legato inſciis. 59
Sigiſmũdus à Legato poſtulatvt ad ſevenire colloquij cauſa ne grauetur. 61
Sigiſmundi & Legati colloquium. 62
Sigiſmundus violata fide, militem ſub ſignis in Senenſem agrum inducit. 63
Sigiſmundus ad Aquas Brunas tres ſuorum cohortes excluſas à cæteris amittit. 65
Simonetus Caſtroperius copiarum Dux. 18
Soranum & Petilianũ in Senenſium finibus ſita oppida. 28
Soranũ Senenſes oppugnare conſtituunt. 38
Soranum à Senenſibus obſeſſum. 41
Soranũ Senenſes copias adducunt. 33
Soranum obſidetur. 54
Sorani deſcriptio. 53
Soranenſium virtus in oppido tuendo. 57
Soranum oppugnatur. 73
Soranum tormentis quatitur. 80
Spoletini cum Nurſinis bellum gerunt. 33

T

Tabellarij literas de pace ad Legatū afferentes à Florētinis militibus virgis cæſi. 21
Talamonis portus. 32
Thraſymenus lacus. 5
Thaddæus Imolenſis Regulus. 18
Tormenta parua milites in prælium euntes manu geſtabant Legati tempore. 7.& 41
Turca Byzātio potitus Myſiam ſuo imperio adiunxerat. 52

V

Veneti victi apud Carauagium oppidum in Inſubr. 11
Veneti Florentinorum cauſā, bellum, cum Philippo Inſubr. Duce geſſere. 11
Veneti Senatus nomine Legatus ad pacem Senenſes hortatur. 50.51
Venetis licuit inſcio Rege, pacem cum Sfortia inire. 25
Veſpaſiani Cæſaris opus admirabile. 4
Vetrala oppidum Euerſi ditionis. 34
Virginius Vrſinus empta oppida quæ in ditione erant Frācīſci Cybo, iniquitate Alexandri Pontificis amiſit. 95
Vrſini auxilio ſe fore Ildibrādino pollicentur. 41
Vrſus Vrſinus copiarum Veneti Senatus ductor. 50
Vrſus procerum Vrſinorum nomine à Senatu Venet. poſtulat vt ſuam autoritatem ad pacem faciendam interponat. 58

FINIS.

Errata ſic corrigito. pag. lin.

Bellum quàm pacem. 23. 32. eſſet, illi adiudicabant. 25. 13. ni animum induceret parere. 27. 5. perſequentur. 27. 27. militem cogendum. 29. 18. cenſuerint. 31. 34. vtilitati ſibi Reiq́; pub. 32. 8. numero cum palàm. 34 7. cum paucis comes. 40. 21. ſpei plenus victor. 44. 25. tribuerant. 49. 19. Legato imperaturum vti Senenſes. 50. 31. tempora poſtulaſſent. 50. 34. conuehuntur: Legatus Senam. 73. 9. munus interim gerat. 74. 15. cum cæteris deiectis. 79. 14. prophana. 89. 19. ne quando iactet. 87. 2. ſibi adſtringat. 87. 26. bellum gerentes. 94. 23. Taruiſinus Præſul. 95. 28. eſt omnis ſucceſſus. 95. 30. diſperſas copias. 95. 32.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

